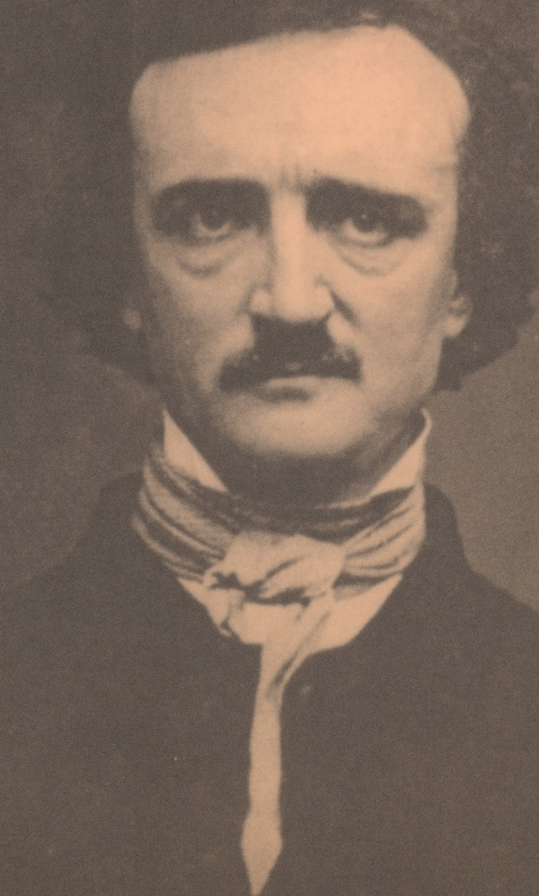
Peter Ackroyd

Poe: Kısacık Bir Hayat

Çeviren: Esin Eşkinat

YAŞANTI

YKY

Yapı Kredi Yayınları

PETER ACKROYD • Poe: Kısacık Bir Hayat

YKY

Gotik, teatral bir kişilik, ürkütücü bir güzelliğin peşinde ölümün nefesiyle tutkuyla canlanan bir edebiyat...

Şiir imgelemi üzerinde gezinen bir hayal ve yas, ağıt ve ilahi "Kuzgun", modern detektif hikâyesi türünün habercisi "Morg Sokağı Cinayetleri", bilimkurgu yazarlarının yolunu açan "Balon Şakası" gibi yenilikçi şiir ve öykülerin yazarı Edgar Allan Poe'nun bu biyografisini usta yazar Peter Ackroyd kaleme aldı.

Ackroyd, Poe'yu ailesi, aşkları, alışkanlıkları, edebiyat dergiciliği, konferansları ve eserleriyle anlatıyor.

Etkisi ölümsüz, kendisi kısacık bir hayat.

Kapak fotoğrafı: Edgar Allan Poe, 39 yaşında
(Brown Üniversitesi Kütüphanesi, Providence, Rhode Island, ABD)

ISBN 978-975-08-2022-9
10 TL
9 789750 820229

POE: KISACIK BİR HAYAT

Peter Ackroyd 1949'da Londra'da doğdu. Cambridge Üniversitesi'ni bitirdi. Yale Üniversitesi'nde araştırmacı olarak bulundu. 1973-1982 yılları arasında *Spectator* dergisinin yayın yönetmenliğini yapan Ackroyd, *The Times* gazetesinin de baş kitap eleştirmenidir. Ayrıca çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayımlanmaktadır. Ackroyd'un ilk romanı 1982'de yayımlandı: *The Great Fire of London* (*Londra Yanıyor*, çev. Aslı Çelik, 2002). 1983'te çıkan *The Last Testament of Oscar Wilde* (*Oscar Wilde'ın Son Vasiyeti*, çev. Tomris Uyar, 1994) ile Somerset Maugham Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Türkçeye çevrilen öteki romanları, Booker Ödülü'ne aday gösterilen *Chatterton* (1987; çev. Füsun Elioğlu, YKY, 1995), *English Music* (1992; *İngiliz Müziği*, çev. Oya Dalgıç, YKY, 1995), *The House of Doctor Dee* (1993; *Doktor Dee'nin Evi*, çev. Özcan Kabakçıoğlu, YKY, 2004), *Dan Leno and the Limehouse Golem* (1995; *Cinayet Sanatı*, çev. Burçin Karamercan, 2002), *Hawskmoor* (1985; çev. Gül Tekay Baysan-Candan Baysan, YKY, 2006) ve *First Light*'tır (1989; *İlk Işık*, çev. Mehmet H. Doğan, YKY, 2007), *The Fall of Troy* (2006; *Troya'nın Düşüşü*, çev. Mehmet Doğan, YKY, 2009).

Romanları yanında William Blake, Thomas More, Charles Dickens ve T. S. Eliot gibi ünlüleri çağları ve çevreleriyle birlikte ele aldığı biyografileriyle de tanınan Ackroyd'un ayrıca şiir ve deneme kitapları da vardır.

Esin Eşkinat ortaöğrenimini TED Ankara Koleji'nde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı'ndan mezun oldu. İngilizceden Türkçeye çevirilerinden bazıları: *1 Erkek Hakkında*, Nick Hornby (2005); *Ve Ben Mutluyum*, A.L. Kennedy (2005); *İnferno: Rio Cehennemi*, Patricia Melo (2004); *Gözlemevi Hikâyeleri*, Edward Carey (2003); *Kadının Cennette Yeri Yok*, Neval El Saddavi (2003); *Şeker Adası*, Ivonne Lamazares (2001).

Peter Ackroyd'un
YKY'deki kitapları:

İngiliz Müziği *(1995)*
Chatterton *(1995)*
Doktor Dee'nin *(2004)*
Hawksmoor *(2006)*
İlk Işık *(2007)*
Troya'nın Düşüşü *(2008)*
Poe: Kısacık Bir Hayat *(2011)*

PETER ACKROYD

Poe: Kısacık Bir Hayat

Çeviren:
Esin Eşkinat

Yaşamöyküsü

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3358
Edebiyat - 977

Poe: Kısacık Bir Hayat / Peter Ackroyd
Özgün adı: Poe - A Life Cut Short
Çeviren: Esin Eşkinat

Kitap editörü: Mine Haydaroğlu
Düzelti: Ömer Şişman

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul

Çeviriye temel alınan baskı: Chatto & Windus, London 2008
1. baskı: İstanbul, Mayıs 2011
ISBN 978-975-08-2022-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2011
Sertifika No: 12334
© Peter Ackroyd 2008

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

1 Kurban • 7
2 Yetim • 11
3 Öğrenci • 18
4 Asker • 30
5 Gazeteci • 41
6 Editör • 57
7 Yüzü Gülmeyen Adam • 69
8 Kuş • 84
9 Skandal • 99
10 Kadınlar • 115
11 Son Yıl • 124

Poe'nun Başlıca Yayınları • 132
Bibliyografya • 133
Dizin • 135

1
Kurban

26 Eylül 1849 akşamı Edgar Allan Poe, Doktor John Carter'ın Virginia eyaletinin Richmond şehrindeki muayenehanesine uğradı ve bir süredir devam eden ateşini düşürmek için bir ilaç aldı. Ardından yolun karşısına geçti ve oradaki bir handa akşam yemeği yedi. Yanlışlıkla Doktor Carter'ın malakka kamışından kılıçlı bastonunu da yanına almıştı.

Poe, Baltimore'a giden buharlı gemiye binecekti. Bazı işlerini halletmek için New York'a giderken ilk durağı orası olacaktı. Gemi yaklaşık yirmi beş saat sürecek yolculuğuna ertesi sabah dörtte başlayacaktı. Poe giderken arkadaşlarına neşeli ve ayık görünmüştü. Richmond'dan en fazla iki hafta uzak kalması bekleniyordu. Ama yanına bavulunu almayı unutmuştu. Poe'nun, altı gün sonra bir meyhanede ölmek üzereyken bulunmadan önceki en son doğrulanabilir görüntüsü buydu.

Baltimore'a 28 Eylül Cuma günü vardı. New York yolculuğunun bir sonraki durağı olan Philadelphia'ya geçmek yerine şehirde oyalandı. İçki içerken görüldüğüne dair ifadeler de var. Belki yüksek ateşin etkilerini hafifletmek için içiyordu. Belki de zamansız bir kalp krizinden korkuyordu. Richmond'daki doktorlar ona bir sonraki nöbetin ölümcül olacağını söylemişlerdi.

O sırada bir sonraki trenle Philadelphia'ya gitmiş olması mümkün. Şehirdeki bazı arkadaşlarını ziyaret etti, sonra sarhoş

ya da hasta oldu. Ertesi sabah, daha aklı başına gelmeden, New York'a gideceğini söyledi. Ama onun yerine kazara ya da bilerek Baltimore'a döndü. Daha sonra tekrar Philadelphia'ya gitmeye çalıştığına ama trende "bilinçsiz" halde bulunduğuna dair ispatlanmamış iddialar var. Kondüktör onu Baltimore'a geri götürmüş. Gerçekler kayıp. Her şey bir sis perdesinin ardında.

Kuzeni Neilson Poe, Poe'nun kayınvalidesi ve resmi olmayan koruyucusu Maria Clemm'e sonradan, "şehre (Baltimore) ne zaman geldiğini, orada nerede ve hangi şartlar altında kaldığını tespit edemedim" diye yazmıştı. Bütün araştırmalara ve iddialara rağmen bu konu daha fazla aydınlatılamadı. Poe sokaklarda dolanıp durmuş ya da kendini bir meyhaneden bir meyhaneye atmış olabilir. Kesin olarak bilinen tek şey, bir gazete matbaacısının 3 Ekim'de Joseph Evans Snodgrass'a bir mesaj gönderdiği: "Ryan'ın 4. seçim bölgesinde kötü durumda bir beyefendi var: Edgar A Poe ismini kullanıyor ve büyük bir ıstırap içinde görünüyor. Sizi şahsen tanıdığını söylüyor. Sizi temin ederim ki derhal yardıma ihtiyacı var." Snodgrass, Poe'nun da katkıda bulunduğu *Saturday Visiter*'ın editörüydü. "Ryan'ın 4. seçim bölgesi", o gün gerçekleştirilen kongre seçimlerinde oy merkezi olarak kullanılan bir meyhane, Ryan ise meyhanenin sahibinin ismiydi.

Matbaacının mesajı Snodgrass'ı harekete geçirecek kadar ciddiydi. Meyhaneye girdiğinde Poe'yu içki içen bir grup adamla birlikte, sersemlemiş halde otururken gördü. Üzerindeki tuhaf giysiler Snodgrass'ın dikkatini çekti. Başına hırpani bir hasır şapka takmış ve üzerine oturmayan bir pantolon giymişti. İkinci el bir ceketi vardı ama yeleği ya da boyunbağı görünmüyordu. Belki hasır şapkası dışında, bunlar Richmond'dan ayrılırken giydiği giysiler değildi. Şaşırtıcı, ama Doktor Carter'ın malakka bastonu hâlâ elindeydi. Sarhoş ve yabancılarla kuşatılmış haldeyken bastonu bir savunma silahı gibi görmüş olmalıydı.

Snodgrass ona yaklaşmadı ama aynı meyhanede onun için bir oda ayarladı. Poe'nun Baltimore'daki akrabalarına haber verecekti ki, içlerinden ikisi tesadüfen geldi. Birisi Poe'nun kuzeni Henry Herring'di ve meyhaneye seçim işleri için uğramıştı. Yerel bir politikacıyla bağlantısı vardı. Snodgrass'ın anlattığına göre, akrabaları geçmişte sarhoşken saldırgan davranışlarda bulundu-

ğu için "onunla kişisel olarak ilgilenmeyi reddettiler" ve onun yerine Poe'nun bölgedeki bir hastaneye gönderilmesini tavsiye ettiler. Onu "bir ceset gibi" taşıyarak arabaya bindirmeyi başardılar ve Washington Üniversitesi Hastanesi'ne gönderdiler.

Hastanenin doktoru John Moran, sonradan, Poe'nun ertesi sabahın erken saatlerine kadar "durumunun farkında olmadığını" açıklamıştı. Daha sonra sersemliğin yerini "kol ve bacak titremelerinin" yanı sıra "sürekli sayıkladığı ve duvarlardaki hayali objelerle anlamsız konuşmalar yaptığı" bir hezeyan hali almıştı. 5 Ekim Cuma günü, hastaneye yatışının ikinci gününde, yeniden sakinleşti. Konuşmaya başladı, ama tutarsızdı. Doktora Richmond'da bir karısının olduğunu söyledi; bu doğru değildi. Söylediğine göre şehirden ne zaman ayrıldığını da bilmiyordu. Doktor yakında dostlarının geleceğini söyleyerek onu teskin etmeye çalışınca, bu aşağılayıcı durum için kendini suçlamanın ıstırabıyla aniden parladı ve bir dostun onun için yapacağı en iyi şeyin (Poe'nun) beynini dağıtmak olduğunu söyledi. Ardından uykuya daldı.

Uyandığında yine hezeyanlar içindeydi. Cumartesi akşamı "Reynolds" diye seslenmeye başladı ve Pazar sabahı üçe kadar hiç durmadan haykırmayı sürdürdü. "Sonunda güçsüz düşünce sakinleşti ve kısa bir süre dinlendi," diye yazıyordu doktor. "Sonra başını hafifçe kaldırarak 'Tanrım, zavallı ruhuma yardım et' dedi ve son nefesini verdi." Doktor Moran'ın olaylardan beş hafta sonra Maria Clemm'e yazdığı ifadesi buydu. Doktor sonradan ifadesini biraz süslemiş olsa da, bugün elimizde bulunan gerçeklerin ana hatları bunlar.

Poe, Baltimore'daki kayıp günlerinde neler yapmıştı? En yaygın görüş Poe'nun bir seçim sahtekârlığına alet edildiği, giysilerini değiştirip adaylardan birine birden fazla kez oy vermeye zorlandığı. Bu sahte seçmenler batakhanelerde ve hanlarda alkol verilerek alıkoyulurdu. Poe'nun son hezeyanı sırasında sürekli tekrar ettiği "Reynolds" isminin de Ryan'ın meyhanesindeki sandık görevlilerinden birinin soyadı olduğu ortaya çıkmıştı.

Bu olası bir açıklama, ama başkaları da var. Örneğin, Poe'nun o sıralarda hazırladığı *Stylus* dergisinin aboneliklerinden gelen

yüklü miktarda parayı yanında taşıdığı ve soyulduğu söyleniyor. Erken ölümünün titremeli hezeyan, tüberküloz, "beyin lezyonu" ya da beyin tümörü ve diyabet de dâhil birçok olası açıklaması bulunuyor. Ancak gerçekler ortaya çıkartılamayacak kadar derin bir kuyuda gizli.

8 Ekim Pazartesi günü yalnızca dört kişinin katıldığı bir cenaze düzenlendi. Henry Herring ve Neilson Poe katılanlar arasındaydı. Tören üç ya da dört dakikadan uzun sürmedi. Tıpkı anlatıları ve fablları gibi Poe'nun kendi öyküsü de çözülememiş ve büyük bir ihtimalle hiçbir zaman çözülemeyecek olan bir esrar perdesinin içinde, ansızın ve bir sonuca ulaşmadan bitti.

2
Yetim

Edgar Allan Poe bir *poète maudit*, lanetli ruh, gezgin simgesine dönüştü. Kaderi ağır, hayatı katlanılmazdı. Doğduğu günden beri darbe üzerine darbe yiyordu. "İnsan düşüncesinin evrensel dünyasını bir hareketle kökten değiştirmek için" gereken tek şeyin "çok küçük bir kitap yazıp yayımlamak" olduğunu söylemişti bir seferinde. "Basit bir ismi olmalı – yalnızca birkaç basit kelime – 'Apaçık Yüreğim'. Ama bu kitap *ismine sadık kalmalı*." Poe böyle bir kitap yazmadı, ama yaşamı bunu hak ediyordu.

Bitmez tükenmez bir endişe ve bir o kadar çaresiz bir özlemin birleşimi olan acıları erken başladı. Annesi daha o doğmadan tüberküloza yakalanmıştı; dolayısıyla rahmindeki bebeğin yeterince beslenemediğinden şüphelenmek mümkün. Kurbanın nefes nefese kaldığı korkutucu, kapalı alanlar eserlerinde önemli bir rol oynar. Babasıyla annesi David ve Eliza Poe, fakirliğin alevlendirdiği endişelerin ağırlığı altında yaşıyorlardı. Çevredeki gerginlikler doğmamış çocuğu etkiler. Yani Poe'nun tekinsiz yaşamı doğumundan önce başlamıştı. "Tanrı'nın bana bir deha kıvılcımı verdiğine inanıyorum" demişti ölümünden birkaç hafta önce. "Ama onu kederle boğdu."

19 Ocak 1809'da, soğuk bir günde Boston'da bir pansiyonda dünyaya geldi. Fırtına Boston Limanı'na buz kütleleri sürüklemişti. Poe sonradan doğum yılını bir hevesle değiştirmişti; sanki bu olayı yakından görmek istemiyordu. Annesi de babası da

oyuncuydu. Aslına bakılırsa, berduşlardan bir derece daha saygın sayılan gezici oyunculardı ikisi de. Poe'nun ismi ailesinin bağlı olduğu tiyatro grubunun yöneticisi Bay Edgar'dan geliyor olabilir. Çağdaşlarından bazıları Poe'nun ilerleyen dönemlerinde teatral ya da dramatik bir havaya büründüğünü fark etmişlerdi. "Dünya benim sahnem olacak" diye yazmıştı Poe bir seferinde. "Ya onu fethetmeli, ya da ölmeliyim."

Tiyatroda "gösteri devam etmeli" diye eski bir deyiş vardır. Poe'nun doğumundan üç hafta sonra Boston'da bir gazete "Bayan Poe'nun doğumun ardından sahneye dönüşü nedeniyle tiyatro severleri kutluyoruz" diye yazıyordu. *Büyük Haydut Abaellino** adlı oyunda Rosalinda rolünü canlandırıyordu. Ama Poelaın gezgin yaşamı bebek oğullarını doğrudan etkilemişti, doğumundan kısa süre sonra birkaç aylığına babasının Baltimore eyaletinin Maryland şehrinde yaşayan ailesinin yanına bırakılmıştı. Poe'nun hayatında birçok kez yaşayacağı reddedilmelerin ilkiydi bu. Ama belki de bunun sonucunda annesine büyük saygı duyuyordu. Gazetelere yazdığı makalelerden birinde, bir aktrisin oğlu olduğunu, bundan her zaman övünç duyduğunu yazmıştı. Soylu bir aileden gelmesine rağmen, hiç tereddüt etmeden güzellik ve dehayla nitelenen kısa kariyerini tiyatroya adamaktan çekinmemiş bir kadının soyundan gelmekten duyduğu gururu, hiçbir kont kontluğu için duyamazdı. Annesinin davranışını olabilecek en iyi biçimde yorumluyordu.

Elbette Eliza Poe hiç de soylu bir aileden gelmiyordu. 1796 yılında, Covent Garden'da oyunculuk yapan ve Yenidünyada daha büyük iş fırsatları olabileceği umudu ya da beklentisini taşıyan annesiyle birlikte İngiltere'den Amerika'ya gitmişti. Göç ettiği sırada yalnızca dokuz yaşındaydı, ama kısa süre içinde deneyimli bir sahne sanatçısına dönüşmüştü. Birleşik Devletler'e ayak bastıktan üç ay sonra sahnedeydi. Elimizde onu erken yetişkinliğinde gösteren tek bir portresi var. Resimde dönemin modasına uygun lüleli saçlarıyla narin ama güzel bir kadın görünüyor; hafif çıkık gözlerinin biraz bozduğu ifadesi hayat dolu. Kraliyet mo-

* *Abaellino the Great Bandit*, Alman yazar Heinrich Zschokke'nin 1793 tarihli *Abälino, Der Grosse Bandit* romanından Amerikan sahnelerine uyarlanmıştır.

deli bir elbisesi ve süslü bir başlığı var. Zamanın gazetelerinden takdir topladığına göre usta ve hoş bir aktris olmalı. Aynı zamanda çokyönlüydü, bir gecede üç rolü bile canlandırdığı olurdu. Nispeten kısa kariyeri boyunca 201 farklı rol üstlenmişti. Birlikte çalıştığı oyunculardan biri, ismi sonraki nesillere ulaşan Bay Lake Usher'dı.

1802'de on beş yaşındayken rol arkadaşı Charles Hopkins'le evlendi, ancak Hopkins üç yıl sonra öldü. 14 Mart 1806'da, ilk kocasının ölümünden altı ay sonra genç aktris David Poe ile Virginia eyaletinin Richmond şehrinde oldukça acele görünen bir evlilik yaptı. David Poe düğün için borç almak zorunda kalmıştı. Aslında hukukçu olmak istiyordu, ama tiyatro yapma arzusu onu vazgeçirmişti. Yine de arzusunu kısmen tatmin edebilmişti ve gazetelere bakılırsa genç ve güzel karısına layık değildi. Dergilerden biri onun tiyatronun yüksek kaldırımları için yaratılmamış olduğunu yazmıştı. Evlendiği sırada yirmi iki yaşındaydı ve karısından üç yaş büyüktü. Ama düşüncesiz ve ölçüsüz bir delikanlıydı ve daha o zamandan kendini içkiye vermişti. Menajeri, temsillerinin son anda iptal edilmesini Bay Poe'nun "ani rahatsızlanmasına" bağlardı, ama elbette bu körkütük sarhoşluğun edebi kelamından başka bir şey değildi. Aşırı içme ya da alkolizm (ikisi aynı şey değildir) eğiliminin kalıtımsal olup olmadığı tartışma konusudur. David Poe, kendisinden geriye kalan tek mektupta çaresizce para istemekte ve "büyük bir zorluk içinde olmasa böyle bir şeyi asla yapmayacağını" temin etmektedir. İleriki yıllarda oğlunun da yazmak zorunda kalacağı türde bir mektuptur bu. Poe adeta babasının yansımasına dönüşmüştür; bu tam da kendi hikâyelerine uygun düşen türde, esrarengiz bir bağlantıdır.

David ve Eliza Poe'nun ilk çocukları Henry 1807 yılının Ocak ayında doğmuştu. Doğumundan iki yıl sonra David Poe'nun anne-babası Elizabeth ve "General" Poe'nun bakımına bırakılmıştı. Oyuncu Poeların Doğu Yakası'nda New York'tan Boston'a, Baltimore'dan Philadelphia ve Richmond'a gidip gelmekle geçen gezgin yaşamları hem anne hem de bebek için fazla yorucuydu.

"General" Poe aslında bir general değil, eski bir çıkrık üreticisiydi; Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında Baltimore'a Levazım Dairesi Başkanı olarak atanmış, sonradan binbaşılığa terfi etmişti. Ama cesur ve başarılı bir subaydı, sonradan Marquis de Lafayette'in bile takdirini kazanmıştı. Henry'yi evlat edindiğine ve yaşamının ilk aylarında Edgar'a baktığına göre, en az işi kadar zorlu olan ebeveynlik rolünde de başarılı olmalıydı.

1809 yazında David ve Eliza, küçük Edgar için Baltimore'a döndüler. Ama mutlu bir aile toplantısı olmadı bu. Karı koca tüberküloza yakalanmışlardı, fakirlik ve yaşam tarzları durumlarını iyice ağırlaştırmıştı. 1810 yılı Aralık ayında bir çocukları daha oldu; Rosalie ya da bildik adıyla "Rosie" genç ailenin kaynaklarını daha da zora soktu. En küçük iki çocuğun Galli yaşlı bir kadının bakımına bırakıldığı, kadının onlara "güçlü ve sağlıklı" olmaları için cin ve başka içkiler, bazen de afyon içirdiğini söyleyenler var. Belki de yalnızca çocukları susturmak istiyordu.

Ardından, 1811'in ilkbaharı ya da yaz başında David Poe ortadan kayboldu. Karısına ve ailesine bir daha geri dönmedi. 26 Temmuz tarihli *Norfolk Herald* gazetesi Bayan Poe'nun "kimsesiz ve korunmasız halde... yalnız bırakıldığını" yazdı.

Bir meslektaşının ifadesiyle hayatının ilerleyen dönemlerinde Edgar Poe babasına ne olduğunu "bilmezden gelmişti". Ama gerçekten de bilmiyor olabilirdi. David Poe'nun ortadan kaybolma nedenleri bilinmiyor. Eliza'yla tartıştığı söyleniyordu, hatta Rosalie'nin ondan olmadığına dair dedikodular dinmek bilmiyordu. Hatta ailesini 1810 yılında, henüz Rosalie doğmadan terk etmiş olabileceği bile düşünülüyor.

Aynı dönemde Eliza tüberkülozun son aşamasına geliyordu. Küçük Edgar babasının yokluğunu ve annesinin giderek solduğunu hissediyor olmalıydı. Bunları anlamıyor olabilirdi, ama yaşamının ilk yılları bela ve çaresizlik havası içinde geçiyordu. Endişe, çocukluk arkadaşıydı. Annesinin bedeninin giderek çöktüğünü, acı verici öksürük nöbetlerine tutulduğunu ve kan tükürdüğünü de görmüş olmalı. Bu görüntüler hiçbir zaman peşini bırakmadı. Vereme yakalanmış sevilen kadın imgesi birçok hikâyesinde yeniden canlandı.

Eliza Poe 1811 yılının Temmuz ve Ekim ayları arasında Richmond'daki bir tiyatroda sahneye çıkmaya devam etti. Sonra, Kasım ayında tamamen yatağa bağlandı. Ayın başında Richmondlı bir vatandaş onun "hasta" ve "sefil halde" olduğunu bildirmişti. Kasım ayının sonunda *Richmond Enquirer* "Etrafında çocuklarıyla hasta yatağında can çekişen Bayan Poe sizden *yardım* istiyor; *belki de son kez*," diye yazmıştı. Dokuz gün sonra ölmüştü. İki küçük çocuğu kaldırıp, onlara annelerinin solgun bedenini son kez göstermişlerdi. Rosalie'ye Bayan Poe'nun geriye kalan az sayıda eşyasından biri olan boş mücevher kutusunu vermişlerdi, Edgar'a ise annesinin bir resmi ile bir cüzdana tutturulmuş iki tutam saçı kalmıştı. Annesi resmin arkasına Boston Limanı'nın bir resmini yapmış ve küçük oğluna bir öğüt yazmıştı: "Boston'u sev, doğum yerindir". Edgar bu öğüde hiçbir zaman uymadı. Eliza, oğlu ve kızının eşliğinde St Johns mezarlığına götürüldü.

Yirmi dört yıl kadar sonra yazılan bir mektupta Poe "Onu hiç tanımadım – baba şefkatini de hiç bilmedim. İkisi de birbirlerinden birkaç hafta arayla öldüler. Üzüntüyle ara ara birçok kez karşılaşmışımdır, ama aile şefkati özlemi acılarımın en ağırı oldu" demişti annesi için. Babasının, annesinin böyle hemen arkasından ölmüş olması pek mümkün görünmüyor. Poe dramatik etkiye düşkündü, kendisine en yakın konularda bile. Ama diğer iddiası doğru olabilir. Annesini tanıdığını hatırlamıyor olması mümkün, hatta mantıklı. Çok büyük bir acı, hafıza kaybı nimetine yol açabilir. Yaşamının o ilk yılları onun için bulanık kalmış olabilir.

Ama onun tarafından bir başka anlamda anlaşılmıştı bunlar. O sırada annesinin ölümünün ne anlama geldiğini pek bilmiyordu ama yıllar geçtikçe kederi ve kaybı büyüdü ve ezici hale geldi. Bir şey eksikti. Değerli bir şey gitmişti. Artık dünyada ebedi bir yetimdi. Kariyerindeki ve yazılarındaki tüm işaretler bu ilk terk edilme ve yalnızlık deneyimlerine ateşten iplerle bağlı kaldığını gösteriyor. Ölü ya da ölmekte olan genç, güzel ve iyi kadın imgesi tüm hikâyelerinde yer buluyor. Burada *Kral V. Henry*'de Exeter'in dizelerini hatırlayabiliriz:

> Gözlerimin önüne annem geldi,
> Ve gözyaşları içinde bıraktı beni.

Peki ya bu önce babaları sonra da istemeden anneleri tarafından terk edilen talihsiz çocuklara ne oldu? Son günlerinde kiralık bir odada samandan bir şiltenin üzerinde yatan Eliza Poe, gazetelerin ifadesiyle "en saygın ailelerin hanımları" tarafından ziyaret ve teselli edilmişti. İskoçya'dan vaatler diyarına göç etmiş tüccar ve işadamı John Allan'ın eşi de bu hanımlar arasındaydı. Frances ya da "Fanny" Allan küçük Poe'ya bağlanmıştı. O sırada yirmi beş yaşındaydı ama çocuğu yoktu ve çaresiz yetimin hali, içinde güçlü hisler uyandırmıştı. Kocasını küçük Edgar'a bir yuva vermeye ikna etti, Rosalie de bir başka tüccar İskoç ailesi olan Mackenzielerin bakımına verildi. Böylece, o sırada küçük bir çocuk olan Edgar On Üçüncü Cadde ile Ana Cadde'nin köşesinde, Ellis ve Allan'ın işyerlerinin üzerinde yabancı bir eve taşındı. 7 Ocak 1812'de vaftiz edilirken ona üvey ailesinin ismi verildi: Böylece Edgar Allan Poe oldu.

Allan ailesinin yanındaki ilk yıllarında ondan daima iyi söz ediliyordu. Richmond'daki komşuları onu "esmer bukleleri, parlak gözleriyle küçük bir prens gibi giyinmiş pek tatlı bir ufaklık" olarak hatırlıyorlardı; sevimli ve akıllı olarak nitelendiriliyordu, sevecen ve cömert bir tabiatı vardı, açıkyürekliliği ve neşesi dikkati çekiyordu. Bütün bunlar kulağa neredeyse gerçek olamayacak kadar iyi geliyor. Küçük Lord Fauntleroy onun yanında hiçbir şeydi. Fanny Allan'ın kadın arkadaşlarını keyiflendirmek için masanın üzerinde dans eder, *Son Minstrel'in Şarkısı*'nı* ezberden okurdu. Bir bardak sulu tatlı şarapla "hanımlara" kadeh kaldırırdı. Bayan Allan onu el üstünde tutuyor, güzel giydiriyordu. Görünüşe göre kocasının da sevgisini kazanmıştı. Edgar aileye katıldığında John Allan otuz bir yaşındaydı. Bir işadamıydı, ama ne aksi ne de sert bir adamdı; aksine, görünüşe göre hayatın zevklerine ve eğlenceye düşkündü. Şimdiden, Richmond'da yaşayan iki gayri meşru çocuğu vardı. Küçük Poe'nun halinden anlıyor olmalıydı, çünkü kendisi de bir yetimdi.

Allan ailesinin diğer üyeleri isimsiz ve gizli kaldılar: Evin ayrı bölümlerinde yaşayan kölelerden oluşuyorlardı. İçlerinde, Fanny Allan başka yere gittiğinde küçük Poe'ya göz kulak olan

* *The Lay of the Last Minstrel*, Sir Walter Scott, 1805.

"Sütnine" de vardı. Evde Scipio adında genç, Thomas adında yaşlı bir kölenin yaşadığını biliyoruz. Şüphesiz başkaları da vardı. Poe, görünüşe göre sevecen hatıralarını beslediği kölelik kurumunu her zaman savunmuştu. Mezarlıklar ve cenaze evleri hikâyeleriyle hayal gücünü canlandıran küçük siyah cemaatine büyük bir borcu vardı.

Poe'nun anneannesi Eliza Poe, böyle iyi bir çifte evlatlık verildiği için onu "şanslı bir çocuk" olarak tanımlıyordu. Elbette bu konuda *onun* hisleri üzerine elimizde bir kayıt yok. Ancak küçük Poe gerçekten akrabası olmayan insanların iyiliği ve lütuflarıyla yaşadığının farkındaydı büyük ihtimalle; bu onda sürekli bir belirsizlik duygusu ya da kendini savunma hali yaratmış, onu ürkek yapmıştı. Çocukluğuna dair anlatılan bir hikâyede mezarlarla çevrili bir ahşap kulübenin yanından geçerken korkudan çığlık attığı söylenir: "Peşimizden koşacaklar ve beni aşağı çekecekler!"

3
Öğrenci

1815 ilkbaharının sonlarına doğru John Allan, ailesini de alıp İngiltere'ye taşınmaya karar verdi. Richmond'daki şirketinin gelirleri aniden düşmüştü, Londra'nın ticari ortamı ona daha uygun görünmüştü. Özellikle de başkentteki tütün ithalatçılarıyla ticari ilişkilerini yenilemek istiyordu. Böylece Haziran sonunda Allanlar *Lothair* ile Liverpool'a yelken açtılar; bu neredeyse beş hafta sürecek bir yolculuktu. Grupta John Allan, Frances Allan, Frances'in kardeşi ve arkadaşı olarak Moore Valentine ve yalnızca Thomas olarak bilinen siyah köle vardı. Sorumluluğunu üstlendikleri küçük çocuğu da yanlarında götürdüler.

Poe ilk kez okyanusa açılıyordu. John Allan, kılavuz motorunda denize doğru açılırken onun için "Ned (Edgar) buna hiç aldırmıyordu, zavallı çocuk" diye yazmıştı. Ama dalgaların ve yükselip alçalan ufuğun görüntüsü, ilerideki yazılarında ona geri dönecek olan küçük çocuğun hayal gücüne tesir etmişti. Diğer kıyıya vardıklarında Allan altı yaşındaki oğlanın kendisine "Baba, bana bir şey söyle: Denizleri aşarken hiç korkmadığımı söyle bana" dediğini söylüyor. Bu onun belki de korkusunu gizlemeye çalıştığını gösteriyor.

Liverpool Limanı'na 29 Temmuz'da yanaştılar ama doğruca Londra'ya gitmediler. Onun yerine John Allan İskoçya'daki akrabalarını ziyaret etmeye karar verdi; Irvine ve Kilmarnock'ta kız kardeşleri, Greenock'ta başka akrabaları vardı, oradan da

Glasgow ve Edinburgh'a geçtiler. Büyük İskoçya turu iki ay kadar sürdü. Ekim'in başında Allanlar Londra'ya giden bir arabaya bindiler. Russel Meydanı'nın güneyindeki Southampton Row'da bir ev kiraladılar ve kısa süre içinde hepsi Londra'nın nemli ve şiddetli havasından hasta düştüler. John Allan bir mektubunda ailenin durumunu anlatırken "Edgar küçük bir hikâye kitabı okuyor" diye yazıyor. Poe'nun yıllar sonra bir yazısında "Robinson Crusoe'yu okurken, ciddileşmeyi öğrendiğimiz çocukluğumuzun büyülü günlerini ne büyük sevgiyle anarız" derken sözünü ettiği kitap bu olabilir.

Ancak daha zorlu okumalar da yapıyordu. Poe 1816 yılının Nisan ayında, Sloane Caddesi'nde, "Bayan Dubourglar" olarak tanınan iki kız kardeş tarafından yönetilen bir yatılı okula kaydoldu. Bu kurumdan günümüze kalan bir faturada "Ayrı Yatak", "Kilise'de Yer", "Mavor'dan İmla", "Fresnoy'dan Coğrafya" gibi kalemler var. Müfredatın geri kalanı bilinmiyor, ama Poe'nun bu düzende ilerleme kaydettiği açık. John Allan 1918'de yazdığı bir mektupta "Edgar iyi bir çocuk ve Latinceyi mükemmel okuyor" diye yazıyordu.

Öylesine ilerleme kaydetmişti ki, bir ay sonra "Edgar Allan" bir başka okula ücretli kaydolmuştu. Stoke Newington'da bulunan ve Papaz John Barnsby himayesindeki Manor House okulunun öğrencisi olmuştu. Okul o zamanlar birkaç eski, güzel evin ve eski bir kilisenin bulunduğu bir köydeydi; Daniel Defoe bir dönem okulun bulunduğu yolda yaşamıştı. Poe burada başka geleneksel derslerin yanı sıra Latince öğrendi ve dans dersleri aldı. Daha ileri bir tarihte Barnsby sabık öğrencisini "Hızlı öğrenen ve akıllı bir çocuktu. Ailesi onu şımartmasaydı çok iyi olabilirdi; ama onu şımarttılar ve aşırı harçlık verdiler, bu da her türlü yaramazlığı yapmasına imkân verdi..." diye hatırlayacaktı. Başka bir zaman da çocuğu "zeki, asi ve inatçı" olarak tanımlamıştı. Bütün bunlar Poe'nun yaşamının ilerleyen zamanlarında da sahip olacağı özelliklerdi. Şüphesiz çocuğu şımartan John değil, Fanny'ydi; harçlık aşırı olabilirdi, ama Amerikan değil, İngiliz standartlarında.

Poe okula dair görüşlerini "William Wilson"da söylemiş; burayı sayısız katı ve odası olan, kanatlarının sonu gelmeyen,

hareketsiz ve geniş bir kurum olarak tasvir etmişti. Poe binalara karşı zihnen her zaman hassastı; bu 'tuhaf' ve 'Gotik' yapı da hayal gücünü çalıştırması için ona birçok neden sunuyordu. "Puslu görünüşlü köyün", "loş havasını" da hatırlıyordu, yani Stoke Newington ilk hayallerinin ilhamına yardımcı olmuştu. Ama her zaman hoş hayaller değildi bunlar. Sonraki yıllarda bir arkadaşına İngiltere'deki okul günlerinin "hüzünlü, yalnız ve mutsuz" geçtiğini söyleyecekti.

Mutsuzluğu Frances Allan tarafından da paylaşılıyordu. Londra'daki yaşama bir türlü alışamamıştı ve bunun sonucunda şehirde kaldığı beş yıl boyunca, açıkça belirtilmeyen birçok rahatsızlık geçirmişti. John Allan bir seferinde "Frances her zamanki gibi şikâyet ediyor", daha sonraki bir tarihte ise "bolca şikâyet ediyor" diye yazmıştı; bir kadın akraba onun "çok güçsüz" olduğunu ve "yazacak takati bulamayacağından" korktuğunu belirtiyordu. Kaplıcaları denemek için Cheltenham'e gitmişti ama derdini hiçbir şey hafifletmiyordu. Kocasıysa daha iyimserdi. 1818 yılının sonbaharında John Allen, "Edgar mükemmel yetişiyor ve öğrenmeye hem yetenekli, hem de hevesli bir öğrenci olarak tanınıyor" diye bildirmişti. Bir yıl sonraysa Poe'nun "çok iyi bir oğlan ve iyi bir öğrenci" olduğundan söz ediyordu.

Ama bu iyimserliği belki de kendi işlerine kadar uzanamıyordu. 1819'da Londra piyasasında tütün fiyatların aniden düşmesi onu iflas tehlikesiyle yüz yüze getirmişti. Borçları giderek artıyordu ve çiftçi ya da çiçekçi olmak için ticaret hayatını bırakmaya karar vermişti. Ailesiyle birlikte İngiltere'den ayrılarak sonradan benimsediği ülkesine dönmeye hazırlanıyordu. 16 Haziran 1820'de Liverpool'dan *Martha* gemisiyle yelken açtılar. Neredeyse altı hafta sonra New York'a demir attılar ve ardından Richmond'a giden bir buharlı gemiye bindiler.

O dönemde Richmond 10 bin nüfuslu, yavaş tempolu, mahmur, cazibesi yüksek bir yerdi. Büyük ölçüde bir endüstri kentiydi ama nüfusunun yarısını köleler oluşturuyordu. Amerika'nın güneyi o zamanlar bir kölelik diyarıydı ve bu durum beraberinde tembelliği ve günlük şiddeti getiriyordu. Kent James Nehri'ne

bakan sekiz yeşil tepe üzerine kurulmuştu, evler tepelerin yamaçlarında toplanmıştı; bu genellikle zorlu olan iklimde, küçük adaların ve yarık kayaların arasından akıp giden nehir bir teselli sayılırdı. Poeların geri döndüğü yaz ortasında manzara şeftali ağaçları ve manolyalarla süslüydü. Kentin ana caddelerinde büyük bahçeleri güller ve ıhlamur ağaçlarıyla, mersin ve hanımelilerle dolu birçok güzel ve geniş ev vardı. Bir meclis ve bir de muhteşem bir halk kütüphanesi bulunuyordu, toplantı salonları ve beyaz, ahşap kiliseler de vardı. Ama siyah nüfusun bir kısmının yaşadığı harap gecekondular ve kulübeler yakınlardaydı.

Sokaklar keçiler, domuzlar ve atlarla doluydu. On dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar Capitol Meydanı'nda inekler otlardı. Siyah hizmetlileri ve arabacıları olan posta ve at arabaları vardı. Daha geniş olan çiftlik evleri serin verandaları ve güneşin ışıklarından keten perdelerle korunan odalarıyla oldukça ferahtı. Erkekler salıncaklı sandalyelerinde oturup purolarını tüttürür ve yerli tütünleri çiğnerlerdi. Siyah çocukların tozun içinde yayıldığı ve oynadığı başka bir tarafta kölelerin kulübeleri bulunurdu. Böyle yerlere her zaman bir hüzün çökerdi ve yalnızca her zamanki şerili kokteyller ve mentollü şuruplar geldiğinde dağılırdı. Kuruyan tütün havayı zehirlerdi.

Allan ailesi önce John Allan'ın ortağı Charles Ellis'in evinde kaldı ve belki de Allan'ın işini başarıya ulaştırmak için ticarette kalma kararında onun zorlaması ve ısrarı etkili oldu. Sonbaharın başında bölgedeki Richmond Akademisi'ndeki hocası Poe'yu "İlerleme hırsına sahipti ve dikkat çekici biçimde çalışkan olmasa da, derslerinden her zaman yüzünün akıyla geçerdi. Kendine saygısı fevkaladeydi ama kibirden uzaktı," diye hatırlıyordu; ayrıca "çok heyecanlı bir mizacı" ve "kendine büyük bir güveni" olduğunu söylüyordu. Yani zaman zaman zor ve inatçı bir çocuk olabiliyordu.

Henüz o yaşlarda şiir de yazıyordu. Okul öğretmeni onu "mısraları vazife olarak değil, *con amore*, aşkla, yazan" "doğuştan bir şair" olarak tanımlıyordu. John Allan da öğretmenin övgülerine katılıyordu ve basılmaları konusunda görüşünü almak için ona genç Poe'nun şiirlerinin müsveddelerini göstermişti. Bu tavsiye edilmemişti; bu zaten heyecanlı bir mizacı olan genci gök-

lere çıkarmak olurdu. Ancak Allan'ın bu yoklaması, genç oğlanın edebiyat tutkusunu ciddiye aldığını gösteriyor. Yani bazı biyografi yazarlarının ortaya attığı gibi otoriter ve mesafeli bir figür değildi.

Poe okulda aralarında Ovid, Virgil ve Cicero'nun da bulunduğu klasik yazarları okuyordu. Ama daha az akademik merakları da vardı. İyi bir yüzücüydü ve bir keresinde hocalarının ve öğrencilerin gözü önünde James Nehri'nin akıntısına karşı 10 kilometre yüzmüştü. Atletik, dayanıklı ve güçlüydü; boks yapıyordu ve koşu gibi açık hava sporlarında da başarılıydı. Yetişkinlik yıllarındaki güçsüzlüğünün ve sürekli sağlıksızlığının tam aksi bir görüntü bu. "Mülayim, her zaman güler yüzlü, neşe dolu" olduğu ve "okul arkadaşları arasında çok sevildiği" söyleniyordu. Hitabet konusunda ödüller kazanmış, Latin şairler ve Elizabeth dönemi oyun yazarları okumalarında ilerlemişti.

Ancak, tüm hayat hikâyelerinde olduğu gibi onunkinde de çelişkili bilgiler var. Okul arkadaşlarından birisi onu "dik kafalı, kaprisli, hükmetmeye meyilli" ve "cömert dürtüleri olsa bile her zaman nazik, hatta cana yakın değil" diye tarif ediyordu. Yani genç Poe dünyaya karşı kin güdüyordu. Okul arkadaşları nasıl olduysa onun gezgin oyuncuların yetim çocuğu olduğunu ve Allan ailesi tarafından "evlat edinildiğini" öğrenmişlerdi. Bu nedenle diğer oğlanlar onun "liderliğini kabul etmiyorlardı". Reddedilmek, içinde, gurura ya da azamete dönüşen bir öfke yaratmış, aynı zamanda onu en ufak saygısızlığa karşı hassas ve kırılgan hale getirmişti. Bunlar da Poe'nun ileri yaşlardaki özellikleriydi. Bir başka dönemdaşı genç Poe'nun "çekingen bir kişiliği olduğunu ve insanlardan tuhaf biçimde uzak durduğunu" hatırlıyordu. Okuldan sonra hiçbir arkadaşını eve götürmediği belirtiliyordu. Okul sınırlarından çıkması o günkü sosyalliğinin sona erdiğine işaret ediyordu.

Poe öğrenciyken Richmond'ın yukarısındaki koruda uzun ve bazen de tek başına gezintilere çıkardı; arkadaşlarıyla birlikte bölgedeki meyve bahçelerine ve şalgam tarlalarına akınlar düzenlerdi; James Nehri kıyısında kızarmış balık ziyafetleri planlardı. Bir okul arkadaşı "bana ateş etmeyi, yüzmeyi, paten kaymayı, bandy oynamayı öğretmişti" diye hatırlıyordu; bandy, buz

hokeyine çok benzeyen bir oyundu. Bir ilgi alanı daha vardı. İki-üç arkadaşıyla birlikte yakınlardaki bir salonda toplanıp küçük bir ücret karşılığında izleyicileri oyunlar, skeçler ya da okumalarla eğlendiren yerel Oyuncu Topluluğu'na katılmıştı. John Allan'ın bu tiyatro etkinliklerinden hoşlanmadığı söyleniyor; bu durum Poe'nun ölmüş ailesini endişe verici biçimde hatırlatıyor olabilirdi.

Bu yıllar boyunca Poe şiir yazmayı da sürdürmüştü. İlk kitabında basılan şiirlerin bazılarını on dört yaşındayken yazmış olduğunu iddia ediyordu; abartmaya doğuştan meyilli olsa da, bu iddiasını sorgulamak için bir neden bulunmuyor. Bilinen en eski dizeleri on beş yaşındayken, John Allan'ın muhasebe hesaplarının üzerine düzgün bir yazıyla karalanmıştı:

> Dün gece bastıran sıkıntılar ve dertlerle
> Bitkin... bıraktım kendimi sedire dinlenmeye

Beyitin hüzünlü tonu ilgi çekicidir, Allan'ın bileşik faiz hesaplarının üzerine yazılmış olması da öyle.

Genç, kısa süre sonra romantik melankolisi için bir özne buldu nihayet. Okul arkadaşlarından biri olan Robert Stanard'ın onu davet ettiği evinde "elini tutup kendisine tatlı ve nazik karşılama sözleri söyleyen" otuz yaşındaki anne Jane Stanard'la tanıştı. Ona vuruldu ve "eve hayal âlemi içinde döndü". Aklında kendi annesini canlandırmış olabilirdi.

Jane Stanard, Poe'nun bağlandığı ilk genç ve anaç kadın olmuştu. Kadın anlayışına ve korumasına sonsuz ihtiyaç duyuyordu. Bu yetim Poe'nun özelliğiydi belki de. Sonradan yazdığı bir gazete kenar notunda "Şairin çocuksu sevgisi tartışmasız biçimde cennetteki cezalandırılmış şehvetperestliğe dair düşlerimizi gerçekleştirmeye en yakın insani duygularımızdan biridir" diye yazmıştı.

Zevk gerçekten de cezalandırılmıştı. Poe'nun güçsüz ya da bir şekilde zarar görmüş kadınları seçerek hasta annesinin hatırasını yeniden yaşamak konusunda sekmeyen bir yeteneği vardı. 1824 baharında, tanışmalarından bir yıl sonra Jane Stanard akli dengesini yitirerek öldü.

Poe onun Shockhoe Hill'deki mezarını ziyaret etti ve bir kadın hayranına yeni kazılmış toprağın başında gözyaşı döktüğünü anlattı. Mezarlıklarda gezinmeyi hayatı boyunca sevmişti. Ölüm ve güzellik onun hayal gücünde daima ve ayrılmaz biçimde bağlantılıydı. "Artık yok" onun en sevdiği ifadeydi. Hikâyelerini yaşatmayı sevdiği gizli odalar ve çürüyen konaklar, zihin ya da mezarlarla ilişkilendirilir.

Ancak ölülere dair daha dolaysız endişeleri de vardı. Arkadaşı John Hamilton Mackenzie'ye "çocukken hayal ettiği en korkunç şeyin gece zifiri karanlık bir odada bir başınayken buz gibi bir elin yüzüne dokunması" olduğunu söylemişti. Tek fantezisi bu değildi. Loş bir odada uyanıp da yakınında kendisine bakan şeytani bir yüz görmekten de korkuyordu. Kendi kurguladığı bu kâbuslar onu öylesine ürkütüyordu ki başını neredeyse boğulana kadar örtünün altından çıkartmazdı. Başkalarını olduğu kadar kendi kendisini korkutmaktan da sapkın bir zevk alıyordu sanki. Hayatının ilerleyen dönemlerinde bile karanlıktan hoşlanmadığını itiraf etmişti. Ölümle ya da ölüme benzer hallerle ilgili takıntılarının kaynağı burada bulunabilir. Yirmi yaşına gelmeden önce şu anlamlı beyiti yazmıştı:

> Hiçbir zaman sevemedim, Ölümün nefesi
> Güzelliğin nefesiyle karıştığı zamanlar dışında

Ama kısa süre içinde bir başka zorlu ve aykırı aşk daha buldu. Her zaman Fanny Allan'a düşkün olduğunu söylerdi, ama bu düşkünlük Jane Stanard'a ilgi duymasına engel olmamıştı. Tek bir kadının sevgisi ve şefkati ona yetmiyordu. Bayan Stanard'ın öldüğü yıl on beş yaşında bir kızla tanıştı ve ona bağlandı. Elmira Royster, Poe'nun okulunun karşısındaki bir evde yaşıyordu, dolayısıyla tesadüfen karşılaşma olasılıkları çok yüksekti. Kızın ebeveynlerinin gözetiminde Roysterların evinin salonunda buluşmuşlardı; kız piyano çalmış, Poe şarkı söylemiş ve flüt çalmıştı. Kızın, geriye yalnızca bir kopyası kalan bir çizimini de yapmıştı.

Elmira Royster genç Poe'nun "uygunsuz" bulduğu genç bir kadınla arkadaşlığı konusunda kendisine sitem ettiğini hatırlı-

yordu. "Güçlü önyargıları vardı" demişti, ölümünün ardından. "Her türlü kabalık ve görgüsüzlükten nefret ederdi." Asil davranışlarından ve başkalarının yanında biraz çekingen olduğundan söz ediyordu. Tam bir Güneyli centilmene dönüşüyordu ama geleneksel kalıplara uymuyordu. Elmira, ya da Poe'nun deyişiyle "Myra" onun çok "coşkulu ve fevri" olduğunu belirtmiş, ama "genelde kederli bir havası" olduğunu eklemişti.

Kederinin nedeni evdeki mutsuzluktu. Allan ailesinde her şey yolunda değildi. Frances Allan onu beş yıl sonra mezara götürecek verem hastalığının belirtilerini göstermeye başlamıştı belki de. Ama ortada daha acil hoşnutsuzluklar da vardı. Poe ve Joe Allan tartışmaya başlamışlardı. Allan'ın, genç evlatlığına onun aslında bir acıma konusu olduğunu hatırlatmış olması mümkün. Kasım 1824'te Allan, Poe'nun ağabeyi Henry'ye Edgar'ın "hiçbir şey yapmadığını; tüm aileye çok mutsuz, somurtkan ve huysuz göründüğünü" yazmıştı. "Buna yol açmak için ne yaptığımızı anlayamıyorum" diyordu. "Bize karşı içinde en ufak bir sevgi bile yok, ona gösterdiğim tüm ilgi ve nezaket karşısında hiç şükran duymuyor" diye de eklemişti. Bu ilerleyen yıllarda da Poe hakkında sık duyulan bir şikâyet olacaktı. Tevazu göstermeyi hiçbir zaman beceremiyor, asla müteşekkir olmuyordu.

Allan, Henry Poe'ya yazdığı aynı mektupta "zavallı kız kardeşin" diyordu Richmond'da Mackenzielerle yaşayan Rosalie için. "Senin en azından yarı kardeşin o. Tanrı bizi ölmüşlerin hatalarını ve zayıflıklarını yaşayanlarda görmekten korusun, sevgili Henry." "Yarı kardeşin" ifadesinin anlamı yeterince açık. Allan, Rosalie'nin başka bir babası olduğunu, dolayısıyla onun gayri meşru olduğunu varsayıyordu. Allan bundan Henry Poe'ya söz ettiğine göre, şüphesiz aynısını Edgar'a da söylemiş olmalıydı. Annesine özellikle büyük saygı duyan bir gencin bunu affetmesi imkânsız olmalıydı. Poe'nun "her türlü görgüsüzlükten" nefret ettiği biliniyordu. Annesini, babası dışında bir adamın çocuğunu taşımakla itham etmekten daha büyük bir kabalık olabilir miydi?

Peki, bu tartışma nasıl gelişmişti? Poe, Allan'ın Richmond'da yaşayan gayri meşru çocuklarından haberdardı ve belki de Fran-

ces Allan'ın sağlığının bozulmasını buna bağlamıştı. Eğer gayri meşru çocukları konusunda onunla yüzleştiyse, Allan'ın Poe'nun kendi annesinin de aynı günahı işlediğini söylemesinden daha doğal ne olabilir ki? Giderek şiddetlenen anlaşmazlığın en büyük nedeni bu olmalıydı. Poe, Allan ailesinden kaçıp kendi yolunu çizmek istediğini birkaç kez dile getirmişti. Rosalie'nin koruyucusu olan Mackenzielere denizci olma isteğinden söz etmişti.

Ama denizci olmadı. Onun yerine üniversiteye gitti.

Şubat 1826'da, on altı yaşındayken Charlottesville'deki Virginia Üniversitesi'ne kaydoldu. Temeli dokuz yıl önce atılmıştı, ama okul henüz bir yıldır faaliyetteydi. Kurucusu ve yol göstericisi Thomas Jefferson "gençliğin muhakeme yeteneğini geliştirmek, zihinlerini genişletmek, ahlaklarını şekillendirmek" istiyordu, ama bu amacında tam olarak başarılı olamamıştı. Poe, yeni binaların merkez meydanın batısında kalan Batı Kanadı'nda on üç numaraya tek başına yerleşti. Her sabah 5.30'da bir hizmetli tarafından uyandırılıyor, 7.00'de Antik ve Modern Diller Okulları'ndaki ilk derslerine giriyordu. İtalyancadan olduğu kadar Latinceden çeviride de usta, örnek bir öğrenci olduğunu göstermişti. Yıl sonunda ileri Latince ve ileri Fransızca derslerinde yüksek başarı gösterdiği belirtilmişti. John Allan'a yazdığı bir mektupta "eğer korkuya kapılmazsa" final sınavlarında iyi bir sonuç almayı beklediğini söylüyordu; bu ifade, görünüşe göre hiç yakasını bırakmayan anksiyetenin işaretiydi. Münazara kulübünün başkanı olmuştu, koşu ve atlama sporlarında da rakipsizdi.

Bir öğrenci "hüzünlü, melankolik yüzünü, hatta bir gülümsemesini" hatırlıyordu. "Çünkü bir kez olsun içten güldüğünü hatırlamıyorum, hep zorlama görünürdü," diyordu. Aslında onu iyi tanıyan hiç kimse yoktu. Fazla korunmacı ya da kibirli olduğundan insanlar ona yaklaşamıyorlardı. Ayrıca "kendisini yanlış yönlendiren gergin heyecanını bastırmak" için sarhoş oluyordu. Söz konusu içki büyük ihtimalle, her yerde bulunan tatlı ama tehlikeli bir karışım olan "şeftali (brendi) ve bal"dı. Alkol düşkünlüğüne dair ilk kaynak bu. Bu düşkünlüğün kendisini bu kadar erken yaşta göstermesi düşündürücü. Poe sonradan olma değil, doğuştan bir içiciydi.

Bir başka öğrenci "Poe'nun güçlü içkilere tutkusu, kartlara olan düşkünlüğü kadar dikkat çekici ve tuhaftı," diyordu. Poe kumarı seviyordu. William Hogarth'ın resimlerinin bir baskısını satın almak için yarıştığı bir esnafa, kitap için zar atmayı önermişti. Kaybeden Poe olmuştu. Kâğıt masasından kalkmayı bilmiyor, genellikle büyük miktarda para kaybediyordu. Bir çağdaşına bakılırsa bu konularda "umursamazlıkta sınır tanımayan tabiatı risk almasına neden oluyordu." Bu "umursamazlık", alkol düşkünlüğünün giderek arttığı ve zaman zaman aşırı davranışlarda bulunduğu yaşamının ilerleyen dönemlerinde de belirgindi. Ama üniversitedeyken buna derslerine gösterdiği büyük dikkat de eşlik ediyordu.

Yine de üniversite yaşamının şartları göz ardı edilmemeli. Virginialı genç centilmenler en azından terbiye konusunda Thomas Jefferson'ın öğütlerine ille de uymuyorlardı. Sık sık yumruklaşıyorlardı. Çoğu gencin de her an çekilip ateşlenmeye hazır silahları vardı. Geleneksel düello kuralları Güney kültüründe hâlâ canlıydı. Bazı öğrenciler çiftlik sahibi, zengin ailelerden geliyorlardı ve yanlarında köleleri vardı. Bazıları okula atla ya da av köpekleriyle geliyorlardı. Komşu kasabalara sarhoş baskınlar yapıyorlardı. Kumar bağımlısıydılar. Poe, zayıflıkları konusunda yalnız değildi. Onun sıra dışı yönü, bu zayıflıkları karşılayacak parasının olmamasıydı. Para için Allan'a başvuruyordu ama istekleri çok az ve çok geç karşılanıyordu.

Allan, genç Poe'nun ihtiyaçlarını karşılarken eli sıkı davranıyordu. Bir mektubunda Poe bir yıllık masrafının okul yatakhane ücreti dahil 350 dolar olduğunu yazmıştı. Allan onu Charlottesville'e cebinde 110 dolarla göndermişti. Bu nedenle Poe gidebileceği üç fakültenin yalnızca ikisine kaybolmuş, böylece 15 dolar tasarruf etmişti. Allan ona sonradan para gönderse de, faturalarını bir türlü ödeyemiyordu. Paranın kumar borçlarına yetmediği de belliydi. Poe "bir dilenci gibi görülmekten" şikâyet ediyordu. Allan'ın cimriliğinin görünürde bir nedeni yoktu. Henüz bir yıl önce, Amerika'ya göç etmiş olan zengin bir İskoç akrabasından büyük bir malikâne miras kalmıştı.

Allan'ın evlatlığına karşı çelişkili hisler beslemesi şaşırtıcı değildi. Poe, sonraları bir arkadaşına üvey babasından "zaman zaman hoşgörülü, hatta para konusunda savurgan olsa da,

bazen de tutumlu, hatta cimri olan, kaba ve acımasız yaradılışlı bir adam" diye söz etmişti. Allan muhtemelen evlatlığına giderek öfkeleniyordu. Poe, başkalarına olduğu gibi ona da kibirli ve nankör görünüyordu. Hatta belki de Allan'n servetinin günün birinde kendisine kalacağını hesaplıyordu. Bu, çok tehlikeli bir varsayımdı.

Poe 1826 yılının sonunda Richmond'a döndüğünde, Allan okuması için daha fazla maddi destek vermeyi reddetti. Genç Poe'nun borçlu olduğu kişilerden yağan zorlayıcı mektuplara rağmen 2000 doları bulan borçları da daha fazla ödemeyeceğini açıkladı. Poe üniversitede iki yıl kalmayı planlamıştı; şimdiki gibi bir diploma almayacaktı, ama belirli dersleri aldığına dair resmi bir kayıt olacaktı. Okumaya karşı çok büyük bir açlığı vardı, ama gelecekte daha fazla okuma şansını kaybetmişti. Sonraki bir mektubunda Allan'a "geçici bir kapris yüzünden umudumu yok ettin," diye yazmıştı. Eve dönüşünde bir başka acıyla daha karşılaşmıştı: Elmira Royster bir başka adamla evlenmek üzereydi; babası, ona yazdığı mektupları sahibine ulaştırmamıştı. Allan ve Poe arasında sık sık, şiddetli kavgalar çıkıyordu. Üvey baba ve evlatlığı arasında kalan tüm sevgi böylece bitti.

Poe, 1827 Mart'ının ortalarında Allanların evinden sonsuza dek ayrıldı. Courthouse Hanı'na gitti ve oradan üvey babasına "Bana karşı hiç sevgin olmadığını söylediğini duydum (dinlediğimi bilmiyordun, dolayısıyla bunu içten söylemiş olmalısın)" diye yazdı. Üvey babasının kendisini "aylaklıktan ekmek yediği için sürekli azarladığını" da ekledi. Ayrıca "siyahların egemenliğinde yaşamaya" da karşı çıktı; bununla kölelerin de kendisine karşı efendilerinin tavrını benimsediklerini kastediyordu. Giysileriyle birlikte bavulunu istedi; kuzeye gitmekte kararlıydı, oradaki büyük şehirlerden birinde üniversiteyi bitirecek parayı kazanabilirdi.

Ama ertesi gün yazdığı mektupta "Çok çaresizim, dün sabahtan beri ağzıma bir lokma girmedi" diyordu. "Gece uyuyacak bir yerim yok, sokaklarda dolaşıyorum, bitkin düştüm." Sonraki birçok yazışmasında benimseyeceği acıklı tarzı bu. Allan arkasına "İyi mektup" diye yazdı.

Dört gün sonra Edgar Allan Poe Boston'a giden bir buharlı gemideydi. Doğduğu yere geri dönüyordu. Richmond'ın ağır havasından sonra kendisini sade yaşama ve yüksek düşünme tarzıyla gurur duyan bir şehirde bulmak şaşırtıcı olmalıydı. Boston kırmızı tuğlalar ve beyaz ahşaptan oluşan bir şehirdi. En büyük eğlence mekânları kilise ve konferans salonuydu. Burada köleler yoktu. Bostonlular, Richmondlılardan daha erken kalkıyor ve daha çok çalışıyorlardı.

Ancak beş kuruşsuz ve başarısız bir öğrencinin Boston'da iş bulması kolay değildi. Poe'nun rıhtımda bir toptancıda çalıştığı, hatta gazetecilikte şansını denediği bile söyleniyor. İlk kendi yolunu çizme denemesinde tökezledi. Parası yoktu ve çaresizlikten orduya yazılmaya karar verdi.

Allan, Poe'nun kız kardeşi Rosalie'ye "Edgar kendi yolunu çizmek için denize açıldı" diye yazmıştı, ama aslında Poe çok daha yakınlardaydı. 26 Mayıs'ta Boston Limanı'ndaki Castle Island'a gitti ve Edgar A. Perry takma adıyla (Perry, üniversite giriş kayıtlarında kendisininkinden bir önceki isimdi), sonraki beş yıl için Birleşik Devletler Ordusu'na kaydoldu. Aslında on sekiz yaşındaydı, ama yirmi iki yaşında olduğunu söyledi. Reşit olmayanlar da orduya kabul ediliyordu, yani yalan söylemesi gerekmiyordu; yalnızca yok olmak ve kimliğinin yükünden kurtulmak istiyordu. Zaten yalan söylemek onun doğasında vardı.

4
Asker

Şaşırtıcı, hatta beklenmedik bir karar değildi bu. Çocukken Richmondlı Genç Gönüllüler'de yüzbaşı atanmış, üniversitede de bir askeri eğitim kursuna katılmayı seçmişti. Şüphesiz ki, "umursamazlığını" dengeleyecek resmi bir düzenin sınırlamalarına ihtiyaç duyuyordu. Bilerek kısıtlanmaya çalışıyordu. Doğasındaki acıları ve istekleri dizginlemek için bir dış disipline ihtiyacı vardı.

Ancak bu doğa daima ortaya çıkıyordu. Boston'daki aylarında tanıştığı on sekiz yaşında bir matbaacı olan Calvin Thomas, Poe'nun şiirlerinden bir seçkiyi basmayı kabul etti. Böylece 1827 yazının başlarında "bir Bostonlu" tarafından yazılmış *Timurlenk ve Başka Şiirler* kitabının elli kopyası Thomas'ın matbaasından çıktı. Kitap Poe'nun son dört-beş yıl içinde yazdığı, kitaba adını veren şiiri ve daha kısa şiirleri içeriyordu. Kuvvetli bir içsel hüzün ve içebakışla eşit biçimde dengelenmiş güçlü bir biçim, ritim ve ölçü anlayışına sahipti bu şiirler. "Timurlenk" hırsın getirdiği hazlar ve tehlikeler üzerine gurur ve kin, kendinden tiksinme ve düş kırıklığıyla dolu on yedi melankolik kıtaya yayılan monodik bir şiirdir. Kitabın önsözlerinden birinde Poe "çoktan alınmış bir kararda başarısızlığın kendisini (Poe) etkilemeyeceğini" söyler; bu karar büyük bir şair olma isteğinden başka bir şey değildi. Eleştirileri engelleme girişimi çok başarılı oldu. *Timurlenk* hakkında eleştiri değil, yalnızca birkaç basım öncesi haberi çıktı.

Kitap çıktığında genç şair topçu eğitimiyle meşguldü. Orduya yazılır yazılmaz Boston Limanı açıklarındaki bir topçu birliğinde görevlendirilmişti. Altı ay sonra Güney Carolina açıklarındaki Sullivan Adası'nda bulunan Moultrie Kalesi'ne gönderildi; bir yıl sonra oradan Virginia Yarımadası'nın ucundaki Monroe Kalesi'ne geçirildi. Buralardaki düzeni hep aynıydı; sabah 5.30'da askeri eğitim ve ateş talimlerine katılacağı bir güne uyanıyordu. Kendi davranışları tam anlamıyla bir askeri disiplin örneğiydi. Levazım subayının yanında asistan ve bölük yazıcısı olarak çalıştıktan sonra çeşitli astsubaylık kademelerine atandı. Üstleri onu "örnek davranışlar sergileyen" ve "son derece güvenilir" bir asker olarak görüyorlardı. Sonra, 1829 yılı başında Monroe Kalesi'nde Kıdemli Başçavuş oldu. Bu gelebileceği en yüksek rütbeydi. "Kuzgun" ve "Usher Evi'nin Çöküşü"nün yazarını üniformayla hayal etmek zor olabilir. Ama bunun da Poe'nun yaşamının ve karakterinin bir parçası olduğu görmezden gelinemez. Tıpkı tutkulu ve hastalıklı doğasını son derece kontrollü şiirlerle ifade edebildiği gibi, kendisini de sert askeri kurallar dâhilinde tanımlayabiliyordu.

Ancak, kıdemli başçavuş olduğu sırada askeri hayattan sıkılmıştı bile. Askerliğinin kalan üç buçuk yılını tamamlamayacaktı. Birlik Komutanı Binbaşı Howard'a askerlikten salıverilmesi için bir dilekçe verdi. Gerçek kimliğini de açıklamış olmalı, çünkü Howard, Poe'nun –artık "Perry" değildi– Allan'la barışması şartıyla isteğini kabul etti. Ardından Allan'a bir mektup yazdı, ama "Poe'nun askerlik görevi sona erene kadar bulunduğu yerde kalması daha iyi olacaktır" yanıtını aldı. Poe'nun orduda olduğu haberi Allan için kötü bir sürpriz olmalıydı. Ama onu evden uzaklaştırdığı için de pişmanlık duymuyordu anlaşılan. 1 Aralık 1828'de Poe ona bir mektup yazdı ve "orduya katıldığım için kendimi küçük düşürdüğüme ve rezil ettiğime inandığını düşünmeden edemiyorum" diyerek ekledi: "Hayatımın herhangi bir döneminde ne kendimden bu kadar derin bir memnuniyet duymuştum, ne de göğsüm böylesine gururla kabarmıştı." Birçok başka şeyin yanı sıra özdisiplininden de gurur duyuyordu. Ama "hayatının en güzel devresini" orduda harcamak da istemiyordu. Hayat, daha yeni başlıyordu. "En büyük isteklerini

yerine getirmemi sağlayacak gücün içimde olduğunu hissediyorum" diye yazıyordu. "Ya fethedeceğim, ya da öleceğim; ya başaracağım, ya kendimi rezil edeceğim." Son paragrafında "anneciğine" sevgilerini gönderiyor ve "dik başlılığının" onu hayal kırıklığına uğratmayacağını umduğunu söylüyordu.

Allan'dan bir yanıt alamadı ve üç hafta sonra, bu kez daha ısrarlı bir mektup yazdı: "Babam beni *küçük düştüğümü* düşünerek bir kenara atmaz... Eğer beni terk etmekte kararlıysan, elveda öyleyse. Göz ardı edilmek beni iki kat hırslı yapar." Mektuptaki bu biraz aşırıya kaçan duygusallık, sonraki birçok yazışmasıyla da uyumluydu. Allan yine sessiz kaldı. Bir ay geçti. Sonra, Şubat ayının başında, Poe bir başka yöntemi denedi. Allan'dan kendisine Amerikan ordusuna subay yetiştiren West Point Akademisi'ne başvurmak için yardım etmesini istedi. Okulun kendisine "kendi ülkemde onurlu ve çok başarılı bir yol" çizeceğini yazdı. Başvuru konusunda ciddiydi şüphesiz. West Point'i bitirmek orduda subay olmasını sağlayacaktı; bu da ona maddi bağımsızlığını ve ihtiyaç duyduğu toplumsal statüyü kazandıracaktı. Aksi halde sıradan bir er olarak orduda kalırsa kendi deyimiyle "küçük düşmüş ve rezil olmuş" olacaktı.

Mektubu Richmond'a çok kötü bir dönemde ulaştı. Frances Allan ölüm döşeğindeydi ve yerel bir gazetenin "yavaş ilerleyen ve acı verici" olarak tarif ettiği hastalığının son dönemlerinde genç Poe'yu görmek, onu son kez kucaklamak ve öpmek istiyordu; ama eğer Poe yetişemezse, gömülmeden önce üvey oğlunun onun bedenini görmesine izin verilmeliydi.

Frances Allan'ın Şubat sonunda öldüğü gün Poe'nun ismi hâlâ birliğin yoklama defterinde kayıtlıydı. John Allan, onun işini son dakikaya bırakmıştı.

Poe ölüm haberini 1 Mart'ta aldı ve öğleden sonra Norfolk'tan Richmond'a yola çıktı. Ertesi gün vardığında Frances Allan çoktan gömülmüştü. Üvey babası Poe'ya bir yas elbisesi satın almıştı. Poe, o elbiseyle Shockoe Mezarlığı'ndaki yeni mezarı ziyaret etti. Oracıkta yığılıp kaldı ve ailenin köleleri tarafından arabaya geri taşındı. "*Senin* sevgine hiç değer vermedim" diye yazmıştı sonradan John Allan'a. "Ama onun beni kendi çocuğu gibi sevdiğine inanıyorum." Bir annesi daha elinden alınmıştı,

bir kez daha yetim kalmak acılarının yükünü artırdı. Shockoe Mezarlığı'nda Poe'nun çok düşkün olduğu, okul arkadaşının annesi Jane Stanard'ın da yattığını belirtmek gerekiyor.

John Allan'la ilişkisi yeni bir aşamaya girdi. Görünüşe göre üvey babası, Fanny'nin ölümünden sonra yumuşamıştı ve Poe'nun varlığına artık karşı çıkmıyordu. Poe West Point'e kaydolma planlarını anlattı ve Allan'ın rızasını aldı. Artık şerefle terhis olabilirdi. Bir hafta sonra Richmond'dan ayrıldı ve Monroe Kalesi'ne döndüğünde Allan'a yazdığı mektupta ona önceki yazılmalarında olduğu gibi "Efendim" diye değil, "Sevgili Babacığım" diye hitap etti.

Mart ayının sonunda Poe'nun terhis süreci başladı. Görevini devralacak birisini bulmak zorundaydı. Şüpheli gördüğü kökenini gizlemek için garnizon komutanına çirkin bir yalan söyleyerek "şanssız ailesi Richmond Tiyatrosu yangınına kurban giden bir yetim ailesinden" olduğunu açıkladı. Ancak açıklaması kabul edildi ve bir sonraki ay Richmond'a döndü.

Ancak West Point'e gitmek kolay değildi. Döndükten sonraki ilk haftalarında Poe, başvurusunu desteklemek üzere, aralarında bölgedeki bir binbaşının ve kendi bölgesinden bir Kongre üyesinin de olduğu politik referanslar bulmaya girişti. Herhalde Allan ona maddi olarak yardımcı olmuştu, ama tuhaf bir biçimde gayri şahsi bir referans yazmıştı: "Açıkçası, efendim," diyordu Harp Bakanı'na, "Kendisi hiçbir şekilde akrabam değildir... Ama bu gencin gelecek hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olmanızı rica ediyorum." Ancak Allan'ın Poe'yu West Point'e göndermek işine geliyordu; böylece evden gitmiş olacaktı ve daha da önemlisi, artık ona maddi açıdan yük olmayacaktı.

Poe, West Point'e Mayıs ayında resmi bir başvuru yaptı ve cebinde Allan'ın verdiği elli dolarla, referans mektuplarını Harp Bakanı'na bizzat sunmak üzere Washington'a gitti. Öğrenci listesinde kırk yedi kişinin beklediğini, ama yine de Eylül ayında okula kayıt yaptırmasının mümkün olabileceğini öğrendi. Oradan, elli kilometre kuzeydeki Baltimore'a geçti. Bebekliğinden beri "General" Poe ve ailesiyle birlikte yaşayan ağabeyi Henry ile bir araya gelmek istiyordu; ayrıca bu ziyaret baba tarafından

akrabalarıyla da yakınlaşmasını sağlayabilirdi. Üvey ailesi artık dağıldığı için, gerçek akrabalarının kendisine kucak açmasından memnuniyet duyuyordu. Hem, "General" Poe'nun, West Point'e girmesine yardım edebilecek eski bir arkadaşı olabilirdi.

Baltimore, Birleşik Devletler'in üçüncü en büyük şehriydi, ama yükseliş döneminin henüz başındaydı. Baltimore-Ohio Demiryolu yeni tamamlanmıştı. Patapsco Nehri'nin kıyısında depolar sıralanmıştı. Baltimore taşımacılığın yanı sıra bir üretim merkezi haline de geliyordu; geniş caddeleri, binaların ve kiliselerin unutulmaz kıldığı bir silueti olan enerjik ve ciddi bir şehirdi. İki yıl önce John Quincy Adams burayı "Anıt Kent" olarak adlandırmıştı. Şehrin en eski fotoğrafları kalabalık liman bölgesinin ardında uzaktaki Assumption Bazilikasını, Saint Paul Episkopal Kilisesi ve Alman Reform Kilisesi'nin çan kulelerini ve Washington Anıtı'nı gösterir. Burası aynı zamanda güneye gidenler için köleliğin olduğu ilk şehirdi. En azından bu açıdan, Poe kendini evinde hissediyordu.

Poe'nun Baltimore'a gelirken bir amacı daha vardı. Bir şiir kitabı daha çıkartmak istiyordu. Edebi başarı hayali hiç değişmiyordu, ama tüm dünyanın kendisini görmesi için de içsel bir ihtiyaç duyuyordu. Öne çıkmak istiyordu. Baltimore'a gittikten kısa bir süre sonra Philadelphia'ya giden bir buharlı gemiye bindi ve şiirlerinin elyazmasını olası bir yayıncıya gösterdi: Carey, Lea & Carey. Bay Lea bu havai ve şüphesiz cerbezeli genç şairle ilgilenmiş göründü ve elyazmasını yayıncı gözüyle dikkatle okumaya söz verdi. Heveslenen Poe, Baltimore'a geri döndü. Birkaç hafta sonra Lea ona standart ve cesaret kırıcı bir mektup gönderdi. Şiirler, ancak yayıncıların olası zararının karşılanması garantisiyle basılabilirdi.

Poe'nun az parası vardı. Dolayısıyla Allan'a mektup yazarak kitabı için finansal destek vermesini istedi. Bu şaşırtıcı, hatta aptalca bir davranıştı. Allan'ı bundan çok öfkelendirecek bir şey olamazdı. Poe'nun seçkin bir askeri kariyere doğru ilerlediğini düşünmüştü, ama işte, genç adam şimdi hiçbir güvencesi olmayan, hatta kınanacak bir geleceğin peşine düşmüştü. On dokuzuncu yüzyıl Amerika'sında şiir bir değer taşımıyordu. Allan, Poe'ya yanıt olarak gönderdiği mektubun sonuna "bu davranışı-

nı şiddetle kınadığını ve herhangi bir yardımı reddettiğini" karaladı.

Bu arada Allan, Poe'ya mümkün olduğunca az destek veriyordu. 1829 yazında üvey oğluna bir elli dolar daha gönderdi; Poe bu miktarla üç ay daha yaşamak zorundaydı. Günlük harçlığı yaklaşık elli üç sentti. Poe pansiyonda kalmayı bırakıp, akrabalarının şehrin zengin ve gözde mahallelerinden merkeze daha yakın olan, iş bölgesindeki evlerine geçmeye karar verdi.

"General" Poe ölmüş, ardında dul karısını bırakmıştı. Kadının, Milk Caddesi, Tamirciler Sokağı'ndaki evinde Poe'nun halası Maria Clemm ve küçük kızı Virginia da kalıyordu. Poe'nun ağabeyi Henry o evde yaşıyordu. Pek mutlu bir aile sayılmazlardı: Yaşlı Bayan Poe felçliydi, Bayan Clemm'in de sağlığı bozuktu. Henry tüberkülozdan ölmek üzereydi; "Kendini tamamen içkiye vermiş, bırakın beni, kendine bile faydası yok" diyordu Poe onun için. Tamirciler Sokağı'nda büyük bir fakirlik vardı; Poe burada Richmond'dakinden çok farklı bir hayatla karşılaşmıştı. Ama aileye girmesi hayatında kararlı bir değişimi işaret ediyordu. Maria Clemm ve kızına bağlandı. İlerleyen yıllarda bu iki kadın hayatının merkezi haline gelecek; dünyanın azgın dalgalarından kaçıp sığınacağı bir liman olacaklardı.

Poe'nun şiir tutkusu her şeyi sallantıda bırakmıştı. Allan artık genç adamın askeri kariyer konusunda kararlı olduğundan emin değildi ve onu güvenilmezlik ve yalancılıkla suçluyordu. Poe'nun Monroe Kalesi'ndeki kazancının yerine kendisinden para istemesi de onu öfkelendiriyordu. Genç adam Baltimore'dayken kuzenlerinden birinin cebinden parasını çaldığını yazmıştı. Allan'a Poe'nun talepleri sona erecek gibi görünmüyor olmalıydı. Bu dönemde ona yazdığı bir mektupta Poe "Mektubunda 'seni görmek için can atmıyorum' yazmamış olsaydın derhal eve dönerdim," diyordu.

Baltimore'da kalmaktan memnuniyet duymasının bir nedeni vardı. Şiirlerinin elyazmalarını Carey, Lea & Carey'den almış ve Baltimorelu yayınevi Hatch and Dunning'e sunmuştu. Bu kez kabul edilmişti. *Araf, Timurlenk ve Önemsiz Şiirler* Aralık 1829'da yayımlandı. Bazı açılardan iki yıl önce basılan *Timurlenk*'in tek-

rarıydı. Ama aralarında Romantikler kadar Milton'a da çok şey borçlu olan "Araf"ın olduğu birçok yeni şiir de vardı. Yeni basılan şiirler Poe'nun biçim ve ritim konusundaki uzmanlığını bir kez daha ortaya koyuyordu; belirsizlik ve gerilim aynı eksende ilerliyor, lirizm hasta bir ruh halinin içinde eriyordu.

Kendini hâlâ bir kişiye kanıtlaması gerekiyordu. Poe üvey babasına kitabının basıldığını ve yayıncılardan biri olan Bay Dunning'in Allan'a bizzat bir kopyasını sunacağını haber verdi.

Poe ilk kez başarısı için bir övgü almıştı. Kitap basılmadan önce kendisine bazı şiirler gönderilen *Yankee and Boston Literary Gazette*'in editörü John Neal "hakkını teslim etmek gerekirse güzel, hatta muhteşem bir şiir yazabilir," demişti. Poe, övgüye karşı her zaman çok duyarlıydı. Neal'a yazdığı yanıtta "Gencim, henüz yirmi bile değilim, bir şairim; eğer güzelliğe derinden tapınmam beni şair yaparsa" demişti. "Ne annem ne de babam var" diye de eklemişti. Yetimliğini ısrarla vurgulamak ilgi ve sempati kazanmanın bir başka yoluydu.

Poe herhalde Baltimore'da kalmak istemişti, ama çok fakirdi. Şiir onu yoksulluktan kurtaramazdı. Aralık 1829'da Bayan Clemm'in kölelerinden birini sattığına dair kayıtlar var, ama 1830'un ilk aylarında Allan ailesinin evine geri dönmek zorunda kalmıştı. Richmond'dan başka gidebileceği bir yer yoktu. Orada memnuniyetle olmasa da toleransla karşılandı, ne de olsa nispeten kısa bir süre sonra West Point'e gidecekti. Evdeki hava hoş değildi, alacaklılarından biri olan Çavuş Graves'e yazdığı bir mektupta "Senin için birkaç kez Bay A(llan)'dan para almaya çalıştım, ama beni her seferinde başından savdı" diye itiraf ediyordu. "Bay A pek ayık gezmiyor" diye de ekliyordu; bu suçlama sonradan sorun yaratacaktı.

Poe, Richmond'dan 1830 Mayıs'ının ortalarında ayrıldı. Sonraki bir mektubunda Allan'a "Senden ayrıldığım zaman, buharlı gemideyken, seni bir daha asla görmemem gerektiğini biliyordum" diye yazmıştı. Birkaç günlüğüne Baltimore'a uğradı, sonra oradan West Point'e devam etti. New York Eyaleti'nde Hudson Nehri'nin 60 metre kadar yukarısında yeşil bir düzlüğe kurulmuş olan Birleşik Devletler Askeri Akademisi, 1804'te subay ye-

tiştirmek için açılmıştı. Charles Dickens, *Amerika Notları*'nda burayı şöyle anlatır: "Harika bir yer: Nehrin güzel ve hoş olan yüksek bölgelerinin en güzel yerinde: Koyu yeşil tepeler ve kale harabeleriyle çevrili yerinde, uzaktaki Newburg kasabasına ve güneşin aydınlattığı, üzerine kayıklar serpiştirilmiş pırıltılı nehre tepeden bakıyor..."

Poe başka üç öğrenciyle birlikte 28 Güney Koğuşları'nda kalıyor ve aylık 16 dolar maaş alıyordu. Genç şair mavi bir üniforma ve tek sıra düğmeli bir palto giyiyordu; şapkasında bir kokart vardı ve kılıcını paltosunun altındaki ilikli kemerine takıyordu. Güneş doğarken kalk borusu ötüyordu. Kahvaltının ardından dersler başlıyordu, sonra saat 4'te talimler ve egzersizler yapılıyor, geniş bir yemekhanede akşam yemekleri verildikten sonra öğrenciler çalışmak üzere koğuşlarına gönderiliyordu. Işıklar 9.30'da sönüyordu. Çok az boş zamanları oluyordu.

Poe hakkında dönem arkadaşlarından gelen çelişkili bilgiler var. Bir öğrenci onu "pejmürde ve dikkatsiz bir genç; çok tuhaf, aşırılıklara müsait ve elbette şiir yazmayı problem çözmeye tercih eden biri" olarak hatırlıyordu. Bu kulağa pek de doğru gelmiyor. Poe'nun giyimi ya da dış görünüşü hiçbir zaman "pejmürde" değildi. Bir başka öğrenci daha makul bir tanım yapıyordu: "Utangaç, gururlu ve hassastı, diğer öğrencilerden uzak dururdu. Çalışmaktan çok, okumaya zaman ayırırdı." Fazla olmasa da, çalışmaları yeteriydi. Her zaman çabuk öğrenirdi. Fransızca ve matematik derslerine giriyordu; bir sonraki yıl genel sınavlarda matematikte on yedinci, Fransızcada üçüncü olmuştu. Öğrenciler ondan geçmişiyle ilgili ilginç detayları öğrendiklerine göre, diğer öğrencilerden büsbütün uzak duruyor da olamazdı. Onlara İngiltere'de bir kolejden mezun olduğunu, bir balina gemisinde çalıştığını, Doğu'yu ve Güney Amerika'yı ziyaret ettiğini söylemişti. Böyle hikâyeler uydurmak onun yaradılışında vardı; yalanları hem gururlu hem de güvensiz olduğunu gösteriyordu.

Onunla ilgili en eksiksiz açıklama oda arkadaşlarından biri olan Gibson'dan geliyordu. "Yorgun, bitkin, mutsuz bir ifadesi vardı, onunla yakınlaşanların kolay kolay unutması mümkün değildi. Kendisine karşı yapılan her harekete çabuk sinirlenirdi... Point'teki kısa kariyerinin daha en başında dehası ve şiirle-

riyle tanınmıştı; 28 numaradan çıkan günlük hicivler etrafın ilgisini çekerdi" diyordu Gibson. "Yaşayan ya da ölmüş hiçbir İngiliz yazarı övdüğünü duymadım" diye de ekliyordu. Poe zaman zaman çağdaşlarını hırsızlıkla, hatta dilbilgisini bilmemekle suçlardı. Kendisine rakip olabilecek herkesi hor görürdü. Ayrıca oyunları, hatta eşek şakalarıyla tanınıyordu; bu hayatının sonraki dönemlerinde de vazgeçemediği bir alışkanlık olacaktı. Bu şakalar genellikle ürkütücü ve kanlı olurdu. Bir seferinde boğulmuş bir kaz ölüsünün, sevilmeyen bir hocanın kesilmiş başı olduğunda ısrar etmişti. Arkadaşlarını korkutmaktan hoşlanıyordu. Bu yönden de ileride pek değişmeyecekti.

Poe kısa süre içinde West Point'teki yaşamdan sıkıldı. Dönem arkadaşlarından birisi "birkaç hafta" içinde "derslere ilgisini kaybettiğini, hevesinin kaçtığını ve aradığını bulamadığını" söylüyordu. Hayal ettiği yaşam bu değildi. Üstelik yine borca girmişti. Dolayısıyla okulu bırakmak istedi. Ne yazık ki bunu bir ebeveyninin ya da velisinin izni olmadan yapamıyordu; Poe, John Allan'a yazarak izin istedi ve "kesinlikle" reddedildi. Allan, Poe'nun hercai ve asi yaşamına geri döndüğünden emindi.

Ancak, Allan'ın her zamankinden daha anlayışsız olmasına neden olan bir şey vardı. Yeniden evlenmişti ve kendi çocuğuna sahip olma umudu vardı. Neden bir yüzkarasını daha fazla destekleyecekti ki? Sonunda Allan'ın kulağına kadar gelen bir söylenti de Poe'nun yalancı ve kötü niyetli olduğuna dair inancını güçlendirmişti. Poe, Çavuş Graves'e üvey babası için "pek ayık gezmiyor" diye yazmıştı.

Allan, günümüzde kaybolan bir mektupta Poe'ya "daha fazla iletişime geçerek" kendisine sıkıntı vermemesini söyledi. Poe, yanıtında eski koruyucu ailesine dair şikâyetlerini yine sıraladı ve Virginia Üniversitesi'ndeki davranışlarını "suçum, şu koca dünyada beni önemseyen ya da seven hiç kimsemin olmaması" diyerek savundu. Anlaşılan o sırada Fanny Allan aklından çıkmıştı, zaten ıstırap ve kendine acıma işaretleri hiçbir zaman pek derin olmuyordu. "Gelecekteki yaşantım (Tanrıya şükür fazla uzun sürmeyecek) sefalet ve hastalık içinde geçecek. Ne gücüm kaldı ne de sağlığım" diye eklemişti. Çocukluğundaki gücü ve sağlığının artık sonsuza dek kaybolduğunun ilk işaretiydi bu.

Oda arkadaşı Gibson'ın gözlemlediği bir durumla ilgili de olabilirdi. "Akademideyken hiç sarhoş olduğunu sanmıyorum, ama sürekli içmek gibi çok daha tehlikeli bir huy edinmişti" diyordu. Ama Poe kararlıydı. Velisinden izin alamadığına göre, West Point'ten başka bir yöntemle çıkacaktı. Allan'a "Okuldaki derslerimi ve görevlerimi aksatacağım" diyordu. Allan bu mektubun arkasına "Bu oğlanın tek bir iyi özelliği bile yok... Söylediklerinin tek kelimesine bile inanmıyorum" yazdı.

Poe'nun içmesi, genellikle tüm sorunlarının kaynağı olarak görülür. Sık sık ve çok içtiği şüphe götürmez, ama bir kadehle sarhoş olduğu teorisi temelsizdir. Genellikle "bir tane" içiyor ve sarhoş olmuyordu. Ama öğleden sonra, gece boyunca hatta tüm hafta içtiğine dair birçok söylenti vardı. Gerçekten çok sarhoş da oluyordu, hatta kurtarılması ve eve taşınması gerekiyordu. Zaman zaman polise haber veriliyordu. Zevk aldığı için içki içmiyordu; yenilmesi imkânsız bir ihtiyacın kölesi olmuşçasına bir kadeh şarabı ya da likörü bir dikişte içtiği oluyordu. Bir kez başladı mı duramıyordu. Bir arkadaşının ifadesiyle "yalnızca bir bardak şarap ya da birayla dönüşü olmayan bir yola giriyor, sonunda aşırıya kaçıp hastalanıyordu." İçki, onu gelecek korkusundan kurtarıyordu. İçki yoksulluğunu ve başarısızlığını unutturuyordu. İçki, öfkesini yatıştırıyor ve ona güven veriyordu. İçki belki de çocukluğundaki mutluluğun birazını geri getiriyor, onu dünyanın baskısından ve zorluklarından kurtarıyordu. Ama sarhoşken saldırgan, inatçı ve acımasız oluyordu. Babası da, ağabeyi de çok içtiğine göre, belki de içkiye doğuştan eğilimliydi. Ama hiçbir zaman alkolik değildi. Görünürde hiçbir etkiyle karşılaşmadan içkiden uzun dönemler uzak kalabiliyordu. Sık sık sarhoş olmanın fiziksel ve ruhsal sağlığına büyük zarar verdiği şüphesizdi. West Point'ten sonra bir daha hiç tamamen iyileşemedi.

Görevlerini ihmal ederek akademiden atılma planı başarılı oldu. 1831'in başından itibaren askeri talimlere girmedi ve zorunlu kilise ziyaretlerine katılmayı reddetti. Geçit törenlerinde ya da nöbetlerde yoktu. Ocak ayının sonunda askeri mahkemeye çıkarıldı; "görevi ihmal" ve "emre itaatsizlikle" suçlandı. Tüm suçlamaları kabul etti ve buna göre yargılandı. Edgar Allan Poe, Birleşik Devletler hizmetinden alındı ve 19 Şubat'ta New York'a

giden bir buharlı gemiye bindi. Allan'a oraya vardığında kendisini kış havasından koruyacak bir paltosunun bile olmadığını söyledi. Bu doğru değildi. Öğrencilik paltosunu hayatının sonuna kadar sakladı.

5
Gazeteci

Poe böylece New York'a geldi. Madison Meydanı yakınında sefil bir oda kiraladı ama aniden kulak iltihabı ve şiddetli soğuk algınlığından yatağa düştü. New York'ta yaşam her bakımdan Richmond, hatta Baltimore'dakinden farklıydı. O çeşitli statü ve mevki dereceleri olan bir tarım toplumunda büyümüştü; endüstriyel ve ticari açıdan ilerlemeye başlayan ve böyle bir girişimle birlikte hareketliliğin ve düzenin tüm kuvvetlerinin serbest kaldığı bir şehre gelmişti. Burası bildiği tüm şehirlerden daha hızlı ve zordu. Henry James burayı "eski, likör kokulu, hararetli şehir" diye tanımıyordu, domuzların ve atların, hızlı paranın şehriydi. Poe'nun oraya gittiği yıl ilk tramvay Dördüncü Cadde boyunca çalışmaya başlamıştı.

Şehir yavaş ama emin adımlarla kuzeye doğru ilerliyordu; tohumları eski liman bölgesinde atılmış, 1830'larda bugünkü Canal Caddesi civarına kadar ilerlemişti. O hattın yukarısında İrlandalı göçmenlerin küçük gecekondu mahalleleri ve yapılaşma için zemini hazırlayan işçilerin evleri vardı. Bir zamanlar bakir olan bu topraklarda büyük çiftlikler ve çiftlik evleri de kurulmuştu. Şehrin gelişimi ivme kazanırken, artık havada tuğla tozu kokusu vardı. Gürültülü, müreffeh, bazen de büyüleyici bir yerdi burası. Broadway ve Bowery, o zaman da vardı ve yakın zamana kadar korudukları özelliklerinden bazılarını sergilemeye başlamışlardı bile. Broadway'de perakende mağazalar ve tiyat-

rolar vardı; Bowery ise derme çatma yapıları ve barlarıyla daha yoksul bir semtti.

Poe gelişinden iki gün sonra, hasta yatağından, Allan'a "Hiç param yok – Arkadaşım da... Bu yataktan asla çıkamayacağım" diye yazmıştı. Allan bu acıklı mektuba yanıt vermedi, ama onu sakladı. Sonradan üzerine "Kara Yürekli ve nankörün bu değerli kalıntısı elime geçeli iki yıldan fazla oldu. Hayatının her gününde onur ve prensipten yoksunluğu yalnızca doğasının alçaklığını kanıtlamasına yaradı" yazmıştı. Bir başka deyişle, genç adamın şartları ne kadar kötü olursa olsun onunla barışmayacaktı. Allan'dan bir yanıt alamayan Poe çaresizdi. Utanç verici bir biçimde atıldığı West Point'in müdürüne bile mektup yazarak referans istedi. Polonya ordusuna katılmak istediğini ileri sürdü. Müdür Albay Thayer yanıt vermedi.

Poe New York'ta yalnızca üç ay kaldı. Maddi durumu en hafif ifadeyle belirsizdi. Şiir kitabının basılması için West Point'teki arkadaşlarından bağış almıştı. Daha önce onları eğlendiren tarzda bir hiciv kitabı bekliyorlardı, ama hayal kırıklığına uğrayacaklardı. "Amerikan Harp Akademisi Öğrencileri"ne ithaf edilen "EDGAR A. POE'DAN ŞİİRLER" kitabı Nisan 1831'de çıktı. Ama genç askerlere hitaben yazılmamıştı. Poe kitaba "İsrafil", "Helen'e" ve "Lanetli Şehir" gibi ümitsiz ve kederli içebakış imgelerine karşı ilgisini gösteren yeni şiirler eklemişti; sanki bu dünyada asla mutlu olamayacağını seziyor gibiydi. Ölümü bir huzur ve teselli yeri gibi yansıtmaya eğilimliydi. Şiirlerin aralarında gelecekte yazacaklarını haber veren bölümler de vardı:

Ses çıkarma o ıssızlıkta
Onu yalnızlık sayma.
Çünkü yaşarken tam karşında
Duran ölülerin ruhları,
Ölümde de sarar çevreni
Ve istekleri gölgeler seni: kıpırdama.

Keskin bir ölçü anlayışı ve doğal bir anlam açıklığıyla hem güçlü hem de melodik olan mükemmel bir yazımdı bu. Poe'nun bu dünyadaki bir talihsizliği de şiirlerinin o yaşarken beğeni topla-

mamış olmasıydı. Tam anlamıyla yanlış anlaşılmaya mahkûm olmuştu. On dört yıl boyunca bir daha şiir yayımlamadı.

Kitaba yazdığı "Bay —'a Mektup" başlıklı önsözde yaşamının geri kalanında takip edeceği şiir ilkelerinden söz ediyordu. "Fikrimce şiir, *birincil* nesnesi hakikat değil haz olduğundan bilimsel bir eserden; nesnesi *belirli* değil *belirsiz* bir haz olduğu için de romanstan ayrılır," diyordu. Şiirin belirsiz duygularla ilgilendiğini iddia ederek devam ediyordu; bu nedenle müzik elzemdi, çünkü güzel sesleri ayırt etmek en belirsiz algımızdı. Bu, sanat için sanat anlayışının ilk ifadelerinden biriydi. Poe'nun vasıtasıyla bu görüşün on dokuzuncu yüzyıl Fransız şiiri üzerinde büyük bir etkisi olacaktı. Walter Pater'ın benzer fikirlerinden kırk altı yıl önce şiirle müziği ilişkilendirmişti.

New York'ta geçinmesi imkânsız olduğundan Mayıs ayında Baltimore'daki akrabalarının yanına döndü. Tamirciler Sokağı'nda yaşam her zamankinden daha az fakir ve düzensiz değildi, hatta ağabeyinin veremden ölmesi, durumu daha da umutsuz hale getirdi. Verem, aile hastalığıydı. Henry Poe otuz dört yaşında "aşırılıklardan" ölene kadar Poe, arkadaki çatı katı odasını hasta ağabeyiyle paylaştı. İki yıl önce yazdığı bir mektupta Poe "iki kardeş arasındaki bağdan güçlüsü olamaz" diyordu. "İkisinin de aynı ebeveyni sevmesi, birbirlerini sevmesinden çok daha önemli." Burada sözünü ettiği ebeveyn yalnızca annesi olabilirdi. Henry'nin ölümüyle birlikte Eliza Poe'nun bir parçası daha ölmüştü.

Muğlak bir figür olan halası Maria Clemm, bu zor dönemde evi ayakta tutmaya çalışıyordu. Kıt kanaat geçinmekte uzmandı; Poe'nun da ayrılmaz bir parçası haline geleceği ailesini gerek dikiş nakışla, gerekse yemek pişirerek ne pahasına olursa olsun ayakta tutuyordu. Poe, hayattaki tüm ihtiyaçları için onun eline bakmaya başlamıştı. Ama kadın kaçınılmaz olarak dilenci ya da beleşçi olarak ün salmıştı. Poe aileye katıldığında Maria Clemm kırk bir yaşındaydı; geniş alnı ve güçlü çene hatlarıyla erkeksi bir görüntüsü vardı. Bilinmeyen nedenlerle ona "Muddy"* lakabını takmışlardı.

* İng. Bulanık, kirli (ç.n.)

Poe Baltimore'a geri döndüğünde Maria Clemm'in kızı Virginia dokuz yaşındaydı. Poe ona "kardeş" diye hitap ediyordu. Virginia, solgun yüzüyle çocuğu, hatta bir oyuncak bebeği andırıyordu. Biraz şişmancaydı, ama Poe'nun içgüdüsel olarak çekici bulduğu kocaman gözleri ve kuzguni saçları vardı.

Virginia'yla evlendikten sonra bile ona "kardeş" demeye devam etti.

Poe, Baltimore'daki ilk aylarında bir okulda kapıcı olmaya çalışmış, ama reddedilmişti. Maddi sıkıntılarla savaşırken son çare olarak yazarak yaşamını kazanmaya karar verdi. Hikâyeler, hatta taşra gazetelerinde "satır başına ödemeli" gazete yazıları yazmaya başladı. Ama her zaman çok fakirdi. Kasım ayında Allan'a "Ödemek zorunda kalacağımı hiç düşünmediğim bir borç yüzünden on bir gün önce tutuklandım" diye yazmış ve para istemişti. İki hafta sonra bu kez bizzat Maria Clemm, Allan'a Poe'nun ricasını destekleyen bir mektup yazmış, "Yardım etmeyi reddetmeniz onu son derece üzüyor" demişti. Ancak, bu dönemde Poe'nun tutuklandığına ya da hapse girdiğine dair bir kayıt yok. Bu, Allan'dan yardım almak için düzenlenmiş bir dolapsa, Poe Bayan Clemm'e çok güveniyor olmalıydı. Yılın sonunda eski koruyucusuna iki mektup daha yazdı. İlkinde "Hastalık ve talihsizlikler içimde gururdan eser bırakmadı" diyordu. "Dikkate alınmaya değmeyecek bir zavallı olduğumu biliyorum, ama lütfen ölüp gitmeme izin verme." İki hafta sonra Allan'a yardım dileyen bir mektup daha gönderdi. "Dizine oturup sana baba dediğim zamanlarda bana duyduğun sevginin hatırına" diye yazmıştı bu kez.

Ertesi yılın başında Poe koruyucusundan yirmi dolarlık gecikmiş bir yardım aldı. Bu miktar karnını doyurmasını sağlayacaktı. Aynı yılın yaz aylarında Poe'nun Allan'la yüzleşmek, belki de gönlünü almak için Richmond'a geri döndüğüne dair bazı ifadeler var. Ama böyle bir ziyaretin gerçekleştiğine dair sağlam bir kanıtımız yok.

Ocak 1832'de Philadelphia'daki *Saturday Courier* Poe'nun ilk kez bir hikâyesini yayımladı. "Metzengerstein" adlı bu hikâye Ger-

men korku öyküsü tarzında yazılmıştı. O yıl aynı dergi Poe'nun dört öyküsünü daha basacaktı: "Duke de l'Omlette", "Bir Kudüs Öyküsü", "Nefesini Yitirmek" ve "Bon-Bon".* Her ne kadar bunlar korkunç ya da doğaüstü hikâyeler olsalar da, hiciv ya da parodi damarları bulunuyordu. Poe *Blackwood's Magazine* gibi dergileri okuyordu ve "heyecanlı" hikâyeler yazmayı hemen öğrenmişti. Ama bu onun için şiir yazmak gibi ciddi bir iş değil, para kazanma yoluydu ve küçümseyen bakışı, bu tüyler ürperten türdeki, ustaca yazılmış ama son derece ironik hikâyelere de bir şekilde yansıyordu. Yine de Tamirciler Sokağı'ndaki çatı odasında gerçek mesleğini bulmuştu.

İlk yayımlanan hikâyesi olan "Metzengerstein"ı temsili olarak ele alabiliriz. Macaristan'da geçen, eğlenceli ve sürükleyici ama aynı zamanda iyi hesaplanmış bir korku ve ruh göçü hikâyesiydi. Anne ve babasını birbiri ardına kaybettikten sonra muazzam bir mirasa konan genç Baron Metzengerstein hakkındaydı; bunu arzu giderme olarak yorumlayabiliriz. Ancak, Baron'un hovarda hayatında "marazi bir melankoli ve irsi bir hastalığın" izleri görülmeye başlamıştır bile. Baron bir düşmanının ahırını kundaklar, ama görünüşe göre ceza olarak, evinin duvarındaki bir goblende işli at "mezarsı ve iğrenç dişleriyle" canlanır. Sonunda Baron bu atın üzerinde ölüme gider. Çok hareketli ve renkli bir hikâyeydi ve elbette bir şekilde her şeye inanan geniş bir okuyucu kitlesini heyecanlandırmak ve şaşırtmak için yazılmış olması dışında ciddiye alınacak tarafı yoktu. Bu, Poe'nun edebiyat kariyerinin en büyük çelişkisi haline gelecekti.

Poe'nun Baltimore'deki hayatı nispeten daha iyi belgelidir. Bir tür kendi kendine eğitim kursuna devam ettiği Baltimore Kütüphanesi'ne düzenli olarak gitmiş, Calvert Caddesi'nde bir kitapçının, Pratt Caddesi'nde bir istiridyecinin müdavimi olmuştu. Aynı mahallede yaşadığı genç bir kadın olan Mary Deveraux'ya kur yapıyordu. Deveraux, geride genç âşığının kısa bir tarifini bırakmıştı: Poe "önemsiz ve günlük konuşmalardan hoşlanmı-

* Bu kitaptaki Poe hikâyelerin Türkçe isimlerinin alındığı çeviri: Poe, Edgar Allan. *Bütün Hikâyeleri*, Çeviren: Dost Körpe, İthaki Yayınları, 2002.

yordu. Koyu tenli insanları sevmiyordu... asabi ve çok kıskançtı. Duyguları çok yoğundu, ama onları çok az kontrol edebiliyordu. Dengeli değildi, fazla zekiydi. Kutsal olan her şeyle alay ediyor ve asla kiliseye gitmiyordu... Sık sık üzerinde içyüzünü anlayamadığı bir gizem olduğunu söylüyordu." Tüm açıksözlülüğüyle bu hatıralar gerçeğe uygun görünüyor. Kentte ve yakınlardaki tepelerde yaptıkları gezintiler sırasında Burns'den alıntılar yapıyordu. "Hoşlanmadığım tek yönü kendini beğenmişliğiydi," diye eklemişti Deveraux. "Çok kibirliydi ve işi kendisine uymayan amcamı küçük görüyordu."

Asabiyeti ve öfkesi, Mary Deveraux'nun anlattığı bir hikâyede ortaya çıkıyordu. İkilinin arasında geçen bir tartışmanın ardından Deveraux evine çekilmişti. Poe onun peşinden gelmiş, annesine kızını görmesine izin vermesini kesin olarak emretmişti. Bir başka zaman da Deveraux'nun kendisine "ağır" bir mektup gönderen amcasını "dövmüştü." Tüm bunlar Poe'nun ilerleyen dönemlerdeki çılgınca davranışlarına uygundu. Bir Baltimore sakini bize daha objektif bir bakış sunuyor: Poe'nun "boyu posu yerindeydi, sanki bunun eğitimini almış gibi bedenini dimdik taşırdı. Siyah giyerdi ve redingotunu boynuna bağladığı ve o zamanlar neredeyse tüm dünyada kullanılan siyah boyun bağına kadar iliklerdi." Hayatının geri kalanı boyunca siyah giyinecekti. Siyah onun rengiydi.

İlk hikâyelerinin basılması ve bugüne kalmayan yerel yayınların sütunlarında beliren sıradan yazıları fakirliğine çare olmamıştı. Nisan 1833'te John Allan'a bir ümitsiz mektup daha göndermiş, "Hiçbir dostum dolayısıyla iş bulma olanağım yok; çaresizlikten mahvoluyorum, kesinlikle mahvoluyorum... Tanrı aşkına, bana acı ve yok olmaktan kurtar beni" diye yazmıştı. Allan yanıt vermedi. Aralarında başka bir yazışma geçmedi.

Ama Poe boş durmuyordu. Ertesi ay *New England Magazine*'e bir kısa hikâye gönderdi. "On Bir Arabesk Öykü" başlığı altında basılmasını planladığı hikâyelerden biriydi bu. Dergiye hikâyelerin tamamını göndermeyi önerdi ve bir son not ekledi: "Fakirim."

Baltimore Saturday Visiter'ın açtığı bir yarışmaya hikâyelerini gönderdikten sonra, 1833 sonbaharında maddi durumu iyiye git-

ti. En iyi hikâyeye elli dolarlık bir ödül verilecekti. *Visiter*'ın yayın kurulu "Şişede Bulunan Not" hikâyesini "önümüzdeki her şeyden fersah fersah üstün" diye niteleyerek ödülün genç ve tanınmamış yazara verilmesine karar verdi. Poe yirmi beş dolarlık ödül için bir de şiir göndermişti. Kurul iki ödülün fazla olacağını düşünmeseydi onu da kazanacaktı. Hayalet mürettebatla "suyun keşmekeşinde" geçen doğaüstü bir yolculuğun anlatıldığı hikâye Ekim ayının başında yayımlandı. Hikâye "Uçan Hollandalı" efsanesinin bir yorumuydu ama Poe'nun girdaplar ve karmaşaya karşı duyduğu ilgiyi yansıtıyordu.

Bu, Poe'nun edebiyat kariyerinde az sayıdaki başarılı anlarından biriydi. İlk kez tanınmıştı. Şöhret ve servet konusundaki beklentileri değişmişti. Ödülün dergide açıklanmasından sonraki Pazar ve Pazartesi günleri yayın kurulu üyelerini aradı. Üyelerden biri olan Bay Latrobe "Rahat ve sakin bir tavrı vardı; her ne kadar ödüle layık bulunduğu için teşekkür etmeye gelmişse de, sözlerinde ya da tavırlarında dalkavukluktan eser yoktu," diye hatırlıyordu. Poe'nun yüksek bir alnı olduğunu ve geniş şakaklarının dikkat çektiğini de belirtiyordu: "Başının ilk bakışta fark edilen özelliği buydu ve ben de bir daha hiç unutmadım." Bu sıkça bahsedilen özelliklerindendi. Gerçekten de dış görünümünde unutulmaz olan bir şeyler vardı. Latrobe'a balonla ay yolculuğu hakkında bir hikâyenin üzerinde çalıştığını söylerken anlattıklarını vurgulamak için "ellerini çırpıyor ve ayaklarını yere vuruyordu." Sonradan "heyecanına" güldü ve af diledi.

O Pazar günü tanıştığı editörlerden biri olan John P. Kennedy gayri resmi koruyucusu haline geldi. Sonradan Kennedy'ye "Beni bulduğunda kesin bir çaresizlik içindeydim" ve "Tanrı'ya ve sana şükran duymak için çok büyük bir nedenim var" diyecekti. Poe'nun ölümünün ardından Kennedy günlüğüne "Onu Baltimore'da açlıktan kıvranırken bulmuştum" diye yazacaktı.

Ama Poe'nun umutlu olmak için bir nedeni vardı. Ekim ayında *Visiter* "Edgar Allan Poe'nun kaleminden hikâyelerin" abonelikle basılacağını duyurdu. Kitabın adı *Folio Kulübü Hikâyeleri* olacaktı ve içinde on yedi hikâye bulunacaktı. Hikâyelerin her biri kulübün bir üyesinin ağzından yazılmıştı ve her bir hikâyenin ardından üyelerin aralarında genel tartışmalar oluyordu. Bir

başka deyişle kitap Poe'nun çok yönlü yeteneğini sergiliyordu. Hikâyeler Poe'nun ifadesiyle "tuhaf ve genel olarak merak uyandırıcı" özellikteydi; daha önemlisi *Blackwood Magazine*'in Germen duyumculuğundan o sırada moda olan canlı gazetecilik tarzına kadar bir dizi yazın türünü hicvetmek üzere yazılmışlardı. Walter Scott, Thomas Moore, Benjamin Disraeli ve Washington Irving gibi geniş bir yelpazeden birçok yazarı karikatürize etmişti. Anlatıcının kendi büyükannesine âşık olduğu "Gözlük"ten ölü sevici "Veba Kralı"na kadar uzanan hikâyelerin anlatıcılarına da Horribile Dictu ve Convolvulus Gondola gibi isimler verilmişti. Gerçekten de çarpık bir mizah anlayışı vardı, ama Poe'nun edebiyat kariyerine ağırlıklı olarak bir hicivle başladığını belirtmeliyiz. Eserlerinde her zaman vodvil geleneğinden izler vardı.

Poe'nun mizahı, en iyi olduğu zamanlarda bile bir şekilde yorucuydu. Sık sık patavatsızlığa kaçıyor ve yalnızca kara mizahtan zevk alıyordu. Yalnızca başka yazarları acımasızca eleştirdiği yazılarında nüktedanlığa yaklaşıyor, neredeyse Wilde'ı hatırlatan bir tarzı yakalıyordu. En çok alaycılıkta yetenekliydi; zaman zaman nefrete kaçan ve üstten bakan bir tonu rahatlıkla kuruyordu. Buzullara yaptığı hayali geziler ve ay seyahatleri üzerine şakalar yapmaktan da hoşlanıyordu; hatta korku öykülerinde "oyun oynadığı", saf halkı kasten düşürdüğü yönünde ciddi bir tartışma vardı. "Kara Kedi" ve "Gammaz Yürek" hikâyelerinde bürlesk denemesine de girişmişti.

John Allan 1834 yılının Mart ayında öldü ve Poe'nun beklediği gibi, vasiyetinde eski üvey çocuğuna hiçbir şey bırakmadı. Yine de bunu bekliyor olması darbenin şiddetini hafifletmemişti. "Tamamen kendi başıma bırakıldım" demişti Kennedy'ye. "Meslek-sizim ve çok az dostum var." Poe hayatı boyunca, yetim oluşunu vurgularcasına sürekli dostu olmamasından yakındı. Poe'nun koruyucusu olan Allan'dan kendisine büyük bir miras kalmasını umduğu, hatta bunu beklediği zamanlar olmuştu. Frances Allan hayatta olsaydı, tüm varlığını alabilirdi. Ama yokluk içinde bir hayata mahkûm edilmişti; böyle talihsizce ve doğal olmayan bir biçimde kenara atıldığı için her zamanki gibi kedere ve nefrete sığındı.

Folio Kulübü Hikâyeleri'nin yayımlanması, yayıncıların Amerikalı bir yazarın kısa hikâyelerini basmak konusundaki endişesi yüzünden, kendisine hiçbir fayda sağlamamıştı. O dönemde yerli bir yazar olmak büyük bir dezavantajdı. Yazarlar yalnızca diplomatlık ve öğretmenlik gibi başka işler yaparak ya da bağımsız bir gelire sahip olarak hayatta kalabiliyorlardı. Kültür hayatında zafer, İngiliz yazarlarındı, ama daha önemlisi İngiltere'de çıkan kitaplar korsan yollarla, hiçbir ücret ödemeden basılabiliyordu. Ortada bir telif hakları yasası yoktu. Bir başka ülkeden bedava getirtilecek bir kitap için, yerli bir yazara ödeme yapmak birçok yayıncıya gereksiz bir masraf gibi görünüyordu. Dolayısıyla Poe sıkıntı çekiyordu. Amerikan edebiyat tarihinin gerçekten profesyonel olan ilk yazarlarından biriydi, ama hiç talep görmeyen bir piyasaydı. Yirmi yıllık bir dönemde tüm kitaplarından kazandığı tahmini toplam para üç yüz dolardı.

Çok kötü geçen 1834 yılında, Poe yirmi beş yaşındayken, bir kalp krizi geçirdiği, yerel bir hapishaneye düştüğü ve bir süre tuğlacı ya da taşbaskıcı olarak çalıştığı yönünde söylentiler var. Ancak bu hikâyelerin hiçbiri doğrulanmış değildir. Ancak 1835'in ilkbaharında öğretmen olmak için başvuru yaptığı doğrulanabilir.

Kennedy'den yardım istediği bir mektubu bugüne kalmıştır. O sırada hâlâ *Baltimore Saturday Visiter*'ın editörlerinden biri olan Kennedy, rica mektubunu aldıktan sonra Poe'yu akşam yemeğine davet etmiş, ama Poe haklı olarak giyecek uygun bir giysisi olmadığı için daveti reddetmişti. Yalnızca, her durumda giydiği siyah, pejmürde bir elbisesi vardı. Kennedy, genç adamın sefaletinin büyüklüğünü o zaman anladı. Ona elbise aldı, sınırsız olarak sofrasını açtı, hatta arada bir alıştırma yapması için bir at bile ödünç verdi. Onu "umutsuzluğun kenarından çekip aldı."

Kennedy 1835 ilkbaharında Poe'ya bir iyilik daha yaptı. Poe'nun "olmasaydı, şu anda canlılar arasında olmazdım" dediği "yazın dünyasındaki ilk başlangıcını" yapmasını sağladı. Kennedy onu yeni kurulan *Southern Literary Messenger*'ın Richmond'da çalışan editörü Thomas Willis White'a önerdi. Hevesli bir yazar için olabilecek en iyi tanıtımdı bu. Kennedy, White'a Poe'nun "çok fakir" olduğunu söyledi ve bu yetenekli, genç ada-

mın yazılarını kabul etmesini önerdi. Poe, korku hikâyelerinden biri olan "Berenice"i gönderdiğinde hemen kabul gördü. Ardından White'la yazışmaya başladı ve yeni editöre yayın prensipleri konusunda tavsiyelerde bulundu. "Beğenilmek için okunmalısınız" dedi ona. White, Berenice'i bazı yönlerden "çok korkutucu" olduğu için eleştirmişti. Poe bu eleştiriyi kabul etti. Ama başarılı hikâyelerde "güldürü groteske, gerilim canlandırılarak korkuya, nüktedanlık abartılarak burleske, benzersiz olan tuhaf ve gizemliye dönüştürülür" diyerek devam etti. "Tüm bunları zevksiz bulabilirsiniz." Poe'nun, kariyerinin geri kalanı boyunca uygulayacağı yayın ilkeleriydi bunlar. Yeni oluşan okuyucu kitlesinin ilgisini neyin çekeceğini ve sürdüreceğini içgüdüsel olarak biliyordu. Kısalığın ve tek etkinin erdemlerini biliyordu, sansasyondan ve güncel "çılgınlıklardan" faydalanmanın gerekliliğini anlıyordu. Hayatı boyunca zaman zaman sıradan bir "Dergici" olarak aşağı görüldüğü olmuştu, ama bu karşılığı az ve riskli meslek onun dehasının beşiği olacaktı.

Poe'nun yayıncılık konusundaki davetsiz tavsiyeleri sonucunda White ona Haziran 1835'te bir mektup yazarak dergide bir görev önerdi. Kabul ederse Richmond'a taşınmak zorunda kalacaktı. Ama iş bulma ve para kazanma olasılığı, orada ortaya çıkabilecek uygunsuzlukların önüne geçti. Poe hemen bir mektup yazıp, *Southern Literary Messenger*'a hizmet etmeye hazır olduğunu söyledi ve memleketine "yerleşmenin onu endişelendirdiğini" de açıkça ifade etti. Böylece Poe 1835 yazında çocukluğunun geçtiği yere geri döndü.

Bir pansiyonda oda kiraladı ve Richmond Akademisi'ne öğretmenlik için başvurup reddedildiği bir kaçış döneminin sonunda aylık altmış dolar maaşla White'ın dergisinde çalışmaya başladı. İlk kez maaşlı bir işte uzun süre çalışma olasılığı doğmuştu. Tesadüfen, *Messenger*'ın merkezi John Allan'ın eski işyeri olan Ellis ve Allan'ın ofisinin yanındaydı, böylece geçirdiği sınıf ya da kendi deyimiyle "kast" değişikliğini her gün hatırlıyordu. Ne de olsa gündelik yazı işleriyle uğraşıyordu. White dışarıda abone toplarken, Poe derginin büyük bölümünü hazırlamak zorunda kalıyordu. Zamana karşı yarışarak kitap tanıtımları, eleştiriler ve farklı yapıda "metinler" ya-

zıyordu; ayrıca her sayının bağlanması ve hesaplarıyla da ilgileniyordu. Soluduğu hava matbaa mürekkebi kokuyordu. Dergi yıllık beş dolarlık abonelik ücretiyle aylık olarak yayımlanıyordu ve çift sütunlu otuz iki oktavo ebadında sayfadan oluşuyordu. Dolduracak çok yer vardı.

Ancak Ağustos ayında Poe'nun dengesi altüst oldu. Maria Clemm, kuzeni Neilson Poe'nun kızı Virginia'yı yanına alıp okutacağını haber veren bir mektup yazdı. Daha o zamandan Poe'nun günün birinde Virginia'yla evleneceği varsayılıyordu aslında. Poe "Bu mektubu yazarken gözyaşlarımdan hiçbir şey göremiyorum" diye başlayan, ateşli bir yanıt verdi. Mektupta "Yaşama isteğim yok ve yaşamayacağım da" diyor, "Virginia'yı tutkuyla ve sadakatle sevdiğimi biliyorsun" diye ekliyordu. Tıpkı annesi ve Jane Stanard gibi bir genç kadını daha kaybetme düşüncesi onu kederinden mahvetmişti. "Ah, Tanrım, bana acı. *Yaşamama değer* neyim kaldı? Yabancılar arasındayım ve *beni seven tek bir ruh bile yok*." Ayrıca Virginia'ya yazdığı ve ona "Benim en tatlı kız kardeşim, sevgili küçük karım" diye hitap ettiği ve "Kuzenin Eddy'nin kalbini kırma" diye yalvardığı bir mektubu da ekledi.

Bayan Clemm ve kızını Baltimore'dan ayrılıp, onunla birlikte Richmond'da yaşamaya davet etti ve "gözlerden uzak küçük ve hoş bir ev" ayarladığına dair yalan söyledi. Ev yalnızca hayal gücünde vardı. Yazdığı her şeyin bir şekilde gerçekleştiğine inanmaya meyilliydi.

Kriz hemen çözülmedi ve ertesi ay Poe iyice melankolik hale geldi. Richmond'dan yazdığı bir mektupta Kennedy'ye "Berbat haldeyim ve nedenini bilmiyorum" diye yazmıştı. Bu tuhaf bir açıklamaydı çünkü depresyonunun nedeninin Virginia'yı sonsuza dek kaybetme olasılığı olduğunu biliyordu. Nedeni yalnızca sürekli başkalarından anlayış beklemesi olabilirdi; her zaman çaresizce sevgiye ve ilgiye ihtiyacı vardı. Çok içmeye de başlamıştı. White bir dostuna yazdığı mektupta "Ne yazık ki Poe oldukça dağılmış durumda, dolayısıyla ona çok az güvenebiliyorum" diyordu. *Messenger*'ın ofisindeki matbaacılardan birisi "Bay Poe ayıkken iyi bir adamdı" diye hatırlıyor. "Çok nazik ve

saygılıydı, öyle zamanlarda herkes onu severdi. Ama içtiği zamanlarda tanıdığım en nahoş adam oluyordu."

Eylül'de Poe aniden görevinden ayrıldı. White'ın ifadesiyle "raydan çıkmıştı"; "İntihar ettiğini öğrenirsem fazla şaşırmam" da diyordu. Ama Poe kendini öldürmedi. Baltimore'a geri döndü, burada Virginia'yla gizlice evlendiği tahmin ediliyordu. Bu kesin olmasa da, sonunda bir anlaşmaya varıldığı açıktı. Virginia'yı elinde tutmanın tek yolu onunla evlenmek olabilirdi. Virginia bu sırada yalnızca on üç yaşında olduğuna göre, bir parça gizliliği arzulamış olmalılar.

O ayın sonunda Poe, White'a *Messenger*'daki görevine geri dönmek istediğini yazdı. White, Poe'nun içkiden uzak durması şartıyla kabul etti. "Kahvaltıdan önce içen insana güvenilmez" dedi ona. "Bunu yapan hiç kimse işini düzgün yapamaz." Poe gerçekten de çok fazla içiyordu. "Gölge" ve "Veba Kralı" gibi bu dönemde yazdığı iki-üç hikâyede oturmuş içki içen ve ölümün bile masalarına konuk olduğu adamlar vardır. İçtikleri meyhaneler kapalı ve gözden uzaktır, lambalar ya da fenerlerle aydınlanırlar; içki ve ölümün aynı dehşetli ve uygun aydınlatılmış gerçekliğin parçası olduğu bir meyhane kâbusudur buralar. Richmond'da ve New York'ta böyle, sokaktan inen bir dizi merdivenin sıkıştırılmış toprak zeminli bir odaya açıldığı meyhaneler görmüştü. Ahşap tezgâh ve banklarla adeta mahzenden dönüştürülmüş yerlerdi bunlar. Poe böyle gözden uzak yerleri çok iyi biliyordu.

Ekim ayının ortasında Poe Baltimore'dan Richmond'a döndü. Yanında Maria Clemm ve Virginia'yı da getirmişti. Onlara söz verdiği, "küçük ve hoş ev" yerine bir pansiyonda oda kiraladılar. Üçü birlikte bir kızın bakımını üstlenmiş bekâr bir kuzen ve bir anne izlenimi bırakıyordu. Maria Clemm, vardıktan neredeyse hemen sonra bir akrabasına "Tamamen Edgar'a bağımlıyız. O benim oğlum sayılır ve her zaman da öyle olmuştur" diye yazmıştı.

White, Poe'yu *Messenger*'ın editörlüğüne getirdi ve kendisininkini marka sahipliğine indirdi. Poe ilk başta görevinde başarılı oldu. İçmeyi bıraktı, artık mutsuzluğunun nedeni ortadan

kalkmıştı, Kennedy'ye yazdığı bir mektupta "düşmanla erkekçe çarpıştığını" söylüyordu. "Sağlığım yıllardır hiç olmadığı kadar iyi, zihnim tamamen meşgul, maddi sorunlarım kalmadı. Gelecekteki başarımdan umutluyum" diye de ekliyordu.

Ayrıca düzenli olarak yazıyordu. *Southern Literary Messenger* "Berenice"i yayımladığından beri dergiye başka hikâyeler ve makaleler de yazmıştı. Örneğin Aralık sayısında "Şişede Bulunan Not", "Politian" adında tamamlanmamış bir tiyatro eseri, iki ya da üç "doldurucu" yazı ve en az on dokuz kitabın eleştirel incelemesi bulunuyordu. Önceki dokuz ay içinde aralarında "Hans Pfall Diye Birinin Benzeri Görülmemiş Hikâyesi", "Morella" ve "Veba Kralı"nın da olduğu altı yeni hikâye yayımlamıştı.

Hiciv ve iğneli bir nüktedanlıkla bezeli ince bir eleştirel yaklaşımı olan eleştiri yazıları hemen ilgi çekiyordu. Zamanın en ünlü yazarlarından bazıları bile Poe'nun kaleminin darbelerinden zarar görmeden kurtulamıyordu. Eleştirilerinde hırçın, hatta zalimdi. Jung'un Paracelsus üzerine yazdıkları bu duruma uygundur: "... İnsan bilinçsizce kendi kendini sabote ettiğinde sonuç sabırsızlık, asabiyet ve karşısındakini nasıl olursa olsun alt etmek için boşuna bir istektir." Poe, özellikle de New Yorklu ve New Englandlı yazarlar söz konusu olduğunda kesinlikle olay yaratmaktan ya da kendi deyimiyle "mesele çıkarmaktan" hoşlanıyordu. Kendisi şimdiden muhalif bir Güneyli yazar ya da yayıncıydı; Kuzeyli komşularının edebi iddialarına boyun eğmeye hiç hazır değildi. Ayrıca tanınmak istiyordu; şöhret istiyordu; ne pahasına olursa olsun akılda kalması gerekiyordu.

Dergiler geçti, ama hikâyeler hâlâ yaşıyor. "Berenice" bir anlamda ardından gelecek hikâyelerin tarzını belirliyordu. Hem hastalıklı hem de ürkütücüdür; karakteristik ölüm ve sapkın tutku karışımını renklendirmek üzere bolca sansasyonalizm içerir. Ritmi ve açık sesli harfleri kusursuz biçimde kontrol ettiği yazılarındaki melodiler kulakta kalıcıdır. Aşırı ve ağır bir yazındır onunkisi. Açılış, cenaze çanlarını andırır –"Izdırap türlü türlüdür. Yeryüzü zilleti çeşit çeşittir"*– ve ilerleyen sayfalarda mutsuz ve talihsiz anlatıcı Egaeus'un kuzeni Berenice ile evleneceğini öğreniriz. Berenice bu arada bilinmeyen bir hastalık belasın-

* Poe, Edgar Allan. *Bütün Hikâyeleri*, Çeviren: Dost Körpe, İthaki Yayınları, 2002.

dan bir deri bir kemik kalır, güçsüz düşer. Evlenirler, ama Egaeus daha da sinsi bir hastalığın kurbanı olur. Berenice'in dişlerini saplantı haline getirir. Poe'nun alışıldık motiflerinden biri olarak, Berenice ölmeden gömülür. Egaeus, Berenice'in görünürdeki ölümü nedeniyle kader hezeyanından uyandığında, mezarda karısının kalbi hâlâ atarken onun dişlerini sökmüş olduğunu anlar. Hikâye böyle sona erer. Poe çoğunlukla etki yaratmak için kısalıktan faydalanır. Yazdığı tüm sonlar ani ve sonuçsuzdur, bu nedenle belirsizlik, hatta endişe zihinde asılı kalır. Her zaman okuyucunun yazarla paylaştığı bir alt anlam vardır; iki taraf da giderek artan bir farkındalık içindedir.

Elbette gotik bir hikâyeydi bu, ama Poe'nun kendi kaygılarıyla örülmüştü. Poe gotik geleneğin korku dolu ve hastalıklı sansasyonalizmini insana odaklayarak yenilemişti. Belki de kendi güçsüz ve zayıf annesinden gelen diş imgesi başka kurmacalarında da rol oynuyordu; ölmeden gömülme kavramı ölümün reddi ya da mezardaki çürümeyi arzulayan bir ölü sevicinin özlemi olarak yorumlanabilir. Bu çelişkili alanların arasında Poe'nun hayal gücü yatar. Eserinde ölüm ve güzellik güçlü bir biçimde yan yana getirilmiştir. İçgüdüsel olarak ölümün albenisine kapılmıştır, ama onun için bu tuhaf kokular ve yankılarla dolu kutsal bir yerdir. Elbette Poe böyle çıkarımları küçümseyebilirdi. O hikâyelerinin etkisini titizlikle hesaplamış ve yazını üzerinde her zaman sıkı bir teknik kontrole sahip olmuştu. Onları sürekli gözden geçirerek genel olduğu kadar detaylı değişiklikler yapması kayda değer; ayrıca hassas bir düzende özenle rulo yapılmış elyazmalarındaki yazısının bir kaligrafi modeli olması da dikkat çekicidir.

İroni ve çürümenin birleştiği bir nokta vardır ve kendi buluşlarının Poe'yu güldürdüğü mü, yoksa ağlattığı mı belli değildir. Ancak hesaplamayla, en derin korku ve takıntıların ifade edilmesi arasında bir çelişki olması gerekmez. Kendi bilinçdışı kaygılarıyla arasında derin bir bağ vardı –hatta hayatını onlar yönlendiriyordu– böylece içgüdüsel olarak okuyucularının kaygılarını canlandırabiliyordu. Ancak bu korkular ancak disiplin altında doğru formüle edilebiliyordu. Ani bir çığlıkla, ağıt arasındaki fark buydu.

1836 yılının ilkbaharında Poe, Virginia'yla resmi bir törenle evlendi; daha önceki gizli evlilik gerçekleşmişse bile, herhalde bundan söz edilmedi. Resmi törenin şahitlerinden olan Thomas W. Cleland "kızın tam yirmi bir yaşında" olduğuna yemin ediyordu. Cleland dindar bir presbiteryendi, açık bir yalan yüzünden evlilik törenini lekelemesi olası değildi. Dolayısıyla Poe ona Virginia'nın yaşı konusunda yalan söylemişti. Annesi Maria Clemm de yalan söylemiş olmalı. Virginia belirtilenden yedi yaş daha gençti, üstelik yaşından da küçük gösteriyordu. Alışılmadık bir birliktelikti bu. Tam olarak yasa dışı sayılmazdı, ama sıra dışıydı.

Yeni evli Poelar görünüşe göre kısa bir balayı için Virginia'nın Petersburg şehrine gittiler, ama bu sırada fiziksel bir ilişki kurmamış olmalılar. Poe seçtiği kadınıyla ilişkisini hayali ya da ruhani görüyordu. Dolayısıyla her tür cinsel temasa karşı çıktığı, hatta iktidarsız olduğu düşünülüyordu. Bu çocuk gelinle fiziksel bir yakınlığı olduysa bile, bunun sonradan gerçekleştiğini tahmin edebiliriz. Birkaç yıl sonra "Bir başkasının mutluluğu için evlendim, çünkü benim mutluluğumun imkânsız olduğunu biliyordum" diyecekti. Ancak bu sonradan gelen bir kendine acıma duygusuydu.

Bu nispeten huzurlu dönemde yazma hırsı daha da arttı. *Folio Kulübü Hikâyeleri*'nin elyazmasını New Yorklu bir yayıncıya gönderdi, ama ardından edebiyatçı bir arkadaşı "Bir hikâyeyi birkaç ciltte yayımlama, sihirli numara budur" dedi ona. Poe da hemen böyle yapmaya karar verdi. Bir piyasa varsa, ona hitap edecekti. Bir roman yazmaya başladı, ilk tefrikası Ocak 1837'de *Southern Literary Messenger*'da yayımlanan *Arthur Gordon Pym'in Öyküsü*'ydü bu. Ancak tefrika yayımlanmadan önce derginin kadrosundan çıkartılmıştı. Sorun yine içmesiydi. Eylül 1836'da White ona bildirimde bulunmuştu, ancak belli "şartlardan" altında onu işe geri almaya ikna olmuştu, ama Poe bu şartlardan Aralık ayında "yine caymıştı." Bir Richmondlının söylediğine göre "arada bir içtiğinde (alışkanlığı sürekli değildi) iş yapamaz hale geliyordu." Bir başka deyişle kaçamaklar yapıyor, bu dönemlerde işe yaramaz hale geliyordu. Kendi ifadesiyle sonrasın-

da birkaç gün yataktan çıkamıyor, kaçınılmaz olarak rahatsızlık diye tabir edilen durumu atlatmaya çalışıyordu.

Poe böylece 1837 yılının başında işinden ayrıldı. Üç hafta sonra White bir arkadaşına *Messenger*'ın "Bay Poe'nun yönetiminin bıraktığı zararı" atlatacağını yazmıştı. Oysa dergi hiç zarar görmemişti. Poe'nun yönetiminde dergi, tarihinde hiç olmadığı kadar ilgi çekmiş ve övgü almıştı. Tirajının 700'den 3500'e çıkması da aynı dönemde olmuştu. Ayrıca yazılmış en iyi Amerikan hikâyelerinden bazılarını yayımlamıştı. Poe, zaten ülkedeki en iyi yazardı. Ama bunu henüz yalnızca birkaç eleştirmen fark etmişti.

Poe Ocak ayının geri kalanında Richmond'da kaldı ve ısrarlarıyla White'ı bıktırdı. "Sürekli para için peşimde dolanıyor" diye yazmıştı White. "Yazılarından da, kendisinden de bıktım." Böylece, Şubat ayının sonunda Poe ve küçük ailesi New York'a doğru yola çıktı. Bu şehirde altı yıl önce birkaç ayını geçirmişti, ama o zaman yaşadığı sefalet ve fakirlik geri dönmek konusunda cesaretini kırmadı. Oysa kırmalıydı. "Siope"nin girişi anlamlıdır: "'Dinle beni,' dedi İblis, elini başımın üstüne koyarak."

6
Editör

Poelar ve Maria Clemm önce Greenwich Village'daki Waverley Place'de bir pansiyona yerleştiler, 1837'nin sonlarına doğru birkaç blok ötedeki Carmine Caddesi'ne geçtiler. Waverley Place'te kalan bir başka kiracı Poe için "Ahbaplık ettiğim en efendi, nazik ve zeki insanlardan biriydi" diyor ve "likörden etkilendiğini hiç görmedim" diye de ekliyordu. Ama bu zor bir dönemdi, üstelik ilkbaharda büyük bir finansal çöküş yaşanmış, ardından panik başlamıştı. Bu umutsuz şartlarda Poe serbest gazeteci ya da eleştirmen olarak iş arıyordu. Başarılı olduğuna dair kanıt çok azdır. O yıl yalnızca iki hikâyesi, "Aldatma" ve "Sessizlik Bir Masal (Siope)" yayımlanmıştı. *Messenger* da iki tefrikadan sonra *Arthur Gordon Pym'in Öyküsü*'nü yayımlamaktan vazgeçmişti. Poe ve ailesinin nasıl ayakta kaldığını tahmin etmek zor. Bayan Clemm Carmine Street'te küçük bir pansiyon işletmiş olabilir –bir plan burada kiracıları ağırlayacak kadar yer olduğunu gösteriyor– ama başka gelir kaynakları bilinmiyor. Çöküşten sonraki bu dönemde birçok insan açlıktan ölmüştü. Poe'yla ilgili geriye kalan az sayıda rapordan biri 1837 kışında Greenwich Village'daki Kuzey Dispanseri'ne uğrayıp şiddetli soğuk algınlığı için ilaç aldığını gösteriyor.

Dolayısıyla 1838 yılının başlarında küçük ailenin Philadelphia'ya taşınması şaşırtıcı değildir. Poe taşınmayı alışkanlık haline getirmişti, para peşinde bir şehirden diğerine gidiyordu. Hiçbir yerde kendini evinde hissetmiyordu.

Philadelphia ızgara planda inşa edilmişti ve Schuylkill ve Delaware nehirleri arasında uzanan bir satranç tahtası gibi görünüyordu; burası Birleşik Devletler'in en eski ve hâlâ en geniş şehriydi. Gelişiyordu. Yayılıyordu. Ama canlanmıyordu. Poe kendisini satranç tahtasında küçük bir taş gibi hissetmiş olabilir.

Poelar ve Maria Clemm bir kez daha bir pansiyona yerleştiler. Fakirlerdi. Belki de umutsuz durumdaydılar. Ev sahipleri "yiyecek bulamadıkları için açlıktan kıvrandıklarını" ve "haftalarca ekmek ve pekmez yiyerek yaşadıklarını" söylemişti. Birkaç hafta sonra bir başka pansiyona geçtiler, yılın sonunda bir kez daha yer değiştirdiler. Poe'nun çalışıp çalışmadığı bilinmiyor, ama bir mektubunda "şimdilerde içi(m) parçalanarak boyun eğdiği(m) edebiyat işinden" söz ediyordu. Niteliksiz gazetecilik işleri bulmuştu, sipariş üzerine paragraflar ve eleştiriler yazıyordu. Yeni Deniz Kuvvetleri Başkanı'na kâtip olarak atanması için yalvarıyordu — deniz ya da kara, hepsi olur, diyordu ama hiçbir sonuç çıkmıyordu.

Ama yazıyordu. *Saturday Evening Post* ve *Gentleman's Magazine* gibi dergilerin bulunduğu Philadelphia ülkenin hâlâ yayıncılık merkezi olduğu için belki de Poe buraya taşınmayı seçmişti. Şehirde ayrıca birkaç günlük gazete ve iki de günlük akşam gazetesi çıkıyordu. Ama Poe ilk başta iş bulmakta başarılı olamamıştı. O yaz New Yorklu bir şirket olan Harpers'ın *Arthur Gordon Pym'in Öyküsü*'nü kitap olarak yayımlaması onları biraz rahatlatmış olabilir. Ama ilk –ve son– romanından fazla etkilenmişe benzemiyordu. Yayımlanmasından iki yıl sonra onu "çok aptalca bir kitap" diye tanımladı. Bu çok acımasız bir yargıydı. Evet, inanırlığın sınırlarını zorlayan bir öyküydü, açılış sayfasında yazdığı gibi "muhteşem maceralar ve keşiflerle" doluydu, ama kitaba Poe'nun kendi huzursuz ve hastalıklı doğasından gelen tuhaf bir coşku hâkimdi. Poe, Daniel Defoe'nun anlatılarından da bir şeyler öğrenmişti: En olmayacak şeyleri yazabilmek için gerçeğe olabildiğince yakın durmaya çalışıyordu.

İlk bölümler Poe'nun kendi doğasının tüm şiddetini barındıran Arthur Gordon Pym'in bir geminin güverteleri arasında bir döşeme altında hapsedilmesi üzerinedir. Kapalı kalma deneyimi ona hem heyecan hem de acı verir. Aşırılık ve hastalığın şiiri-

dir Poe'nunki. İlerleyen bölümlerde Arthur Gordon Pym sert bir isyanın kurbanı olur, gemi kazası atlatır, açlık çeker, yamyamların eline geçer ve genel olarak çağdaş seyyahların maceralarının parodisine dönüşür. Poe uzak ihtimallerin yazarıdır. Bir yerde Pym dik bir kayalıktan aşağı inmeye çalışır, ama kendisini çeken dipsiz kuyuya bakmadan duramaz; bunun üzerine *"düşme isteği* tüm ruhumu ele geçirmişti; tamamen kontrolsüz bir arzu, bir özlem, bir tutkuydu bu" der. Bu, Poe'nun en saf halidir; anlatılamayacak kadar korkunç kâbuslar ısrarla arzulanır. İngiliz dilinde fantezi edebiyatının en büyük temsilcisidir, çünkü en evrensel ya da en derin korkulara dokunmayı başarır. Roman Pym'in teknesi, sanatında en çok kullandığı imgelerden biri olan "sis perdesinin kucağına" doğru giderken sonlanır. Ama sonra orada insandan daha büyük, kefene sarılı ve "kar gibi kusursuz beyazlıkta teni olan" bir varlık belirir. Poe boşluğa ve yalnızlığın gizemine doğru sürüklenir, ama sonunda buna bir isim vermez.

Kitap karışık eleştiriler almış ve maddi olarak başarı kazanmamıştı. Poe öyle zor durumdaydı ki hafiften şaibeli bir yazı işine karışmak zorunda kaldı. Halihazırda basılan bir kitabın kısaltılmış versiyonunda yazar olarak isminin kullanılmasına izin verdi. Edgar Allan Poe'nun adıyla yayımlanan *Konkoloji Uzmanının İlk Kitabı*, Thomas Wyatt'ın *Konkoloji Rehberi*'nin kısaltılmışıydı; Poe'yu bu iş için Wyatt tutmuştu, çünkü kendi yayıncısını kitabın kısa versiyonunu çıkartmaya ikna edemiyordu. Poe'nun yaşadığı süre boyunca ikinci basımı yapılan tek kitabının bu olması ironiktir.

O yıl "Ligeia" hikâyesini *American Museum of Literature and Arts*'ta yayımlatmayı başarmıştı. Bu, anlatıcının "müthiş bir iradeye" ve "tanrısal" bir bilgeliğe sahip olan karısı Ligeia'ya kendini adadığı, korku dolu bir ruhgöçü hikâyesidir. Anlatıcı, karısının gözlerine, koyu, "iri gözlerine" dalmıştır; Poe gördüğü kadın gözlerinden ibaret bir rüyanın bu hikâyeye ilham verdiğini söylemiştir. Ligeia'nın ölümü üzerine yazar "terk edilmişlik" hissine boğulur. Poe'nun sanatının, deyim yerindeyse leitmotifi budur. Yazar acı içinde ne sevdiği ne de saygı duyduğu bir İngiliz kadınla evlenir. Nefreti ikinci karısının sağlığının bozulmasına neden olur ve kadın öldükten sonra Ligeia onun cesedinin

bandajları ve örtüsü içinde yeniden belirir. Yazar haykırır: "Bu iri, kara ve vahşi gözler—kaybettiğim aşkımın—Leydi— LEYDİ LIGEIA'nın gözleri."* Ölüler asla bütünüyle ölmemiştir ve Poe bu canlanma düşleriyle kendini rahatlatır. Sonradan "Ligeia"yı "en iyi hikâyem" olarak tanımlamıştır; bu düşüncesinin kaynağı, hikâyenin onun amacını açıkça ve resmen yerine getirdiğine olan inancıydı. En hesaplı yazarlardan biriydi o; rahatsız, hatta psikopat anlatıcılarıyla karıştırılmamalıydı. Yazar olan Poe en büyük aşırılıklar için bile titizce uğraşırdı.

1838 yılı sonunda yine çok fakir olduğunu söylüyordu. Ancak "en acı verici fedakârlıkları yaparak" önceki odaların kirasını verebilmişti. Bu sırada Poe ailesi On Altıncı Cadde'de daha küçük bir eve geçmişti. Yine de, şans ya da tesadüflerin yönlendirdiği hayatında karşısına bir rahatlama fırsatı çıktı. 1839 ilkbaharının sonlarına doğru *Gentleman's Magazine*'in yazı işlerine yardımcı editör olmayı teklif etti. Editör William E. Burton "Sizinle teklif ettiğiz türde bir anlaşma yapmayı isterim ve görüşlerime sizin kadar uygun birisini daha tanımıyorum" diye yanıt verdi. Poe, ilk mektubunda tüm ülkeyi etkileyecek "ideal" bir edebiyat dergisi yaratmak konusundaki planlarını özetlemiş olabilir. Ardından Burton ona pek cömert sayılmayan haftada on dolarlık bir maaş teklif etti, ama Poe'yu görevlerinin günde yalnızca iki saatini alacağı ve böylece başka hobilerine zaman kalacağına ikna etti; "hobilerden" kastı Poe'nun kendi yazıları olmalıydı. Bu parlak bir başlangıç sayılmazdı. Burton da sıra dışı bir editördü. Aslında Dickens'ın Micawber ve Kaptan Cuttle rollerinde ustalaşmış İngiliz bir komedi oyuncusuydu, edebiyat adamı olarak ün yapabilmek için Birleşik Devletler'e gelmişti. Poe onu sonradan bir "soytarı" olarak tanımlayacaktı.

Poe *Gentleman's Magazine*'de (bazen *Burton's Magazine*, hatta acemice *Burton's Gentleman's Magazine* de deniyordu) yazmaya Baltimorelu şair Rufus Dawes hakkında iğneleyici bir eleştiriyle başladı, ama Burton sertliği nedeniyle yazıyı yayımlamayı reddetti. Poe, Burton'a keyifsiz bir ruh halinde bir mektup yazdı, editörün buna yanıtı "Dünyanın tasaları hislerinize hastalık-

* Poe, Edgar Allan. *Bütün Hikâyeleri*, Çeviren: Dost Körpe, İthaki Yayınları, 2002.

lı bir nitelik vermiş, bunu dağıtmak görevinizdir" oldu. Yine de ertesi ay, 1839 Haziran'ında Poe editör yardımcısı olarak dergiye resmen dahil oldu. Sık sık derginin merkezine uğrayan genç şair Thomas Dunn English, Poe'nun her zaman "sade ve eski bir siyah elbise giydiğini" hatırlıyordu. O dönemde "gözlerinin iri, parlak ve delici; davranışlarının doğal ve ince; tavrının ve konuşmalarının çekici" olduğunu da belirtmişti.

En azından aşağı gördüğü dönem yazarları için yazıları o kadar "çekici" değildi ve eleştirilerinde elinden bırakabileceği hiçbir şeye katlanmayacağını açıklamıştı. Kendi gücünün farkındaydı. Dehasının da. Başkalarının kendisinin önüne geçtiğini görmek ve onlar övgüleri toplarken eleştirilmek, onu öfkeli bir mücadeleye zorluyordu. Buna katlanamıyordu. Dolayısıyla giderek kavgacı ve acımasız bir eleştirmen olarak ün saldı. Şüphesiz bu durum Boston ve New York'un edebiyat çevrelerinde adının kötüye çıkmasına neden oldu, ama onlara böylesine meydan okuması, eşsizliğinin bir başka göstergesiydi. Sevilmediğini kendisi de biliyordu. "Düşmanlardan söz ediyorsunuz" diye yazmıştı Baltimorelu bir gazeteciye, "—bana isimlerini verebilir misiniz?"

Ama övgü de alıyordu. *St Louis Bulletin*'de yayımlanan bir makale "Bu ülkede az sayıda yazar var — Neal, Irving ve Willis'i çıkartırsak, geriye kimse kalmaz— Poe ile birçok açıdan kim yarışabilir?" diyordu. Poe her zaman beğeniye açtı ve aldığı övgülerin reklamını yapmaktan hoşlanıyordu. *American Museum*'un editörü Joseph Evan Snodgrass'a bir mektup yazarak *Gentleman's Magazine* hakkındaki incelemelerde bu makaledeki nottan söz edilmesini istedi. Başka bir zaman Snodgrass'a Washington Irving'in kendisine "iltifatlarla dolu iki mektup" gönderdiğini belirtti. Bir çağdaşı "başkalarının övgüsünden onun kadar hoşlanan birisi yoktu; ne zaman ona yazarlık yeteneğine değinen bir şey söylesem, göğsü fırtınalı bir deniz gibi kabarırdı" diyordu. Görünüşteki gururuna rağmen, övülme ve tanınma özlemi içindeydi. Belki bunun da kaynağında dünyada yetim olması yatıyordu.

Gerçekten de övgüyü hak ediyordu. "Usher Evi'nin Çöküşü" ve "William Wilson" gibi en iyi hikâyelerinden bazıları ar-

tık *Gentleman's Magazine*'de yayımlanıyordu. 1839 yılının sonlarında bu iki hikâye, başka yirmi üç hikâyeyle birlikte Lea and Blanchard tarafından *Grotesk ve Arabesk Öyküler* isminde iki cilt halinde basıldı. Toplama için yazdığı kısa önsözde Poe kendisini "Germenizm" ya da "kasvet" ile suçlayan eleştirmenlere yanıt verdi: "Eğer birçok eserimin konusu korkuysa, bu korku Almanlara değil, ruha aittir."

Elbette en çok ilgi gören "korku" hikâyesi "Usher Evi'nin Çöküşü" oldu. Bu, kısa hikâye türünün, hatta şiirsel düzyazının klasiklerinden biri haline geldi. Poe'nun Baudelaire'den Maeterlinck'e birçok farklı yazar tarafından üstat olarak görülmesinin nedenlerinden biri bu hikâyedir. Bu dünyadan olmayan bir yerde, zihnin bir evinde geçen tarifi mümkün olmayan kötülükleri anlatır. Burası bir kan, karanlık ve gizem sahnesidir.

Karanlık ve tükenmiş bir ailenin son üyesi olan Roderick Usher'ın yaşadığı konak "zehirli ve esrarlı bir havaya" boğulmuştur; "kasvetli, ağır, zor sezilen, kurşuni bir hava." Orada, korku ve endişe içinde, hiçbir doktorun çaresini bulamadığı "ağır ve geçmek bilmeyen" bir hastalıktan mustarip olan kız kardeşi Leydi Madeline ile birlikte yaşamaktadır. Hikâyenin anlatıcısının evde kaldığı sırada Madeline ölür ve Roderick Usher cesedini iki haftalığına eski konağın duvarlarındaki mahzenlerden birinde saklamaya karar verir. Ardından, aralarında "tekinsiz çığlıkların ya da tırmalama seslerinin" ayırt edilebildiği gürültüler ve çınlamalar başlar. Bu, defnedildiği yerden kefeniyle, tükenmiş ve kanlar içinde çıkan Leydi Madeline'dir. Ölmeden gömülmüştür, ama kardeşini gördüğü anda ölür ve üzerine düştüğü kardeşini de yanında götürür. Bunun üzerine anlatıcı kaçar. Ev parçalanır ve yanında bulunan küçük göle gömülürken, canlı ve cansız olan her şey birbiri içinde eriyip gider. Buradaki sonsuz bir incelikle işlenmiş marazi ve saplantılı malzeme, psişik ya da psikotik, farklı okumalara açıktır. Kalıcı olmasının nedeni budur.

Birçok eleştirmen, *Hikâyeler*'in malzemesini "baştan savma" ya da "saçma" olarak nitelendirerek alaya almıştı; ama Poe'nun özgünlüğünü fark edenler de vardı. Örneğin, *American Museum*

yorumcusu "dehanın etkisi hepsine sinmiş" derken, *Alexander's Weekly Messenger*'ın eleştirmeni "Poe'nun kendini Amerika'nın önde gelen yazarları arasına yerleştirdiği" sonucuna varmıştı; *Saturday Courier* ise onu Coleridge'le kıyaslamıştı. Zaman zaman Poe'nun edebi kariyeri boyunca yalnız kaldığı ve yok sayıldığı söylenir. Ama kesinlikle böyle değildi. Birçok çevreden övgü almış ve tanınmıştı. Yaşarken Amerika'nın en önemli yazarlarından biri olarak değerlendirilmişti. Ama bu değerlendirme onu fakir ve yoksun bir hayattan kurtarmamıştı.

Örneğin, yeni basılan *Hikâyeler*'den hiçbir ücret almamış, dağıtabileceği birkaç kitap kopyasıyla yetinmek zorunda kalmıştı. İki ciltlik kitabın satışları da iyi gitmeyince iki yıl sonra yayıncılar Poe'ya 750 kopyalık ilk baskıyı tüketemediklerini haber vermişlerdi.

Poe ailesi fakirlik yüzünden bir kez daha taşınmak zorunda kaldı, ama bu kez doğru yöne gitmişlerdi. On Altıncı Cadde'den ayrılıp, Schuylkill nehri yakınlarında üç katlı bir tuğla eve taşındılar. Burası şehrin diğer ucundaydı ve kirası daha düşüktü. Ama Poe nehir kenarında kendini daha özgür hissediyordu; yüzüyor ve tekneyle keşif gezilerine çıkıyordu. Genelde küçük bir tekneyle nehre açılıyor, gündüz düşlerinde kayboluyordu. Bayan Clemm ev işleriyle uğraşırken, Virginia bahçeyle ilgileniyordu.

Burası dünyadan kaçabilecekleri bir sığınak olsa da, fazla korunaklı değildi. Thomas Dunn English, "Bir gece eve dönerken yolda su kanalından çıkmaya uğraşan birini gördüm" diye hatırlıyordu. "Takılıp düştüğünü düşünerek eğilip ayağa kalkmasına yardım ettim. Bu Poe'ydu." English, Poe'nun "görünüşe göre kaldırımda üçgenler çizerek yürüme arzusunda olduğunu görünce" eve gitmesine yardımcı olmuştu. Charles Dickens, Philadelphia'yı "güzel bir şehir ama çıldırtıcı biçimde düzenli," diye tanımlamıştı. "Bir iki saat yürüdükten sonra, çarpık bir yol görebilmek için her şeyimi verebileceğimi düşünmüştüm." Poe, düz yolları çarpık yapmak için kendine bir yol bulmuştu.

Poe ve English sonunda eve vardıklarında kapıyı Maria Clemm açmış ve "Eddie'yi sarhoş edip sonra da evine getiriyorsunuz" diye bağırmıştı. Poe, olay üzerine birkaç gün işe gitmemiş ve English'i bir sonraki görüşünde "olaydan büyük bir utanç

duyduğunu" söylemişti. English'e bunun "sıra dışı bir durum" olduğuna ve bir daha yaşanmayacağına dair güvence vermişti. Ancak birkaç hafta sonra English, Poe'nun "gece karanlığında sokakta fena halde sarhoşken bulunduğunu" duymuştu. Bir başka deyişle düzenli olarak içmiyordu, ama içmeye başladığında duramıyordu. Kontrolünü yitiriyordu. Ayrıca olmadık insanlarla birlikte olduğu da söyleniyordu. Bunlar şüphesiz yerel dergilerin merkezlerine sık sık uğrayan matbaacılar, önemsiz gazeteciler ve şair bozuntularıydı. Poe'nun patronu William Burton editör yardımcısına olan inancını yitiriyordu. Karşısına çıkan herkese Poe'nun çalışması gerektiği yerde içki içtiğinden şikâyet ediyordu.

Zaten Burton da dergiye olan ilgisini kaybediyordu. Philadelphia'da, görkemli bir isimle inşasına başlanan Ulusal Tiyatro'yla ilgileniyordu. Mayıs 1840'da *Gentleman's Magazine*'i satışa çıkarttı. Burton'ın niyetinden haberdar olan Poe, çok yakında kendi dergisinin editörlüğünü yapacağını duyurdu.

Derginin sahibiyle editör asistanının yollarının ayrılması kaçınılmazdı. Ayın sonunda Poe *Gentleman's Magazine*'den kovuldu, ya da kendi iddiasına göre Burton'ın "sahtekârlığı, kibri, cahilliği ve gaddarlığına" karşı "kontrol edilemez bir nefret" duyduğu için istifa etti. O sırada dergiye "Julius Rodman'ın Günlüğü" adında bir macera dizisi yazıyordu, ama diziyi neredeyse cümlenin ortasında yarım bıraktı. Bir daha da tamamlamadı. Burton *Gentleman's Magazine*'in sayfalarından misilleme yaparak, "'zafiyetleri' bize büyük zarar veren bir kişi tarafından ismi listeden silinen" bir aboneye özür mektubu yazdı. Karşılığında Poe, Burton'ı "soytarı" ve "zalim" olarak nitelendirdi. Yine kısa süren bir ortaklığı kötü sonuçlanmıştı.

Ama Poe editörlüğünü yapacağı bir dergi çıkartmakta kararlıydı. Fikir bir süredir aklındaydı, sonunda Haziran ayında *Penn Magazine* adını verdiği projenin planını kâğıda döktü. Derginin adı İngilizce "kalem" anlamına gelen "pen" üzerine bir kelime oyunu ve Pennsylvania'nın kısaltmasıydı. Derginin çok yönlü, özgün ve keskin bir içeriği olacağını öngörüyordu; kısa süre içinde "her zaman ve her konuda dürüst ve cesur yorumların bulunabileceği" bir yayın olacağını açıkladı; "edebiyatın zir-

vesinde" olacaktı. Yıllığı beş dolara gelecekti. Derginin hem kendisine bir servet kazandıracağına hem de işverenlerin arsızlıklarından kurtaracağına inanmıştı. Amerikan edebiyatını yeniden biçimlendirme ya da formüle etme yeteneğinden emindi.

Bir abone listesi toplamak için aynı anda editörlere, yayıncılara ve dergicilere yazmaya başladı. Aralık ayı başına kadar beş yüz isim toplayarak girişimini sağlam bir temele oturtmak istiyordu. Maddi destek bulmak için Poe ailesinin diğer üyelerine bile mektup yazdı. 1841'in başında hazır olacağına inandığı ilk sayı için malzeme de topluyordu. Ama bu aşamada başarısı, emellerinin gerisinde kaldı. Hazırlık çalışmalarını "zor ve sıkıntı verici" buldu ve yılın sonuna doğru onu bir aylığına yatağa bağlayan bir hastalığa yakalandı. Kendi deyimiyle bu "şiddetli hastalık" nedeniyle yayın planları geçerli bir nedenle ertelenmiş oldu. İlk sayının yayın tarihini Ocak'tan Mart'a çekti. Ama Şubat ayında Philadelphia ve Güney'deki bankaları kapılarına kilit vurmaya iten bir mali kriz ya da panik daha yaşandı. Poe'nun girişimi için olabilecek en uygunsuz zamandı bu. Planları suya düştü. Hiçbir zaman yakasını bırakmayan kötü kaderin bir parçasıydı bu da.

Şimdi nasıl yaşayacaktı? Huzursuz ve yoksul yaşamında ailesini felaketten korumak için en ufak bir fırsata bile sarılıyordu. Karşısına çıkan fırsat yine *Gentleman's Magazine* oldu. William Burton dergiyi Philadelphialı genç bir avukat olan George Rex Graham'a satmıştı. Graham derhal derginin ismini *Graham's Lady's and Gentleman's Magazine* olarak değiştirdi ama yayıncılık ya da edebiyat deneyimi olmadığından, kendisine yardımcı olacak birine ihtiyaç duyuyordu. Burton, sekiz ay önce kovduğu editör yardımcısını önermiş olabilir. Bu dünyada düşmanlıklar nadiren uzun sürerdi. Böylece, 1841 yılının ilkbaharında Graham, kitap incelemeleri editörü olarak Poe'ya yılda sekiz yüz dolar maaş teklif etti. Poe işi hemen –"büyük bir memnuniyetle"– kabul etti ve bir kez daha bir başkası için çalışmaya başladı.

İyi niyetli şiirler, yumuşak gerilim öyküleri ve çocuklarla hayvanların illüstrasyonlarıyla biraz fazla duygusal ve tatlı bir yayındı; Poe'nun planladığı türde bir edebiyat dergisi değildi. Yine de Poe belki de duyduğu tüm kaygıları bir kenara bırakıp,

sonraki iki yıl boyunca derginin sayfalarına dokuz yeni öykü, elli bir inceleme ve on beş makale yazdı. Örneğin, "Morg Sokağı Cinayetleri" ve "Girdaba İniş" burada yayımlandı.

Yine de bunu kendisini ayakta tutan geçici bir iş olarak görüyordu. İşe başladıktan yalnızca beş ay sonra, Washington'daki siyasi bir makamda kâtiplik işi arıyordu. Kendisine bir yıl önce Philadelphia'da bir kongrede tanıştığı Frederick W. Thomas arabuluculuk yapıyordu. Thomas, zamanında Poe'nun ağabeyi Henry'yi tanıyan bir romancı ve gazeteciydi; o da çok içiyordu ve edebiyat dünyasında tanınmak peşindeydi. Böylece dost olmuşlardı. Hatta Thomas, Poe'nun hayatındaki en yakın birkaç arkadaşından biriydi. Thomas, Washington'da iyi bir memuriyet bulmuştu, Hazine Bakanlığı'na yapılan başvuruları inceliyordu ve Poe'ya da benzer bir iş bulması için yardım elini uzattı. Poe teklife hevesle yanıt verdi. "Görev konusunda çok ciddiydi." Thomas'a "Graham'ın bitmeyen nezaketi ve iyilikleri karşısında kendi durumumdan giderek daha çok nefret ediyorum" diye itiraf ediyordu. Vasat bir yayında işçilik yapıyordu.

Ama o güne kadar cebine giren en yüksek maaşı alıyordu. Bir tanıdığına "ağzıma bir damla içki koymuyorum" demişti, üstelik hayatında ilk kez borçlarını kapatmıştı. Savyanlı karyola, porselen yemek takımı ve Virginia için bir piyano ve arp gibi alışık olmadığı lükslere para yatırmıştı. Edebiyat yemeklerine katılıyor, başka yazarlarla yayıncıların arasına katılıyor, sık sık da Graham'ın sofrasına konuk oluyordu. Poe'nun içki içmemesi için Maria Clemm'in Graham'ın mutfağında bekleyip, ona eve giderken eşlik ettiği söylenir.

Poe'nun tüm istekleri gibi Washington'da bir iş bulma ümidi de suya düştü. Ama 1841 sonbaharında Graham'la bir yıl daha görevinde kalmak üzere anlaşmaya vardı. Graham'ın onun devam etmesini istemesi doğaldı. Derginin tirajı beş binden yirmi beş bine yükselmişti ve bu yükselişte Poe'nun öykülerinin ve incelemelerinin de payı vardı. Onun yardımıyla *Graham's Magazine* çok yakında Amerika'nın en çok satan aylık dergisi olacaktı.

Poe bir defasında "esasen bir dergici" olduğunu söylemişti ve bazı açılardan bir gazetecinin hassasiyetlerine sahipti. Neyin etkili olacağını biliyordu, yeniliklere eğilimliydi; kafatası bi-

limi ve balonlar gibi çağdaş çılgınlıklarla ilgileniyordu ve halkın "sansasyon" merakına karşı uyanıktı. Bir mektubunda devrin magazin edebiyatı devri olduğunu yazmıştı —eski tarzın laf kalabalıklarına ve ağırlığı yerine, kısa, etkili, zamanlaması iyi ve kolay anlatımlar..." Kendi yazınını tanımlıyordu bu söz. Her zaman piyasadaydı.

Poe'nun ölümünden sonra Graham, anısına yazdığı yazıda onu "işinde dakik ve yorulmak bilmezdi —ve her adımında *onurlu bir ruhtu*... Küçük de olsalar tüm hesaplarını bir bankacının titizliğinde tutardı" diye anlatmıştı. Ayrıca onun "makûs kaderiyle cesurca mücadele ederken bile", "nazik bir beyefendi" ve "sadık bir koca" olduğunu söylüyordu. Graham, Poe'nun ev hayatına dair küçük bir ipucu da vermişti: "Benden aldığı düzenli aylık geliri doğruca kayınvalidesine gidiyordu..."

Poe artık *Graham's Magazine*'de ve başka yerlerde yeterince yeni öykü yayımladığına inanıyordu, Lea and Blanchard'a genişletilmiş bir cilt basmalarını önerebilirdi artık. Kitabın adını *Fantezi Hikâyeleri* koymak istiyordu, içinde aynı şirket tarafından *Grotesk ve Arabesk Öyküler* adıyla yayımlanan hikâyelerin yanı sıra yakın zamanda yazılmış sekiz hikâye daha olacaktı. Lea and Blanchard, bir önceki basımdan kalan kitapları hâlâ satamadıkları için bu teklifi reddetti.

Reddedilen hikâyeler arasında, sonraki yıllarda modern dedektif hikâyesi türünün habercisi olarak bilinecek "Morg Sokağı Cinayetleri" de vardı. Hikâye, en grotesk ve esrarengiz suçları mantığıyla çözen Fransız dedektif C. Auguste Dupin karakteri üzerine kurulmuştu. Dupin, yazarın kendisi olabilir. Poe kriptografinin sırlarını bilmekle övünürdü ve en gizemli ya da karışık şifreleri bile başarıyla çözerdi. Hatta *Graham's Magazine*'de "gizli mesaj" meraklılarına meydan okuduğu bir dizi bile başlatmıştı. Şifreli mesajları çözme, söylenemeyeni söyleme fikrini çok seviyordu. Sır fikri babasının kayboluşu ve annesinin sözde itibarını yitirmesi ile bağlantılı olabilir miydi? Bir arkadaşına "Zaman içinde çözemeyeceğim bir yazı yoktur" diye övünmüştü. Ve haklı çıktı.

"Yaratıcı aklın en üst düzeyi her zaman, rakipsiz biçimde matematikseldir" diyordu. Zekânın kendisi de metottan oluşu-

yordu. Ama analiz ve hesap varsayımı kısmen yapaydı: Çalışmalarının gücünün "metot *havasında*" yattığını itiraf ediyordu.

Poe'nun başka hesapları da vardı. Başkalarıyla ilişkilerinde genellikle çok kurnaz ya da ince davranırdı. İnsan ilişkilerinde çok iyi bir hesapçıydı, kendine ve başkalarına karşı hep tetikteydi. İstediği tepkiyi doğuştan bir manipülatör gibi müthiş bir rahatlıkla alabiliyordu. Bir mektubunda bunu itiraf etmişti: "Öfkem, argümanımın, planımın bir parçası olan bir 'oyundu': Tansiyonu yükselten 'kırgınlığım' da öyle." Ama bu özelliğinin çocuksu bir tarafı da vardı. Ne zaman içki içse acı çekiyordu, çünkü hesap becerisini yitirmekten nefret ediyordu.

En başarılı hikâyelerinin çoğu "akıl yürütme" üzerineydi. "Dedektif" kelimesi 1843 yılında türetilmişti. Dupin belki de ilk dedektifti. Ayrıca, Sherlock Holmes ve Father Brown gibi birçok akıl yürütücünün de ilkiydi. Arthur Conan Doyle'un ifadesiyle Poe "dedektif hikâyelerinin babasıydı". "Sınırlarını öylesine kaplamıştı ki" diyordu Doyle, "ardından gelenlerin nasıl kendilerine özgü bir alan bulduklarını anlamıyorum." Dupin bekârdır, soruşturmalarının detaylarını not alan bir sekreteri vardır; çözemedikleri suçlarda kendisine başvuran polisle yalnızca geçici ilişkiler kurar. "Morg Sokağı Cinayetleri" hikâyesinde bir anne ve kızı korkunç bir biçimde öldürülmüştür. Ama Dupin olayları objektif bir bakışla inceler. Suç dünyasının Newton'ıdır. Tümdengelim ve eleme yöntemlerini kullanarak katilin bir insan olmadığı sonucuna ulaşır ve bir tuzak kurar. Poe öyküyü "yeni bir damar" olarak tanımlamıştı.

Aynı dönemde yazdığı bir başka öykü olan "Eleanora" Poe'nun kendi hayatını anımsatır. Anlatıcı Pyrros on beş yaşındaki kuzeniyle evlidir. "Yapayalnız, vadi dışında bu dünya hakkında hiçbir şey bilmeden yaşıyorduk—ben, kuzenim ve annesi." Bu Poe'nun kendi imgesidir elbette, ama imgeleminde olaylar vahim hale gelir. Genç gelin veremden ölür. Ölmeden önce Pyrros'tan, başka bir kadını sevmeyeceğine dair söz ister. Ama Pyrros sözünü tutmaz. Beceriksiz bir "mutlu son"la biten hikâyenin geri kalanı önemsizdir, ama gerçek yaşamla daha doğrudan bir paralellik daha taşır. Hikâyenin yazılmasından birkaç ay sonra, Virginia veremin ilk belirtilerini göstermeye başlamıştır.

7
Yüzü Gülmeyen Adam

1842 Ocak ayının ortalarında Virginia Poe boş zamanlarında yaptığı gibi piyanonun başında şarkı söylerken aniden durdu ve öksürürken ağzından kan geldi. Poe bunun bir damar çatlaması olduğunu düşünse de, kanamanın nedeni büyük olasılıkla akciğerlerinin zayıflamış olmasıydı.

Hastalandıktan sonra çok iyi bakılmaya ihtiyacı vardı, ama şartlar hasta bakımı için yeterli değildi. Komşularından biri, Virginia'nın küçük ve neredeyse başının değeceği kadar alçak tavanlı bir odada, daracık bir yatakta yattığını söylemişti; burada zorlukla nefes alıyor, acı çekiyordu. Ama o günlerde kendisini tanıyan birinin ifadesiyle "aşırı hassas ve asabi" hale gelen Poe'ya kimse bu sorundan söz etmeye yanaşmıyordu. Graham karısının yatağının başında beklediğini, her titreyişine ve öksürüğüne "gözle görünür bir irkilmeyle, yüreği sıkışarak" tepki verdiğini hatırlıyordu. Ölme olasılığı konusunda tek bir söz ettirmiyordu —"bundan söz etmek onu deli ediyordu".

Yine de, sürekli ölüm üzerine yazıyordu. "Oval Portre" hikâyesinde bir ressam genç karısının portresini yapmak ister, ama atölyesinin bulunduğu kule odasında genç kadın hasta düşer ve ölür. Ressam, resmini yaparak karısını öldürmüştür. Poe aynı yıl "totemi kan, mührüyse kan kırmızısı ve korkusu" olan bir hastalığın ve ölümün hikâyesi olan "Kızıl Ölümün Maskesi"ni yazdı. "Marie Roget'nin Sırrı" hikâyesinde genç bir

kız bilinmeyen kişiler tarafından öldürülüyordu. "Gammaz Yürek", bir akıl hastası tarafından anlatılan dayanılmaz bir şiddet hikâyesiydi, bu kapalı ve neredeyse boğucu anlatı bir korku çığlığıyla son buluyordu: "İşte! İşte, iğrenç yüreğinin vuruşu bu!" Yine aynı yıl genç bir kadına methiye ve "genç yaşında gittiği için iki kez ölümüne ağıt" olan "Lenore"u yazdı.

Çaresizlikten sokaklarda saatlerce geziyordu, Bayan Clemm o kadar merak ediyordu ki sonunda onu aramaya çıkıyordu. O dönemde yine içmeye de başlamıştı. Çok kederli ve kaygılı olduğu dönemlerde doğal haliydi bu. Dünyada hiçbir güç onu bundan alıkoyamazdı. "Hastalığın her yeni atağıyla birlikte onu daha çok seviyorum ve daha büyük bir azimle yaşamına sarılıyorum" diye yazmıştı Virginia için. Ama sonra "Uzun süreli ve acı verici sağlıklı dönemler yaşamakla birlikte aklımı yitirmiştim. Bu kesin bilinçsizlik nöbetleri sırasında içiyordum — ne sıklıkta ve ne kadar içtiğimi yalnızca Tanrı bilir" demişti. İçkiyi akıl sağlığıyla ilişkilendiriyordu, ama geçici deliliğinin içkiden kaynaklanması daha olasıydı. Aşırı gergin bir yapısı vardı ve üzerindeki en ufak bir baskı bile tehlikeli sonuçlar doğuruyordu.

1842 ilkbaharında *Graham's Magazine*'den istifa etti. Nedenini "Derginin yapmacık havasından tiksiniyorum" diye açıklıyordu. "İçindeki rezil resimleri, giysi modelleri, müziği ve aşk hikâyelerini kastediyorum." Ama gerçek neden çok daha derindi. Yazı alışkanlıkları bir kez daha yoldan çıkmıştı. Bir iş arkadaşıyla şiddetli bir tartışma yaşamıştı; şüphesiz bu sırada da içkiliydi. Birkaç gün zorlu olarak işinden uzak kaldıktan sonra geri döndüğünde yerinde bir başkası oturuyordu. Gitmekten başka çaresi yoktu. Yıllık sekiz yüz dolar maaştan gönüllü olarak vazgeçmesi imkânsızdı.

Bir tanıdığına yazdığı mektupta zaten "ruh halinin" kendisini "her tür zihinsel uğraşıyı" bırakmaya zorladığını yazmıştı. Karısının hastalığı, kendi sağlıksızlığı ve yoksulluğunun onu "neredeyse deliliğe sürüklediğini" söylüyordu. "Tek rahatlama umudum 'İflas Yasası'... ama geçim derdi sonunda beni tüketti." Aynı mektubun son cümlelerinde "Bayan Poe yine ciğerlerindeki kanama yüzünden tehlike altında. Umutlu olmak budalalık," diyordu. Görünüşe göre dört bir yandan kuşatılmıştı, önünde

karanlıktan başka bir şey yoktu. "Kuyu ve Sarkaç" öyküsünü bu dönemde yazdı. Her şeye karşın, umudu vardı. Yine Thomas'ın yardımıyla Philadelphia'daki gümrükte bir memuriyet bulmayı umuyordu. Kendi dergisi *Penn Magazine*'in planlarını hayata geçirmeyi umuyordu.

Ancak 1842 yazının başlarında beklentilerini değiştiren ilginç bir olay yaşandı. Poe gazetecilik işi bulmak ve yeni bir hikâye toplamını basmak isteyebilecek yayıncılarla görüşmek için New York'a gitmeye karar vermişti. Ama içmekten vücudunu zayıf düşürmüştü. O durumda on bir yıl önce Baltimore'dan tanıdığı eski arkadaşını ya da "sevgilisini" bulmayı düşündü; Mary Devereaux, ya da mutlu günlerinde ona aklından verdiği isimle "Baltimore Mary", artık Bayan Jenkins olmuştu. Jersey City'de nerede yaşadığını unutmuştu ve Hudson Nehri'nin iki yakası arasında feribotla saatlerce dolanıp, yabancılara yanaşarak onun adresini soruyordu. Sonunda, mucizevi bir biçimde adresi öğrendi. Hasta karısından, bir zamanlar neredeyse nişanlı sayıldığı genç bir kadına kaçıyordu. Önceki bir ilişkisinin hatırasında bir avuntu, biraz telafi arıyordu.

Beklenmeyen gelişi evde bir harekete neden olmuştu. "Yine içme dönemindeydi ve birkaç gündür evden uzaktaydı" diye hatırlıyordu Mary. Bir başka deyişle dağılmış, pis ve perişan haldeydi. Ev sahibesine evliliğinden dolayı çıkıştı ve gerçekte yalnızca kendisini sevdiğini söyledi. Kendi karısı ölüm döşeğinde olan bir adam için tuhaf bir çıkıştı bu. Mary'den piyano çalıp şarkı söylemesini istedi, bu arada "konuşmaya daldı". Sonra turpları öylesine şiddetle doğradı ki, parçaları odanın her yanına dağıldı. Bir bardak çay içti ve evden ayrıldı.

Birkaç gün sonra aynı eve Maria Clemm gitti, çaresizce "Sevgili Eddie'ciğini" arıyordu. Mary'nin anlattığına göre bir arama yapılmış ve "Poe sonunda Jersey City'nin dışındaki ormanlık alanda deli gibi dolanırken bulunmuştu". Hikâye biraz abartılmış olabilir, ama özü doğru görünüyor. Turplarla ilgili detayı kimse uydurmuş olamaz.

Bir başka seferinde New York'a gittiğinde yine içmiş ve aciz duruma düşmüştü. Orada bir arkadaşına bir özür mektubu yazmış,

ona "N-York'taki davranışlarıma bir açıklama getirebilir misin lütfen?" diye sormuştu. "Hakkımda *nahoş* düşüncelere kapılmış olmalısın — ama açıkçası Wallace (bir şair) naneli kokteyl konusunda ısrar etmişti ve ben de ne yaptığımı ya da söylediğimi bilmiyordum." Çok içmesinden başkalarını sorumlu tutmayı alışkanlık haline getirmişti. Belki de bunu ancak böyle anlamlandırabiliyordu.

Ama ertesi yıl içki hikâyeleri Philadelphia'da herkesin diline düşmüştü. Baltimore günlerinden bir tanıdığı olan Lambert Wilmer, ortak bir arkadaşlarına "Ahlaki, fiziksel ve zihinsel bir yıkıma doğru hızla gidiyor" demişti. Poe öylesine zor durumdaydı ki son öyküsü "Marie Roget'nin Sırrı"nı düşük bir ücret karşılığında hem Boston'daki *Notion*'a hem de *Baltimore Sunday Visiter*'a önermişti. Düzenli maaşın kesilmesi Poe ailesini zor durumda bırakmıştı. Philadelphia'nın dışında daha küçük bir eve taşındılar. 1842 sonbaharında Frederick Thomas onları ziyarete geldiğinde "çektikleri maddi zorluğun evdeki her şeyden belli olduğunu" ve "yemeği hazırlamakta gecikme ve zorluk yaşandığını" fark etmişti. Maria Clemm ve Virginia, "Eddie"ye sabit bir iş bulmasını rica etmişlerdi, ama Thomas "Poe'nun içme alışkanlığına geri döndüğünü çok geçmeden üzüntüyle fark ettim" diyordu. Ertesi gün buluşmayı kararlaştırmışlardı ama Poe randevusuna gelmedi; sonradan bir mektup yazarak hastalandığını haber verdi. Bu onun her zamanki bahanesiydi.

Hâlâ Philadelphia Gümrüğü'nde memuriyet işinin peşinde koşuyordu. Görevin onun olacağından emindi, ama hayatında sık sık yaşadığı gibi yükselen umutları "yine yere çakılmıştı". Thomas'a yazdığı bir mektupta kullandığı ifade buydu, aynı mektupta güvendiği alt düzey memurun gururunu ve kibrini detaylarıyla anlatmıştı. Şansı hiçbir zaman yaver gitmiyordu. Öte yandan devlet idaresiyle ilgilendiği de söylenemezdi. Amerikan siyasetinden tamamen kopmuştu ve bir keresinde "Demokrasi havasının dâhilere değil, sıradan yeteneklere daha uygun olup olmadığını" sorgulamıştı. Kölelik taraftarıydı ve kendi deyimiyle "kast" sistemine inanıyordu. Gelişmeye ya da demokrasiye inanmıyordu, dolayısıyla Amerikan hayatının gerçeklerinin, en azından Kuzey eyaletlerinin temsil ettiği ruhun uzağındaydı.

Yine de yöneteceği edebiyat dergisi planına devam edebilmek için görevi alabilmeyi umuyordu. İlk sayının 1843 başında yayımlanabileceğinden emindi, ama hayatında birçok konuda olduğu gibi bunda da hayal kırıklığına uğradı. Kötü talihten yakasını kurtaramazken yine de birisi ona yardım elini uzattı. Philadelphia'da yayımlanan *Saturday Museum*'ın editörü Thomas C. Clarke ile tanıştı. Clarke girişimi için mükemmel bir ortaktı. Poe planladığı derginin ismini *Penn*'den *Stylus*'a çevirmeye karar verdi. Clarke girişimin masraflarını karşılamayı kabul etti, dergide Poe'nun da yarı hakkı olacaktı. Poe sonunda büyük hedefine ulaşmıştı: "Yeterli sermayeye sahip, ama kendine güveni tüm yazı işlerinin yönetimini bana bırakacak kadar düşük bir ortak". Gerçek olamayacak kadar güzeldi.

Elinde imzalanmış bir anlaşma olan Poe "sanatın en saf kuralları" üzerine kurulu ve "Amerika'daki tüm benzerlerini geride bırakacak" bir dergi için hazırladığı yeni planı dağıttı. Bir tanıdığına söylediğine göre, "geleceğin büyük edebiyat dergisini" hazırlamak istiyordu. Ayrıca *Saturday Museum*'da bir profilinin yayımlanmasını ayarlayarak kendi reklamını yapmaya da başlamıştı. Abartıdan başka bir şey değildi, ama bunun *Stylus*'un maddi gelirine katkı sağlayacağına inanıyordu. Elbette malzemeleri kendisi sağlamıştı ama dürüst davranmak gibi bir hataya düşmemişti. Profilde Poe'nun Yunanistan ve Rusya'ya gittiği, bir şekilde Frances Allan'ın cenazesinin olduğu akşam Avrupa'dan döndüğü yazıyordu. "Oldukça ince, 172 santimetre boyunda ve orantılı bir bedeni var; açık tenli, gri ve huzursuz gözleri gergin yapısını yansıtırken ağzı kararlılığını gösteriyor" diye tarif edilmişti.

Bir başka Philadelphia dergisi olan *Spirit of the Times* profili fark edip, Poe'yu "zamanın en güçlü, sade ve bilgili yazarlarından birisi" olarak övmüştü. Bunun üzerine *Museum* Poe'nun yardımcı editör olduğunu ve "ününün tahminlerin ötesine geçeceğini" açıkladı. Bu, şüphesiz Poe'nun gösteriş isteğini tatmin eden bir karşılıklı oyundu. Aslında *Museum*'ın kadrosuna katılmamıştı. Bu da Poe'nun ayak uydurmayı seçtiği uygun bir kurmacaydı.

Stylus için olan umudu onu abone bulmak üzere Washington'a kadar götürdü. Ayrıca hiçbir türlü sonuca ulaştıramadığı kâtiplik

arayışını da yeniden başlatmayı planlıyordu, hatta ricasını bizzat Başkan Tyler'a iletme hayaliyle eğleniyordu. Ancak bu şanslı bir yolculuk olmadı. Fuller's City Hotel'de kendine bir oda tutar tutmaz içmeye başladı. Bir tanıdığının ifadesine göre, ilk akşamında "biraz Porto şarabı içmeye ikna edilmiş" ve "biraz sarhoş" olmuştu. İki gün sonra yolda karşılaştığı bir başka gazeteci "perişan ve kederli göründüğünü" belirtiyordu. "Önceki günden beri boğazından bir lokma yemek geçmediğini" söyleyerek ondan 50 sent istemişti. Ertesi gün Poe yeni ortağı Thomas Clarke'a mektup yazarak haberleri verdi: "Burada *sansasyon* yaratıyorum, bunun dergiye çok fayda sağlayacağına inanıyorum."

Aslında kendi kendini kandırıyordu, öte yandan belki de bir başka anlamda "sansasyon" yaratıyordu. Yine aşırı içiyordu. Washington'daki *Index*'in editörü Jesse Dow, Poe'yu dört yıl öncesinden tanıyordu. Philadelphia'daki *Burton's Magazine*'de birlikte çalışmışlardı. Şimdi Poe'ya şehirde eşlik etme işi ona kalmıştı. Dow, bu sorumluluktan kaçmaya çalıştı ve Clarke'a ciddi bir mektup yazarak "Size buraya gelip onu sağ salim evine götürmenizi öneriyorum" dedi. "Bayan Poe'nun sağlık durumu kötü ve kurtarılacak bir ruhunuz olduğu için, sizinle birlikte gelmeden önce ona bu konuda tek kelime bile etmemeniz konusunda sizi uyarıyorum" diye de eklemişti. Üç gün sonra Poe Washington'dan Philadelphia'ya giden trene bindi ve oraya vardığında Maria Clemm'i kendisini endişe içinde istasyonda beklerken buldu. O akşam Clarke'ı ziyaret etti, amacı şüphesiz Dow'un mektubunun hakkında bırakmış olabileceği kötü izlenimleri silmekti. "Beni içtenlikle karşılayarak konuyu geçiştirdi" diye yazmıştı Thomas ve Dow'a. "Ona anlaştığımız gibi biraz hastalandığımı ve Dow'un, geçmişte içki âlemlerine daldığımı bildiği için, haklı olarak endişelendiğini söyledim." Yani aşırılıklarının üstünü örtmek için yakın arkadaşlarıyla bir hikâye uydurmuşlardı.

Ama içkinin etkisindeyken davranışlarından şüphesiz bir kez daha dehşete kapılmıştı. Dow'a "Nezaketin ve büyük hoşgörün için binlerce kez teşekkür ederim" diye yazmıştı. "Sakın paltomu ters giydiğimden ya da benzer kusurlarımdan kimseye söz etme. Ayrıca, öfkelendirmiş olabileceğim eşine de derin üzüntü-

lerimi ilet." Ardından "Don'a iyi dileklerimi ilet; aslında bıyıklarına hayranım... Evinde kendimi rezil ettiğim için Bay Fuller'dan da özür diliyorum" diyordu. Demek ki paltosunu ters giyerek sokaklarda dolaşmış ve bir İspanyol'un bıyığıyla dalga geçmişti. Ayrıca birinin evinde nezaketsizlik de yapmıştı. Bunlar büyük suçlar değildi, hatta çevresindekiler için eğlence kaynağı bile olmuştu belki de. Ama Poe çok gururluydu ve içgüdüsel olarak kontrollü ve resmiydi. Bunlar ortadan kalktığında ve yara aldığında rahatsız oluyor, kederleniyordu. Hastalıklarının nedeni fiziksel aşırılıklar değil, suçluluk hissiydi.

Washington fiyaskosunun sonucunda elbette ne Başkan Tyler'la görüşebilmiş, ne de kâtiplik umudunu daha fazla besleyebilmişti. Yeni dergiye abone bulup bulmadığı, bulduysa bile isimlerini hatırladığı bile şüpheliydi. "Dow, bana Amiral Elliot'ın listeye ismini yazdırmak istediğini söylemiş miydin? Öyle mi, yoksa rüyamda mı gördüm?" diye yazmıştı arkadaşına, mektubunun son notunda. Poe herhangi bir girişimin mali yönetimini ya da finansal geleceğini planlamak için uygun insan değildi.

Washington'dan döndükten kısa bir süre sonra Poe ailesi yine yer değiştirdi. Borç baskısı onları taşınmaya zorluyordu. Bu kez Philadelphia'nın bir banliyösünde, Spring Garden diye bilinen bir semte gelmişler ve üç odadan oluşan, tahtadan bir müştemilata yerleşmişlerdi. Bunlar, onlarla ahbap olan komşuları Kaptan Wayne Reid'in ifadeleriydi. Reid, Maria Clemm'den "Orta yaşlı ve erkeksiydi" diye söz ediyordu. "Kendi de, ruhu da melekler kadar güzel olan bir hanımın" annesi olması onu şaşırtmıştı.

Reid, Maria Clemm'in ailedeki rolünü de anlatmıştı. "Sürekli tetikteydi ve evi gözlüyordu" diye yazmıştı. "Sessiz ama sürekli bir mahrumiyet halinden koruyordu... Tek başına evdeki her şeyi temiz tutan bir hizmetçiydi; ayak işlerine bakan, şairle yayıncıları arasında gidip gelen bir haberciydi... Pazara da o çıkıyordu, ama geriye 'sezonun lezzetlerini' değil, açlığı bastırmak için gereken besinleri getiriyordu."

Bütün sıkıntılarına ve Virginia'nın hastalığına rağmen aile dışarıdan nispeten mutlu görünüyordu. Bir başka komşuları sabahları "Bayan Clemm ve kızı genelde çiçekleri sulardı... Her za-

man neşeli ve mutlu görünürlerdi, köşeyi dönmeden önce Bayan Poe'nun kahkahasını duyardım. Bayan Clemm her zaman meşguldü. Sabahları ön bahçeyi temizlerken, camları ve verandayı yıkarken, hatta parmaklıkları boyarken görürdüm" diye anlatıyordu. Herkes Poe'ların evlerinin düzeninden ve temizliğinden söz ediyordu. Maria Clemm, Spring Garden'daki evin ön odasını pansiyonerlere kiralıyordu. Sonu gelmez yoksulluklarını hafifletmenin bir yoluydu bu.

Peki ya Poe? Aynı sokakta genç bir kız olan Lydia Hart Garrigues, onun bir İspanyol pelerini giydiğini hatırlıyordu. "Yüzündeki kederli ve düşünceli ifade beni hep çok etkilerdi... O, karısı ve Bayan Clemm içlerine kapalı insanlardı. Ağzı sıkılıkları bilinirdi — bunun fakirlikleri ve Poe'nun başarı hırsı yüzünden olduğunu düşünürdük." Bayan Garrigues "Ancak 'Kuzgun' yayımlandıktan sonra onun bir yazar olduğunu öğrenmiştik," diye de ekliyordu. Poe'nun o ünlü şiirini Spring Garden'da yaşarken yazmaya başladığını öğrenmek Bayan Garrigues'in ilgisini çekebilirdi. Şiirin yazımı uzun sürmüştü ve Poe'nun dediğine göre işin içinde Milton ile Sofokles'i bile bezdirecek bir hesaplama ve teknik deneme dönemi vardı. Kuşun bir baykuş olmasını istiyordu ama sonradan fikir değiştirmişti. Kuzgun burada, Philadelphia'da yumurtadan çıkmıştı.

Burada, ödüllü bir kısa öykü de yazmıştı. Poe'nun macera ve akıl yürütme hikâyesi olan "Altın Böcek", *Dollar Newspaper*'dan 100 dolarlık bir ödül kazanmıştı. Gizli bir hazinenin bulunuşunu anlatan hikâye, Poe'nun on beş yıl önce asker olarak görev yaptığı Sullivan Adası'nda geçer. "Kokularıyla havayı ağırlaştıran... sık mersin ağaçlarının örttüğü" astropikal sahiller, görünmez mürekkep ve kriptografi, gizemli şifreler ve gizli yönergeleri içeren bir hikâyenin arka planını oluşturur. "Altın Böcek" bugünün okuyucuları için yeterince ilgi çekici olmayabilir, ama Poe'nun ilk okurları, efsanevi bir hazinenin aranışı sırasında gerçeğe uygunluğun korunduğu "üstün bir üretim" olarak görüyorlardı. Poe'nun ikinci Defoe olduğu da söylenebilirdi haliyle; Defoe'nun *Robinson Crusoe* romanı da doğruluk ve olabilirlik peşinde olduğu için büyük övgüler almıştı. Poe'yu her zaman destekleyen *Saturday Museum* hikâyeyi "son on beş yıl içinde Amerikan edebi-

yatında yayımlanmış en dikkat çekici eser" olarak tanımladı. İlk bölümün bulunduğu *Dollar Newspaper* sayısı tükendi.

Ancak bir okuyucu vardı ki, "tamamen değersiz" ve "şarlatanlık" –bir dizi olağanüstü olayın üzerine indirilmiş hakikat perdesi başka türlü tanımlanamazdı– olarak değerlendirdiği öyküden hoşlanmamıştı. Bu eleştirinin yazarı F. H. Duffee öykü için Poe'ya yüz değil, on ya da on beş dolar ödendiğini iddia etti. Bunun üzerine Poe ona "dürüstlüğüne gölge düşürdüğü" için hakaret davası açtı. Bir avukat tuttu ve yerel mahkemede yeminli ifade verdi. Geçmişte "sert ve ağır eleştiriler" yazmış olan Poe'nun bu ani hassasiyetiyle dalga geçen çok oldu. Zaten dava bir sonuca varmadı. Poe'nun mahkemeye başvurmasından bir hafta sonra Duffee'yle buluşup uzlaşma sağladılar ve bir anlaşma imzaladılar.

Poe'nun *Dollar Newspaper*'dan ödül kazandığı haberini alan kuzeni William Poe, gönderdiği tebrik mektubunda "paranın son mektubunda sözünü ettiğin hastalık ve çaresizliğin hafiflemesine yardımcı olacağını umuyorum" diyordu. Demek ki Poe hislerini aile üyelerine açıyordu. William Poe "ailemizin büyük düşmanı" dediği tehlike karşısında da uyarıyordu. Bu düşman, elbette "şişeyi elinden düşürmemekti". Şişe Poeların uğursuz tutkusuydu. 1843 yazında Poe bir yayında kitabında bir ayyaş olarak hicvedilmişti. Thomas Dunn English, *Ayyaşın Kaderi* romanında onu "hainlik ve yalanın vücuda gelmiş hali" olarak tasvir ediyordu. Poe ilk kez bir kurmaca bir esere girmişti, ama bu son olmayacaktı.

Dış görünüşü de yorumlara ve söylentilere konu oluyordu. 172 santimetre boyundaydı ve bir asker gibi dimdik duruyordu; her zaman siyah giysiler giyiyordu, sanki sürekli yas tutuyormuş gibi, siyah redingotunu ve siyah kravatını hiç çıkartmıyordu. İnce ve narin yapılıydı; koyu kahverengi saçları hafif dalgalıydı ve gri gözleri "huzursuz" ya da "iri ve berrak" olarak tarif ediliyordu. Dikkat çekici olan geniş alnı, kendisinin de inandığı kafatası bilimine göre düşünceli hali işaret ediyordu. İnce dudakları başkalarına göre kibrini ve memnuniyetsizliğini anlatıyor, hatta bazen alaycı bir ifadeye bürünüyordu. Cildi solgun, hatları inceydi. 1845 yılında bıyık bıraktı; ama gür değil, uzun

bir bıyıktı bu. Tavırları "gergin ve katıydı", yüzünde çağdaşlarının deyimiyle "Poe'ya özgü tedirgin bir ifade" vardı. Bu ifade genellikle mutsuzluk, melankoli, karamsarlık, keder ya da dalgınlık olarak yorumlanırdı. Bütün bunların makul bir karışımı, dış görünüşüne dair bir ipucu verebilir. Ama bir detay daha var: Ondan geriye kalan fotoğraflarda yüzünün sağ ve sol tarafı arasında bir karşıtlık ya da fark göze çarpar, gözünde ve ağzında, kaşlarında ve çenesinde hafif ama anlaşılan farklılıklar vardır. Bir yanı diğerinden daha zayıftır.

1843 sonbaharında Poe, Philadelphia'daki bir başka yazara "karısı ve Bayan Clemm'in açlık çektiğini" söylemişti. Bunun üzerine gazetecilerden ve başkalarından hemen on beş dolar toplanmıştı, ama Poe "parayı aldıktan bir saat sonra Decatur Caddesi'nde sarhoş halde bulunmuştu." "Naneli Kokteyl, Kobler, Eggnogg vesaire" reklamı yapan Decatur Kahve Evi bu caddede bulunuyordu.

Bu arada hikâyelerinin yeni baskısının satışları onu hayal kırıklığına uğrattı. Graham'ın kardeşi "Edgar A. Poe'nun Bütün Öyküleri" dizisini yayımlamayı kabul etmişti. Dizi ucuza mal edilmiş, on iki buçuk sentlik kitapçıklardan oluşacaktı, ama ilkinde yalnızca "Morg Sokağı Cinayetleri" ve "Bitmiş Adam" bulunuyordu. Yayın bir iki yerel derginin dikkatini çekmişti, ama devamının gelmemesi girişimin başarısız olduğunu gösteriyordu. Aralarında "Diri Diri Gömülüş", "Çalınan Mektup" ve "Sen Yaptın" öykülerinin de bulunduğu henüz basılmamış birkaç eseri vardı. Poe'nun gerçek dehasının ancak ölümünden sonra keşfedildiği söylenebilir.

Yazarlık kariyeri muallakta, gazetecilik kariyeri askıda ve *Stylus*'a dair planları süresiz olarak ertelenmiş olduğundan, bir dizi ders vermeye başladı. 21 Kasım 1843'te Philadelphia'da bir gruba "Amerikan Şiiri" üzerine bir konferans verdi; *United States Gazette*'e göre dersin yapıldığı Julianna Street Kilisesi'ne "yüzlerce insan girememişti". Başarılı olunca aynı deneyimi Wilmington'daki Temperance Hall'da, Delaware'deki Newark Akademisi'nde, Reading'deki Mekanik Enstitüsü'nde ve Philadelphia Müzesi'nin konferans salonunda tekrarladı. Ardından Baltimore'daki Old Fellows' Hall'a geçti.

Etkileyiciydi. O sırada Amerikan basınında yaygın olan "şişirme" sistemini gözler önüne seriyor ve kendi kitaplarına eleştiri yazan ya da dostlarının kitaplarını öven yazarları ifşa ediyordu. Bu konuda kendisi de kusursuz değildi. Ardından o sırada çok popüler olan "koleksiyonlara" ya da "antolojilere" odaklanarak Amerikan şairlerinin meziyetlerini inceliyordu. Varolan toplamaların "en iyisi" olduğunu söylediği Rufus Griswold'un *Amerika'nın Şairleri ve Şiirleri* kitabını öne çıkartıyor, ama sonra editör Griswold'u "sefil bir muhakeme kıtlığıyla" suçluyordu. "En iyilerin yerine en kötü örnekleri seçmiş ve kişisel dostlarına çok fazla yer ayırmış" diyordu.

Poe, Griswold'la iki yıl önce tanışmıştı. Birbirlerini sözde takdir maskesi altında karşılıklı şüpheyle değerlendirmişlerdi. Griswold, *Graham's Magazine*'de Poe'nun yerine geçmişti, burada edebiyat dünyasında şike yapmasıyla ün salmıştı. Ama 1842'de antolojisinin yayımlanması ona bir ölçüde başarı getirmişti. Poe çelişkili düşüncelere sahipti; bir özel muhabire kitabı "korkunç bir şarlatanlık" olarak yorumlamış, yazısındaysa "edebiyat dünyamızın yıllardır kazandığı en önemli eser" diye övmüştü. Ama bu övgü yetmemişti. Griswold, *Saturday Museum*'da antolojisi hakkında yayımlanan alaycı ve olumsuz eleştirinin Poe'nun kaleminden çıktığını düşündü (ama yanılıyordu). Sonra Poe'nun konuşmalarında kitap hakkında yaptığı ağır eleştiriler geldi. Ama Griswold intikamını sonunda aldı. Poe'nun ölümünden sonra Amerikan edebiyatı tarihinin en sert saldırısını yapacaktı.

Nisan 1844'te Poe ailesi bir kez daha, bu sefer New York'a taşınıyordu. Önceki deneyimlerinin hepsinin mutsuzlukla sonuçlanması onu engellememişti. Philadelphia'daki fakirlikten daha kötü ne olabilirdi ki?

Poe ve Virginia önce trene sonra buharlı gemiye binerek önden gittiler. Vardıkları günün ertesinde Poe sabahtan Maria Clemm'e uzun bir mektup yazdı. "İskeleye indiğimizde sağanak yağmur vardı. Onu gemide bıraktım ve bagajımızı kadınlar kamarasına koyduktan sonra çıkıp 62 sente bir şemsiye aldım" diye rapor veriyordu. İlk başta "56" sent yazmış, sonra "62" olarak değiştirmişti. Fazladan 6 sentlik harcama Maria Clemm için önemliydi.

Poe, Greenwich Sokağı'na gitmiş ve kısa süre sonra beklentilerini de aşan bir pansiyon bulmuştu. "Dün akşam yemekte hayatımın en güzel çayını içtim..." Sonra sofrada önlerine konan etleri, peynirleri ve ekmekleri ayrıntılarıyla anlatıyordu. Virginia ya da "Kardeşim" "çok az öksürdü ve gece hiç terlemedi. Şimdi bir çiviye taktığım pantolonumu onarıyor" diye devam ediyordu. Poe'ya göre çok korunmasız bir mektuptu bu. Alelade bir tavırla borç bulmak için dışarı çıkacağını söylüyordu –borç almanın ne kadar sıradan bir hale geldiğini gösteriyordu bu– ve "kendimi çok iyi hissediyorum, üstelik bir damla bile içmedim — dolayısıyla beladan uzak duracağımı umuyorum." Bu, Poe'nun alkol bağımlısı olduğunun ve Maria Clemm'in bunu bildiğinin en açık işaretiydi. Gizlemeye ya da mazeret bulmaya çalışmıyordu. Eğer alkol almazsa, "beladan" uzak durabilirdi — bela, sefil ve çalışamayacak hale gelmekti.

Bu kez sözünü tuttu. Şehre geldikten birkaç hafta sonra *New York Sun*'a sansasyonel bir hikâye sattı. 13 Nisan'da gazete şu manşeti taşıyordu: "NORFOLK KANALIYLA CHARLESTON'DAN ŞAŞIRTICI HABERLER! ATLANTİK ÜÇ GÜNDE AŞILDI!! BAY MONCK MASON'IN BALONU SULLIVAN ADASI'NA VARDI!!" Bu, Poe'nun en başarılı şakalarındandı, hoşuna giden bir oyundu bu. Hem hesaplama, hem de komedi merakına uyuyordu. Gazete o ikindi derhal tükenen ikinci bir baskı yaptı. "Daha önce bir gazeteye sahip olmak için böylesine bir heyecan görmemiştim" diye yazmıştı. Gazete satıcısı çocuklar inanılmaz fiyatlar istiyorlardı, Poe bile o gün bir gazete almayı başaramamıştı. İki gün sonra habere bir itiraz korosu yükselince *Sun* "haberini" geri çekti. Poe'nun kaleminin gücü şüpheye yer bırakmayacak ölçüde kanıtlanmıştı.

"Balon Şakası", kısmen de Jules Verne ve H. G. Wells'in de dahil olduğu bilimkurgu yazarlarının yolunu açtığı için, en ünlü hikâyelerden biridir. Poe'nun on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl bilimkurgusunun öncüsü olduğu bile söylenir. Bu onura, onun dedektif hikâyesinin öncüsü olma iddiası da eklenirse, Poe'nun bıraktığı müthiş miras görünür olur. Görünüşte "Balon Şakası" Vauxhall Gardens'dan Almanya'da Weilberg'e kadar balonla uçmuş olan Monck Mason adlı gerçek bir balon pilotunun gün-

lüğüdür. Poe onun adını kullanarak fantastik bir macera tasarlar; Mason o sırada imkânsız olarak görülen bir şeyi gerçekleştirir, valfleri ve havayı zekice ayarlayarak balonuyla Atlantik'i aşmayı başarır. Bu olayın gerçekleşmesine bir yüzyıl vardır, ama Poe'nun anlattıklarının hiçbir zorlama tarafı yoktur. Bir gazete röportajının doğrudan ve tarafsız tekniğinde, tamamen gerçekçi bir yazıdır. Poe benzer bir şakayı dokuz yıl önce, yirmi altı yaşındayken, aya balonla yapılan bir yolculuğun detaylıca anlatıldığı "Hans Pfall Diye Birinin Benzeri Görülmemiş Hikâyesi" ile yapmıştı. Bu tür fantezilerden hep hoşlanırdı. Bunlar, o dönemin "çılgınlıklarına" yöneltilmiş bir tür eleştiriydi. Ama aynı zamanda birer akıl yürütme türü, imkânsızı gerçeğe en uygun biçimde yansıtmak için gereken akla yatkın koşulları yaratma yarışıydı.

*

1844 ilkbaharında Maria Clemm, kara kedi Catterina ile birlikte Greenwich Sokağı'nda kızının yanına yerleşince Poe geçici olarak bekârlar bölümüne yerleşti. Ama kısa süre sonra yine taşındılar. Haziran ayı başında aile New York'un sekiz kilometre kadar dışında, bugün Seksen Yedinci Sokak ile Broadway'in köşesinde denk geldiği düşünülen bir çiftlik evinde kalmaya başladı. Burada, bir çağdaşının deyimiyle "kayalar, çalılıklar ve devedikenlerinin olduğu bir kır ve araya serpiştirilmiş çiftlik evleri" vardı. Ama evin ön pencereleri Hudson Nehri'nin kıvrıldığı vadiye bakıyordu. Poe burayı sonradan "tam bir cennet" diye yorumlamıştı; bu sakin yerde kendi asabiyetinin yatışması ve Virginia'nın hastalığının iyileşmesi bekleniyordu. Ev sahibinin oğlu Tom Brennan Poe'nun kırlarda ya da yakınlardaki nehir kenarında yürüyüşe çıktığını, öğleden sonraları geri dönüp "karanlık çökene kadar kalem ve kâğıtla durmadan çalıştığını" hatırlıyordu. Tom'un kız kardeşi Martha Brennan ise Virginia'nın zaman zaman Poe'nun onu yemek masasına taşımasını gerektirecek kadar güçsüz olduğunu. Önemli bir nokta daha var. Ev sahibesi Bayan Brennan içki yasağının yılmaz savunucusuydu. Belki de Poe çiftlik evinde kaldığı süre boyunca içki içmekten kaçınmıştı.

Paraları her zamanki gibi azdı. Bayan Brennan'a ödeme yapabiliyordu, ama bazen cebinde postanede kendisini bekleyen mektupları alacak kadar bozuk para bile olmuyordu. O dönemde posta ücretini gönderen değil, alıcı öderdi. Ama taşra hayatını o kadar seviyordu ki, iş aramak için şehre dönmek istemiyordu. Ama her zamanki gibi Maria Clemm duruma el koydu. Eylül ayı sonunda arada bir yaptığı gibi şehre gitti ve yeni açılan günlük *Evening Mirror* gazetesinin editörü Nathaniel P. Willis'e başvurarak damadına iş verilmesini rica etti, hatta bunun için yalvardı. Willis zaten tanınmış bir dergiciydi ve giderek daha yenilikçi hale gelen halka sürekli zekice ve fantastik hikâyeler sunuyordu; ama Poe'nun yeteneğini fark etti ve ölümünden önce ve sonra onun itibarını savundu. Willis'in ifadesiyle Maria Clemm "kendisinin gelişini açıklamak için, Poe'nun rahatsız, kızının yatağa bağlı olduğunu ve şartlarının bu işi kendisinin üstlenmesini gerektirdiğini" belirtmişti.

Böylece Poe "metin yazarı" olarak işe girdi; daha önce editörlük yaptığı bir sektörde pek yüksek bir pozisyon değildi bu. İşi temelde başka gazetelerin haberlerini kısaltmak, Fransız basınından Amerikan okuyucularına hitap edebilecek malzemeleri seçip kullanmak ve genel olarak eğlenceli bir "metin" yazmaktan ibaretti. Çiftlik evinden *Mirror*'daki görevine gidip gelirken sekiz kilometre yürümesi gerekiyordu. Otobüs ücreti olan bir şilini güç bela denkleştiriyordu. Bu nedenle 1844 kışında Poe ailesi şehre geri döndü ve bir kez daha Greenwich Sokağı'na yerleşti. Artık işine yakındı.

Willis onun hakkında sonradan "Tüm önerilere nasıl sonuna kadar ve güler yüzle açıktı, dakiklik ve çalışkanlık konusunda ne kadar güvenilirdi... Kayıtsız ve dalgın olmak için çok nedeni varken, işinde ne neşeli ve dikkatliydi," diyecekti bir meslektaşına. Bu, Poe'nun sarhoşluğuna dair daha renkli ve dramatik hikâyelerin yanında yer alacak bir tariftir. Genç karısının ilerleyen hastalığına rağmen, doğru şartlar altında nazik ve gayretliydi. Fakirlikle ve başarısızlıkla lanetlenmiş olmasına rağmen bazılarının gözünde kaderine sabırla katlanıyordu. Metanet, dikkat çekici özelliklerinden biri hiç değildi. Willis "bir dâhinin tavrına ve cazibesine" sahip olduğundan ve "zihninin gizemli coş-

kunluğundan" söz ediyordu. Ama ekliyordu: "Yüzü hiç gülmüyordu."

Yılın başlarında Brennanlarla kalırken Poe bir kez daha edebiyat dergisi planını düşünmeye başlamıştı. Proje için Columbia Üniversitesi Yunanca ve Latince Profesörü olan Charles Anthon gibi isimlerle görüşüyordu. Anthon'a bütün hikâyelerini beş ciltte yayımlama planını anlatmıştı. "Yaşantımda hüzün içinde yardım beklediğim bir kriz noktasına geldim" demişti ona; sonra "yetimliğinin üzerine gelen hastalıklarla uzun ve çaresiz mücadelesinden, akraba arayışından vesaire" yakınmıştı. Yaşadığı talihsizliklerle birlikte eski acıları geri dönmüştü, aslında hiçbir yere de gitmemişlerdi. Onları her yere taşıyordu. İş arkadaşlarına neşeli ve sabırlı gibi görünse de, sağlıksız ve melankolikti. Ama "krizden" şikâyet ederken, aniden hiç beklenmedik ve çok büyük bir başarı yakaladı.

8
Kuş

1845 yılı başlarında Poe New York'ta bir sokakta bir gazeteci dostuyla karşılaştı ve ona açıldı.

"Wallace," dedi Poe, "Tüm zamanların en güzel şiirini yazdım."
"Öyle mi?" diye yanıt verdi Wallace. "Bu iyi bir başarı."
"Duymak ister misin?" diye sordu Poe.
"Elbette" dedi Wallace.

Bunun üzerine Poe "Kuzgun" şiirinin dizelerini okudu. Brennan çiftlik evinde inzivaya çekildiği dönemde şiirin üzerinde çalışmış ve Greenwich Sokağı'ndaki dairede son dokunuşlarını yapmıştı. Şiir 29 Ocak'ta *Evening Mirror*'da yayımlandıktan sonra başka New York yayınlarında da yer buldu. Sansasyon yarattı. Poe'nun bu en sevilen şiiri, hâlâ da Amerikan edebiyatının en ünlü şiirlerinden biridir.

Ortasında bir gecenin, düşünürken yorgun, bitkin
O acayip kitapları, gün geçtikçe unutulan,
Neredeyse uyuklarken, bir tıkırtı geldi birden,
Çekingen biriydi sanki usulca kapıyı çalan;
"Bir ziyaretçidir" dedim, "oda kapısını çalan,
Başka kim gelir bu zaman?"*

* Çeviri: Ülkü Tamer.

Melodik ve güçlü ritmiyle hâlâ Amerikan şiir imgelemi üzerinde gezinen bir hayal ve yas, ağıt ve ilahi olan şiir işte böyle başlıyor. Bir de "Nevermore" ("Hiçbir zaman") nakaratının bıraktığı yankı var. Ölen sevdiğinin yasını tutan anlatıcı kötüye alamet bir kuş tarafından ziyaret edilir ve bu tekinsiz varlık yalnızlığını ve kederini daha da artırır. Şiir, bir eleştirmen tarafından "bilgelik üzerine düşünen umutsuzluk" diye övülmüştü. Poe kara kuşu *"Kederli Ve Hiç Bitmeyen Bir Yasın"* simgesi olarak görüyordu. *New York Express* şiiri "çağın en iyi şairlerinin tüm eserlerinin üzerinde" olduğunu söyleyerek alkışlamış, *Richmond Examiner* "edebiyat dünyasının zirvesine kurulduğunu" açıklamıştı. *New World*, şiiri daha basitçe "yabani ve tüyler ürpertici" olarak tanımlamıştı. On kez yeniden basılmış, kısa sürede parodilere konu olmuştu.

"Kuzgun kısa süre sonra her yerde tanındı ve 'Nevermore' herkesin dilindeydi," diyor bir çağdaşı. Oyuncular ifadeyi diyaloglarında kullanmaya başladı. "Nevermore" bir slogana dönüştü. Poe "Kuzgun" olarak tanınır oldu, her zaman siyah giyinmesi de bu izlenimi besledi. Bir keresinde gazetenin ofisine o dönemde ünlü olan bir oyuncuyla birlikte geldi. Masasına oturdu, şiirin bir el yazmasını çıkarttı ve tüm çalışanları toplayarak onlara dizeleri aktörün yorumuyla dinletti. Odacı çocuk "büyülenmiştim" diyordu. Poe kısa süre içinde şehrin edebi çevrelerinde de tanındı. Ondan şiiri kendi özgün ve kederli tarzıyla okuması istenirdi. Poe "oda neredeyse karanlık olana kadar tüm lambaları söndürürdü" diyordu birisi, "sonra dairenin ortasında durup o muhteşem dizeleri ezgili sesiyle okurdu... Okuyucu olarak o kadar müthiş bir gücü vardı ki, dinleyenler büyü bozulmasın diye nefes almaya bile çekinirlerdi."

Ani şöhretine dair birkaç rivayet vardır. "Herkes onunla tanışmak istiyor" diye yazmıştı bir çağdaşı, "ama yalnızca çok az insan onu yakından tanıyabiliyor. Bayan Lynch'in Waverly Place'teki ve Bayan Smith'in Greenwich Sokağı'ndaki toplantılarına katılıyordu. Edebiyat çevrelerinde tanınan bu hanımlar "Yıldızlı Kız Kardeşler" olarak biliniyorlardı. Poe her zaman tertipli giyiniyordu ve bir centilmenin nezaketine ve tavırlarına sa-

hipti. Hiç sarhoş olmuyordu. "Zarif ve çekiciydi... sakin ve doğaldı, alçakgönüllü davranırdı." Bu *converzsazione* (böyle bilinirlerdi) toplantılarında Poe'ya zaman zaman Virginia Poe'da eşlik eder ve "kocasının dehasına hayranlığını belli eder, ona gerçekten tapardı." Virginia Poe yalnız değildi. Bayan Smith Poe'nun "erkekleri, entelektüel kadınları etkilediği kadar etkilemediğini" söylüyordu. "Erkekler tüm bunlara katlanamıyordu, ama kadınlar onun büyüsüne kapılıyor ve sessizce onu dinliyorlardı." Belki de onun ihtiyaçlarını, bir yetim olarak yoksunluklarını anlıyorlardı. Sohbetlerinin bir örneği Bayan Smith'in günlüğünde korunmuştur:

> "Ah, Bay Poe, bu ülkede düş görmek için yaşayanlara yer yok."
> "Düş görür müsünüz? Uykunuzda yani."
> "Evet, Joseph gibi düş görürüm, ama benim düşlerim bilinmeyene dair, ruhani düşlerdir."
> "Biliyordum. Gözlerinizden anlamıştım."

Şüphesiz, Poe tanınmaktan ve ilgiden hoşlanıyordu. Her zaman ünlü olmak istemişti ve şimdi, bir anlamda, olmuştu. Bir keresinde "Hiç kimse ünlü olmadan yaşayamaz" dediği söyleniyordu. Övgü almaktan da hoşlanıyordu. Yine de şiirin başarısı konusunda alaycı görünmeye çalışıyordu. "Kuzgun çok popüler oldu Thomas" diye yazmıştı Frederick Thomas'a. "Zaten onu sırf popüler olsun diye yazmıştım, tıpkı 'Altın Böcek' gibi. Ama kuş böceği yendi, hepsi boşuna olsa da." Şiirdeki hesaplama çok tanıdıktır. Poe, birçok insanın şiiri algıladığı gibi şiir yazıyordu. Eserleri bir piyasaya yönelikti. Gazeteci bir arkadaşına "çizgiyi aşmadan absürde ne kadar yaklaşabileceğini görmeye çalıştığını" söylemişti.

Poe sanatının prensiplerini özetleyip, şiirin dörtlükler halinde anatomisini açıkladığı "Yazmanın Felsefesi" adında bir makale bile yazmıştı. Burada bir şiirin ideal uzunluğunu ve şiire en uygun düşen tonun "hüzün" olduğunu belirtmiş; gereken "etkileri" ve can alıcı bir nakaratın önemini açıklamıştı. "Eser son aşamaya kesinliği ve değişmez sonucuyla bir matematik problemi gibi adım adım ulaştı" diyordu. Makale mükemmel şiir yazmak için teknik bir metottu. Bu sözde objektif analizde

"Öyleyse güzel bir kadının ölümü kesinlikle dünyanın en şiirsel konusudur" diyor, ama bu seçiminin nedenlerini açıklamıyordu. Kullandığı numaraları ve araçları sırayla belirtiyordu; bu, onu orduya ve West Point'e gönderen düzen ihtiyacından kaynaklanıyordu.

Ancak bu sözde alaycı ve kişisel açıklama, şiiri okumanın "beynini ateşe verdiğine" dair bir arkadaşına yaptığı itirafın yanına yerleştirilmelidir. Geriye şiirin cesur tekniği ya da melodik yapısı değil, ölümcül bir umutsuzluğun yarattığı müthiş dehşet duygusu kalmıştır. Poe'nun şiirin dışında kalışı, öykülerindeki çılgın anlatıcılarının sakin görünüşlerini andırır.

Başarıya kavuştuğunda *Evening Mirror*'daki "metin yazarlığı" görevini bıraktı ve onun rakibi olan *Broadway Journal*'a girerek burada daha önce basılmış bazı hikâyelerini ve şiirlerini yeniden yayımlamaya başladı. Ayrıca *Evening Mirror*'dayken Henry Wadsworth Longfellow'un şiirlerine ve şöhretine saldırmasıyla başlayan edebi bir düşmanlığı da devam ettirmişti. Longfellow o sırada Amerikan şiirinin önemli figürlerindendi, ama bu statüsü büyük olasılıkla Poe'nun yalnızca nefret duymasına neden oluyordu. Poe, Longfellow'un editörlüğünü yaptığı antoloji olan *The Waif*'in incelemesinde şairi kendi şiirleriyle boy ölçüşebilecek eserleri kitaba almamakla ve açıkça, çok büyük bir intihalle suçlamıştı. Onu "kararlı bir taklitçi ve başka insanların fikirlerini ustalıkla uyarlayan biri" olarak tanımlamış, Tennyson'dan "yanlış anlaşılmayacak kadar aşikâr ...(ve) edebi hırsızlığın en barbar türüne ait olan" bir intihal yaptığını söylemişti.

Böylece yeni dergisine "metin" sağlamış oluyordu. Ama bu aynı zamanda kamuoyunun dikkatini çekmek için kullandığı bir numaraydı; hatta tartışmaların uzaması için "Outis" ya da "Hiç kimse" takma adıyla kendi suçlamalarına yanıt veren mektuplar yazacak kadar ileri giderdi. Longfellow'la arasında süren tek taraflı savaşı, Amerikan edebiyat dünyasındaki düşmanlıkların en ünlülerinden biri yapmayı başardı. Poe'nun bu konu hakkındaki yazıları yüz sayfayı buluyordu. Saldırılarını New York Halk Kütüphanesi'nde verdiği "Amerika'nın Şairleri ve Şiiri" derslerinde de sürdürdü. Bu bir yıl önceki derse verdiği isimdi, ama bu

kez programa Longfellow ve özel olarak da "vahim taklit hevesini" de dahil ederek bir hamle daha yaptı. Longfellow, bu suçlamalara açıkça yanıt vermeye hiç tenezzül etmedi, ama sonradan Poe'nun saldırılarının nedeninin "sonsuz bir haksızlık duygusuyla yıpranmış hassas bir bünyenin öfkesi" olduğu yorumunu yaptı. Büyük ihtimalle doğru bir teşhisti bu.

Poe *Broadway Journal*'ın yalnızca baş sorumlusu değildi. Aynı zamanda tiyatro eleştirmeniydi. Elbette tehlikeli bir eleştirmendi, hatta bir tiyatronun yöneticisi, grubun *Antigone* oyununa yaptığı özellikle acımasız bir eleştirinin ardından, Poe'nun ismini davetli eleştirmenler listesinden çıkartmıştı.

Odacı Alexander Crane, Poe'nun "ofiste sessiz bir adam olduğunu ama herkese nazik ve saygılı davrandığını, hatta kafa dengini buldu mu güler yüzlü hatta neşeli hale geldiğini" hatırlıyordu. Her sabah dokuzda geliyor, öğleden sonra üçe ya da dörde kadar "sürekli ve düzenli biçimde" çalışıyordu. Bir keresinde Crane sıcaktan bayılmış ve kendine geldiğinde Poe'yu üstüne eğilmiş halde bileklerine ve şakaklarına soğuk su çarparken bulmuştu. Yani saygılı olduğu kadar düşünceliydi de.

Ama çiftlik evindeki nispeten münzevi hayatından uzaklaşması ve "Kuzgun" şiirinin başarısının getirdiği heyecan onu bir kez daha içmeye itmişti. Alexander Crane derslerinden birinin hava şartları nedeniyle iptal edilmesinin ertesi günü ofise "şaraptan sarhoş halde, bir arkadaşının kolunda" geldiğini söylüyordu. Gece boyunca içtiği belliydi. New York'ta yayımlanan bir derginin hazırladığı kurmaca bir "yeni çıkacak kitaplar" listesinde Edgar Allan Poe'dan "Saf Suyun Kullanım ve İstismar Alanları Üzerine Bir Tez" yer alıyordu. Yani, alkol alışkanlığı iyi biliniyordu.

New York Üniversitesi'nin bir topluluğunda okunmak üzere bir şiir yazması istenmişti, ama Poe bunu yapamadı. Başarısızlığına üzüldü ve Thomas Dunn English'e göre "dertli olduğunda her zaman yaptığı gibi sarhoş olana kadar içti ve hafta boyunca sarhoş gezdi." Kendi ifadesiyle sarhoş "âlemlerine" dair anlatılanlar, New York'un ona uygun bir yer olmadığına işaret ediyor. Bir tanıdığına "Kuzgun" şiirini Kraliçe Viktorya ve kraliyet aile-

sine okuyacağını söylemişti. Ona diğer yazarların kendisine karşı komplo düzenlediklerinden de söz etmişti. Yani alkolü fazla kaçırmak onu deliliğe tehlikeli biçimde yaklaştırıyordu.

Meslektaşı Thomas Holley Chivers, Nassau Sokağı'nda Poe'yu "zil zurna sarhoş, sendelerken" görmüştü. Poe, Chivers'ı gördüğünde "Tanrım! İşte arkadaşım burada! Nereye gidiyorsun! Gel, benimle eve gelmelisin" diye bağırdı. Genelde içtiğinde aşırı tepkiler veriyordu ve birkaç dakika sonra sokağın karşısında rakip bir editörü görünce, saldırmaması için Chivers onu zor zapt etti. Sonra onu evine götürdü. Virginia üst kattaki bir pencereden onları gördüğünde odasına çekildi ve kapısını kilitledi. Maria Clemm, serseri damadını "Ah! Eddy! Eddy! Eddy! Buraya gel sevgili oğlum. Gel seni yatağına götüreyim," diye karşıladı. Anlaşılan Chivers'a da "Zavallı oğlan aklını yitirdi bence" diye dert yandı. Hastalığı günden güne ilerleyen Virginia'nın kocasını bu halde görmeye dayanamadığı belliydi. Kendi hastalığı nedeniyle duyduğu umutsuzluğun Poe'nun içmesine neden olduğunu düşünüyor bile olabilirdi. Belki de kocasının çılgın ve yorucu davranışlarıyla baş edemeyecek kadar zayıf düşmüştü. Chivers'a göre Maria Clemm kızının hastalığı karşısında acı çekiyordu. "Doktorlar hiçbir şey yapamıyorlar. Ama yapabilseler bile, zavallı Eddy'yi sürekli böyle görmek onu öldürürdü zaten... Keşke onu hiç görmeden ölmüş olsaydı" demişti. Maria Clemm'in sözlerinin tamamını doğru olarak hatırlamıyor olabilirdi, ama Virginia'nın hastalığından kısmen Poe'yu sorumlu tuttuğu açıktı. Bir başka meslektaşı aynı dönemde günlüğüne şöyle yazmıştı: "Çarpıcı havası, kusursuz kişisel temizliği, hassasiyetiyle tam bir centilmen olan Poe ahlaki, zihinsel ve fiziksel sarhoşluğun birleşimiyle kendini sürekli en düşük serserilerin seviyesine indiriyor."

Poe da kendini biliyordu. 1845 yazında *Graham's Magazine* onun "Zıtlık Şeytanı" adlı öyküsünü basmıştı. Bu anlatıcının insanın "sırf *yapmaması* gerektiği için" olması gerekenin tersini yapma kapasitesi üzerine kederli düşüncelere daldığı bir anlatıydı. Şeytanın gücü, izin verilmeyeni –sevilme ve korunma içgüdülerimize ters düşeni– yapmamızda gizlidir. Hiçbir işte uzun süre kalmamak, ölmek üzere olan genç kadınlara tutulmak, arkadaşlarıyla

sürekli tartışmak, bunun onu öldüreceği söylense bile aşırı içmekten vazgeçmemek... İşte, şeytanın gücü buradadır.

Oldukça yetenekli, genç bir şair olan James Russell Lowell, 1845 yılı ilkbaharı ve yazında Poeları ziyarete geldi. Aylar öncesinde, Lowell *Graham's Magazine*'de yayımlanan işleri için uzun ve olumlu bir eleştiri yazmış, "Daha çeşitli ve daha çarpıcı becerileri olan başka kimseyi tanımıyoruz" diye yazmıştı. Bu, Poe hakkında çıkan, kendisi tarafından kurgulanmamış ilk uzun yazıydı. İki yazar aralarında yazışmışlardı ve Lowell, Poe'yu "iyi bir dostu" olarak görmeye başlamıştı bile. Ama karşılaşmalarının çok iyi gittiği söylenemezdi. Poe "sanki sarhoşluktan ayılır gibi, hafif çakırkeyifti". Lowell'a mutsuz ve alaycı görünmüştü. Davranışları "resmi, hatta sahteydi". Pek iyi bir durumda değildi. Lowell, Poe'nun hasta karısının yüzündeki "endişeli ifadeyi" de fark etmişti. (Beş yıl sonra, Maria Clemm, Lowell'a bir özür mektubu yazarak "Poe'yu New York'ta gördüğünüz gün, kendisinde değildi" diyecekti.) Ama Poe, Lowell'ın basılan şiirlerine saldırarak, onu Wordsworth'ten intihal yapmakla bile suçladı. Lowell, Poe'nun "daha iyi bir isim vermek için 'karakter' olarak adlandırdığımız insanlık öğesinden" yoksun olduğunu söyleyerek karşılık verdi. Bir başka deyişle, Poe zayıftı.

Peki, en genel anlamında, karakteri nasıldı? Dönüşümlü olarak hırslı ve basit, kıskanç ve ölçülü, çocuksu ve abartılı, korkak ve hırçın, kendine güvenli ve kararsız, küstah ve kendine acıyan bir adam olarak tarif ediliyordu. Onda bunların hepsi ve daha fazlası vardı. Bir tanıdığı onu "su kadar değişken", bir başkası "karaktersiz bir karakter" olarak tanımlamıştı. Bir düşmanına göreyse "insan müsveddesi" idi.

Semender gibi yalnızca ateşte yaşayabiliyordu. Ama ateşi genellikle kendisi yakıyordu. Bir taşkınlıktan diğerine sürükleniyordu. Sanki kendini hiç tanımıyor, kimliğini yaratmak için coşkulu sözcüklere ihtiyaç duyuyordu. Zaman zaman kendini yıpratıyor, kendi kendini üzüyor, yapmaması gerektiğini bildiği halde başkalarını kırıyordu. Felaketten faciaya geçiyor ve geri dönüyordu. Tüm yaşamı hatalar, engeller, hayal kırıklıkları ve gerçekleşmemiş isteklerden ibaretti. Sanki dünyada ken-

dinden başka kimse yoktu, eleştirilmekten nefret etmesinin nedeni de buydu. Mektuplarında şikâyet ederken bile, yalnızlığını bir gözdağı ve zafer gibi vurguluyordu. Yani, eserlerinin merkezinde dünyaya karşı bir öfke vardı. Kalbi her an kırılmaya hazırdı.

1845 yazında, hakkındaki kötü fikirleri doğrulayan tuhaf bir olay yaşandı. R. H. Stoddard adında genç bir şair, *Broadway Journal*'a bir şiirini göndermişti. Bir yanıt alamayınca, Poe'yu ziyaret etmişti. O zaman Poe, şiirin derginin bir sonraki sayısında basılacağını söylemişti, ama öyle olmadı. Onun yerine dergide bir not vardı: "'Grek Flütü'nün yazarına. Korkarız ki şiirinizi kaybettik." Sonra, ertesi ay, Stoddard'ı hayrete düşüren bir başka not çıktı. "Bazı bölümlerde, bazılarındaki güzelliğe yaraşmayacak ölçüde kötü olduğu için 'Grek Flütü'nün orijinalliğinden şüphe duyuyoruz" diyordu. Bu, kesinlikle Poe'nun tarzıydı. Dehşete düşen Stoddard, *Journal*'ın ofisine giderek "öfkeli, hırçın ve sarhoş olan" Poe'yla yüzleşti. Poe talihsiz genç şairi "hiddetle" süzdü, sonra onu intihalle suçladı. "Sözünü ettiğim methiyeyi siz yazmadınız" dedi. Stoddard'a kötü davrandı ve genç adamın ifadesiyle onu "layık olduğu biçimde cezalandırmakla" –yani dövmekle– tehdit etti ve gitmesini emretti.

Bu dönemde Poe yine depresif olduğunu söylüyor "korkunç kötüyüm, çok ciddi bir hastalığa tutulacağımdan korkuyorum" diyordu. Ailesi sık sık yer değiştiriyordu, Greenwich Sokağı'ndan Doğu Broadway'e, Doğu Broadway'den Washington Meydanı yakınlarındaki Amity Sokağı'na taşınmışlardı. Ama Poe sağlığını ve dengesini yeniden kazanmak için taşraya geri dönmeye karar vermişti, dolayısıyla *Broadway Journal*'daki görevinden ayrılmak istiyordu. Gazetedeki hissesini satmaya çalışıyordu. Gidişi, ortağı Charles Frederick Briggs'i üzmüyordu. Briggs, içki alışkanlığı yüzünden ona güvenini yitirmişti. "Poe'nun ismini kaldıracağım" diyordu. "Son zamanlarda eski alışkanlıklarına geri döndü ve kendine onarılmaz bir zarar vereceğinden korkuyorum." Ama Poe, fikrini değiştirdi. Thomas Dunn English'e *Journal*'ın nispi başarısızlığının nedeninin "kontrolün tamamının kendi elinde olmaması" olduğunu söylemişti. "Tüm yetkileri bana bırakırsanız, geleceğin edebiyat dergisini çıkartırım" de-

diği söyleniyordu. Yani umutlarını ideal bir edebiyat dergisinden *Broadway Journal*'a çevirmişti.

1845 yazında Poe'nun on iki öyküsünün bulunduğu bir kitap piyasaya çıktı. New Yorklu Wiley and Putnam firmasından çıkan *Hikâyeler*'de "Morg Sokağı Cinayetleri" ve "Kara Kedi" de bulunuyordu. Eğer amaç, Poe'nun "Kuzgun" ile kazandığı başarıdan kâr sağlamaksa, kitabın başarılı olduğu söylenebilirdi. Küçük kitap hakkında *American Review* "Birleşik Devletler'de basılmış en orijinal ve ilginç kitap", *Graham's Magazine* ise "Amerikan edebiyatının en orijinal ve özgün yapıtlarından biri" diye yazdı. Poe'nun hayatı boyunca tüm kitaplarının en başarılısı bu oldu. Yayımlanmasından dört ay sonra, Poe'nun hesabına göre yaklaşık bin beş yüz kopyası satılmıştı ve yazarına yüz dolardan fazla para kazandırdı. Büyük bir miktar değildi, ama memnuniyetle karşılandı.

Haziran ayında bir arkadaşından borç para alarak Rhode Island'da Providence'a beklenmedik bir yolculuk yaptı. Bu, Maria Clemm'den maddi destek alamayacağı, gizli bir seyahatti. Poe'nun aklında bir randevu vardı.

Sarhoş olduğu bir sırada "olağanüstü bir aşk" yaşadığını itiraf etmişti. Elbette, bunu karısının bilmemesi gerekiyordu. Söz konusu kadın, New York dergilerine şiirler yazan bir entelektüel olan Bayan Frances Osgood'du. Poe Amerikan şairleri konusundaki derslerinde "Fanny" Osgood'dan övgüyle söz etmiş, sonunda onunla New York'taki Astor Hotel'in salonunda tanışmıştı. Bayan Osgood, daha sonraki buluşmalarını geçmişe bakmanın zenginleştirici etkisiyle hatırlıyordu. "Gururlu ve güzel başı dimdikti," diyordu, "karanlık gözleri arada bir duyguların ve düşüncelerin ışığıyla aydınlanıyordu; ifadesinde ve davranışlarında tatlılık ve kibirin tuhaf, benzersiz bir karışımı vardı, beni sakin, ağır, neredeyse soğuk bir biçimde karşıladı..."

Soğukluk kısa süre içinde ortadan kalkmış olmalıydı. Birbirlerine şiirler okudular ve Poe, Osgood'un birkaç şiirini *Broadway Journal*'da yayımladı. Çok bilinen ve konuşulan bir aşktı onlarınki, elbette buna aşk denebilirse. Aralarında Poe'nun kadınların güvenine ve korunmasına çaresizce ihtiyaç duyması nede-

niyle hararetlenen, özel ve heyecan verici edebi bir dostluk olması daha olası görünüyor. Birbirlerine yalnızca şiirler değil, mektuplar da gönderiyorlardı, ama bu yazışmalar günümüze kalmadı. Poe'nun ona yolladığı şiirlerin hepsi tutkulu aşkından ilham almıyordu. Hatta içlerinden biri olan "F——S O——D'a" on bir yıl önce Virginia için yazılmıştı; bir diğeri olan "F'ye" 1835 yılında "Mary'ye" diye yazılmıştı. Duygularını yeniden değerlendirmekten çekinmiyordu.

Frances Osgood'un New York'lu yayıncısı "Osgood benim ailemle birlikteyken Poe her gün geliyor ve genelde her akşam ziyaretinde gece yarısına kadar kalıyordu" diyordu. Artık Poe'nun da sık sık katıldığı edebiyat dünyası partilerinde Bayan Osgood da oluyordu. Bir başka yazar, "Fanny Osgood'un çocuksu yüzünün onun (Poe'nun) büyüsünün etkisiyle gözyaşlarına boğulduğunu" hatırlıyordu. Thomas Dunn English de "Zavallı Bayan Osgood, yüzünü Poe'ya dönmüş... çocuksu davranışlarda bulunuyordu" diyordu. Edebi kahramanına taptığı belliydi, Poe da bu hayranlığı korumak için elinden geleni yapıyordu. Ama onun biraz fazla üzerine düşüyordu. Bayan Osgood daha sonradan "ondan kaçmak için önce Albany'ye, ardından Boston ve Providence'a" gittiğini anlatıyordu. "Beni her seferinde takip etti ve onu sevmem için yalvaran mektuplar yazdı" diye de ekliyordu. Aralarındaki, uzun süreli bir ilişki gibi görünse de, Bayan Osgood'un kocası, ressam Samuel Osgood bu ilişkiden haberdardı. Dolayısıyla bağlantıları masumane ya da tehlikesiz bir flörtten öteye gitmiyordu. O dönemde zinaya, New York'ta bile göz yumulmazdı.

Fanny Osgood, New York'taki evini ziyaret ettiğinde Poe'yu "New York'un Edebiyatçıları" başlıklı bir makale üzerinde çalışırken buldu. Her zaman uzun rulolar halinde tutturulmuş dar kâğıt şeritlere yazardı ve bu kez farklı uzunlukta kâğıtları Fanny'ye gösterdi. Karısı da yanlarındaydı. Bayan Osgood, Poe'nun "Gel Virginia, bana yardım et!" dediğini hatırlıyordu. Birlikte ruloları tek tek açtılar ve sonunda, "sonu gelmez gibi görünen bir ruloya geldiler. Virginia elinde kâğıdın bir ucuyla gülerek odanın bir köşesine koştu, Poe diğer köşesine." Bayan Os-

good bu taşkın yazının kime yazıldığını sordu. "Şuna bak" dedi Poe, "küçük mağrur yüreği, bunun kendisine yazıldığını söylemiyor sanki!" Tatsız bir durumdu bu, Poe'nun bu abartılı övgüleri Bayan Osgood'un şiirleri için yazmış olması bunu değiştirmiyordu. Eleştiri konusunda ölçüsü yoktu. Özel tutkularının ve kişisel rekabetin etkisinde kalıyordu. Ancak Fanny Osgood'un karı-kocayı ziyaret etmesi, Fanny ve Poe'nun arasında cinsel bir yakınlaşma olmadığı ihtimalini güçlendiriyor. Hatta görünüşe göre Bayan Poe, Bayan Osgood'dan Poe'yla iletişimini devam ettirmesini bile rica etmişti; dostlukları ayık kalmasına yardımcı oluyordu. Fanny Osgood Poe'yu rahatlatıyordu.

Yazdığı bir portrede Poe onu "saçları siyah ve parlak, eşsiz bir ifade yeteneği olan aydınlık gözleri belirgin bir biçimde gri," diye anlatmıştı. Adeta hikâyelerindeki ölüme mahkûm olan kadınlardan birini tarif etmişti. Annesi bile olabilirdi bu. Dört yıl sonra Fanny Osgood da veremden öldü. Bu konularda olağanüstü hassas olan Poe, hastalığın izlerini gördüğü için kendini ona yakın hissetmiş olabilir miydi?

Poe'ya dair en serinkanlı ve zeki gözlemleri yapan Margaret Fuller, aşklarının "sevgiden çok, kendini avutmak için kurguladığı tutkulu sanrıların bir parçası olduğunu" düşünüyordu. Poe'nun hiç dostu olmadığına ve "hayali bir karaktere büründüğüne" inanıyordu. Hatta kadın hayranlarının karşısında bir Byron karakterine dönüşüyor olabilirdi, ama aynı zamanda umutsuz ve dengesizdi. Üstlendiği rolü öylesine güçlü biçimde yaşıyordu ki rolün doğasındaki yapaylıkla çelişiyordu.

1845 yazı boyunca belirli aralıklarla bir şiir kitabı üzerine çalıştı. *Kuzgun ve Başka Şiirler*, 1831'den beri yayımlanan ilk benzeri toplama olacaktı. Önemli bir yayındı, dolayısıyla satışlardan beş yüz dolar kazanmayı umuyordu. Her zamanki gibi boşa umutlanmıştı. Kitap için aralarında "Timurlenk" ve "Araf" gibi eski yapıtlarının da olduğu otuz kadar şiir seçti. Yazdığı önsözde "Elimde olmayan olaylar, daha iyi şartlar altında seçmiş olacağım alan üzerinde ciddi bir çaba sarf etmeme engel oldu. Şiir her zaman benim için bir amaç değil, tutku olmuştur" diyordu. Ne yazık ki eleştirmenler şiirlerle hikâyeler kadar ilgilenmiyor-

du. Kitap satılmadı. Bu, Poe'nun yaşamı boyunca çıkarttığı son şiir kitabı olacaktı.

Alkolden, ya da kendi deyimiyle "küller"den uzak durduğunu iddia etse de, sonbaharda yine içmeye başlamıştı. Davranışlarının sonuçlarını ölçerken her zaman büyük hatalar yapıyordu ve Boston'daki bir okuma, bir eleştirmenin ifadesiyle "çöküşünün" başlangıcı oldu. Boston Eğitim Salonu'nda başlayacak yeni bir konuşma dizisinin onuruna bir okuma yapmaya davet edilmişti. Massachusettsli politikacı Caleb Cushing'in konuşmasının ardından yeni bir yapıtını okuyacaktı, ama "bu tür durumlarda adet olduğu gibi didaktik bir şiir yapamadığı için on beş dakika süren bir özür konuşması yaptı." Poe didaktik şiirler yazmıyordu; şiir ve didaktiklik birbirinin karşıtıydı. Şiir yalnızca "güzel" olanın peşindeydi —bu onun için "ilahi" ya da "göksel güzellik"ti.

Bostonlulara verdiği heyecan verici mesaj buydu. Olay yerinde bulunan Harvardlı bir öğrenci şunları hatırlıyordu: "Dinleyicilerin karşısında süklüm püklüm durdu ve ardından ince, titrek, ahenksiz bir sesle şiiri için özür dileyen ve Bostonlulardan beklediği eleştirilere karşı koyan bir konuşma yapmaya başladı." Öğrenci "kontrol edilmediğinde kabalıktan daha küçük düşürücü olabilen aşırı hassasiyetini" de fark etmişti. Bir başka deyişle Poe gergindi ve zorlu bir gruptan olabilecek en kötü tepkiyi bekliyordu. Konuşmasının ardından on altı yıl önce yazdığı "Araf" şiirini okumaya başladı. Bu çocuksu performans karşısında bazı dinleyiciler sabırsızlanmaya başlayınca, Poe kapanışa doğru "Kuzgun"u okumaya razı oldu. Ancak dinleyiciler yerlerini gürültülü biçimde terk etmeye başlamışlardı bile.

Pek başarılı bir gece sayılmazdı ama Poe, "bir şişe şampanya" başında bazı Bostonlu yazarlara ve gazetecilere "Araf"ı gençken yazdığını söyleyerek işi daha da ileri götürdü. Bu bilgi hem Boston'a hem de Eğitim Salonu'na bir hakaret olarak yorumlandı. *Boston Evening Transcript*'in editörü Cornelia Wells Walter şiirin *"yazarı on iki yaşlarındayken"* yazıldığını açıkladı. Bu hayal ürünü bilgiyi bizzat Poe söylemiş de olabilirdi. Bayan Walter ince bir alaycılıkla "Bir çocuk tarafından yazılmış bir şiiri, yetişkinlerden oluşan bir edebiyat birliğinin karşısında

okumak! Düşünün bir! Pes! Pes!" diyordu yazısında. Poe nazik bir karşılık verdi. "Onu her şey için affetmeliyiz" diye yazdı. "Ediyoruz da. Daha fazla konuşma, güzelim!" En son kelime ahlaksızca bulunmuştu.

Poe'nun Güneyli olduğu unutulmamalıdır. Doğuştan olmasa da, en azından tavır olarak Virginialıydı. Genel olarak New England, özel olarak da Boston kültüründen hoşlanmıyordu; Amerikan Aşkıncılığını ve köle karşıtlığını eşit derecede küçük görüyordu. Pratikte değil, ama ruhen Güneyli bir efendiydi. Düzyazılarının gösterişli klasisizmi ve melodik yoğunluğu buna bağlanabilirdi. Bir keresinde "Güney edebiyatının kendi çıkarlarını ön plana alma zamanı çoktan geldi" diye yazmıştı. Yani Boston'da düşman topraklarındaydı.

Karşılaştığı saldırılara, Bostonlularla "eğlendiğini" ya da dalga geçtiğini gururla açıklayarak karşılık verdi. *Broadway Journal*'da "Boston'ı seviyoruz. Orada doğduk ve ayrıca Bostonluların ruhu olmadığı için büyük utanç duyduğumuzu da belirtmeliyiz" diye yazdı. Ayrıca, yangına körükle giderek "Bostonlular için orijinal bir şiir yazmaya uğraşacağımız düşünülemez herhalde... o şiir Bostonlular için yeterliydi" diye ekledi. Bu, en azından büyük bir nezaketsizlikti.

Cornelia Walter "Poe'nun Eğitim Salonu'nun yöneticilerini, hem ceplerini hem de salonu boşaltarak açıkta bıraktığı bilinmelidir" diye misilleme yaptı. Bayan Walter ve başkaları Poe'nun güvenilmez ve kaba olduğu izlenimini yayıyorlardı. Sözünü tutmuyordu. O sarhoş bir şarlatandı.

*

Bu talihsiz ayda Poe *Broadway Journal*'ın yönetimini devralmıştı. Bir dizi pazarlık ve entrikanın ardından eski ortaklarının hisselerini ele geçirmişti. "Neredeyse benim için bile anlaşılmaz olan bir sürü manevra sayesinde" diye yazıyordu, "tek tek tüm ortaklarımdan, tek tek kurtulmayı başardım." Arkadaşlarından fon toplamış, hatta yatırımcı bulmak için *Journal*'da "Büyük Bir Fırsat" diye reklam bile vermişti. Para dileniyor, borç alıyor, ödeme sözü veriyordu. Sonunda 25 Ekim 1845'te Poe'nun ismi *Journal*'ın

künyesinde "Editör ve Yayın Sahibi" olarak yer aldı. "*Her şeyi* kendim yapmak zorundayım" diye yazmıştı, "dergiyi yayına hazırlıyorum, matbaaya götürüyorum ve bunların yanı sıra çok sayıda *faaliyeti* yürütüyorum."

Eski ortaklarından olan Charles Frederick Briggs dergideki tüm hisselerini devretmekten memnundu. Poe'yu bir yük olarak görüyor, ona "insan müsveddesi", "ayyaş" ve "dünyanın en bencil insanı" diyordu. Poe'nun tek kelime Almanca bilmediği halde bu dilden alıntılar yaptığını da ekliyordu. Bu büyük olasılıkla doğruydu. Briggs ayrıca Poe'nun intikam için New York'ta kendisi hakkında söylentiler yaydığına da inanıyordu; "Poe'nun bana yaptıklarından daha büyük bir kötülük düşünemiyorum" diyordu.

Poe derginin tek sahibi olarak başarılı değildi. Parasızlıktan *Journal*'ın dağıtım alanlarını sınırladı ve iyi yazarlara parası yetmedi. Kendi çalışmalarını yeniden yayımladı, "Yıldızlı Kız Kardeşler" ve diğer Poe hayranlarının şiirlerine yer verdi. Derginin tirajı da, yayını da düzensizdi. Editörlüğü aldıktan altı hafta sonra hisselerinin yarısını Philadelphia'da tanıştığı bir gümrük memuru olan Thomas H. Lane'e sattı. "İki aydır ilk kez tamamen kendim oldum" diye yazmıştı bir tanıdığına, "çok hasta ve bunalımlıyım, ama kendimim. Korkunç bir düşten yeni uyanmış gibiyim... Gerçekten delirmiş olduğuma inanıyorum." Eğitim Salonu'nda "deliydi", Bayan Osgood'un peşinde koşarken "deliydi", *Journal*'ın editörlüğünü üstlenmeye karar verdiğinde "deliydi." Gerçekten öyleyse, delilik içkinin ve dayanılmaz bir gerginliğin toplam sonucuydu. English'e göre, Lane'le anlaşma imzaladıktan bir ay sonra Poe yine "içki âlemlerine" daldı. Lane 3 Ocak 1846'da dergiyi kapattı. Bu, Poe'nun yaptığı en son editörlük işiydi.

Broadway Journal'ın kapanışından bir gün önce, Poe Maria Clemm'in Baltimore'daki yirmi beş dolar değerindeki bir mülkiyeti devrettiği anlaşmaya tanıklık etti; aile ellerindeki son mülkü de devredecek kadar çaresiz durumda olmalıydı.

Bir önceki Kasım ayında Stoddard yolda Poe'yla karşılaşmıştı. Sağanak yağmur yağıyordu ve Stoddard bir an için şemsiyesini onunla paylaşmayı düşünmüştü. "Ama bir şey bana en-

gel oldu —kesinlikle kabalık değildi bu. Yoluma devam ettim ve onu yağmurun altında solgun, mutsuz ve titrek halde bıraktım... Hali hâlâ gözlerimin önünde ve hiç gitmeyecek: Zavallı, beş kuruşsuz ama gururlu, inançlı ve baskın." Aynı ay akrabası George Poe'ya şöyle yazmıştı: "Binlerce zorluğa karşı yılmadan mücadele verdim ve para kazanmakta olmasa da, edebiyat dünyasında bir yer edinmekte başarılı oldum ve bu şartlar altında utanmam için bir nedenim yok."

9
Skandal

Poe bir sürü düşmanı olduğuna inanıyordu. *Broadway Journal*'ın başarısızlığından "bana karşı bilenenler" dediği "bir iki kişiyi" sorumlu tutuyor ve "beni mahvetmek için çalışıyorlar" diyordu. Bu "bir iki kişinin" kim olduğu, hatta gerçekten var olup olmadıkları bilinmiyor, ama Poe rakip gazetelerin editörlerini ya da sert eleştirilerinden memnun olmayan yazarları kastediyor olabilir. Ama suçlandığını hissederken haklıydı. 1846 yılının başlarında tatsız bir skandala karışmıştı. Üstelik skandalın kaynağı beklenmedikti.

Hayatında ondan ilgi görmek için yarışan edebiyat dünyasından kadınlar vardı. Bu kadınların başını Elizabeth F. Ellet, Fanny Osgood, Margaret Fuller ve Anne Lynch çekiyordu. New Yorklu şair Fanny Osgood artık aile dostları olmuştu. Yazar ve eleştirmen Margaret Fuller dört yıl önce üç aylık aşkıncı bir dergi olan *Dial*'ın editörlüğünü yapmıştı; Poe'yla New York'ta bir suarede tanışmıştı. Anne Lynch bu suarelerden bazılarını düzenleyen bir şair ve öğretmendi. Elizabeth Ellet ise Poe'nun *Broadway Journal*'da eserlerini bastığı ve övgüyle söz ettiği bir romancı ve şairdi. Fanny Osgood belki de pek iyi niyetli olmayan bir tavırla, Elizabeth Ellet'ın "Poe'yu her yerde takip ettiğini" söylemişti. Belki de zor kadınlardı.

Elizabeth Ellet ve Fanny Osgood Poe'ya, fesat bir okuyucuya uygunsuz gelebilecek hayranlık dolu mektuplar yazmışlardı.

Poe'nun da çok iyi bildiği gibi şiirsel düşkünlük ifadeleri gerçek bir tutkudan farklıydı. Ama bu o zaman böyle görülmemiş ve sonunda iki kadın da mektuplarının aldığı tepki karşısında öfkelenmiş ve endişeye kapılmışlardı.

1846 yılının başlarında Bayan Ellet bir gün Poe'yu Amity Sokağı'ndaki evinde ziyaret etmeye karar verdi. Eve geldiğinde kahkaha sesleri duydu ve içeri girdiğinde salonda Virginia Poe ve Fanny Osgood'u gördü. Sonra, kadınların bir mektuba güldükleri anlaşıldı. Hâlâ Fanny Osgood'un elinde olan mektubu Bayan Ellet, Poe'ya yazmıştı. Bayan Ellet mektubu çekip aldı ve dışarı çıktı. Söylentilerden birisi bu.

Bir hikâye daha var. Buna göre, Bayan Ellet Amity Sokağı'na gitti ve ziyareti sırasında Virginia ona Fanny Osgood'un Poe'ya yazdığı bir mektubu okudu. (Eğer hikâyenin bu hali doğruysa, Virginia'nın neden böyle bir düşüncesizlik yaptığını anlamak zor.) Bayan Osgood'un mektubundaki edanın Bayan Ellet'i endişelendirdiği iddia ediliyor. Bayan Ellet şüphesiz galeyana gelerek mektuplarını geri almasını tavsiye etmek için derhal Bayan Osgood'u görmeye gitti. Bu bir namus meselesiydi.

Ardından, olaya diğer iki edebiyatçı kadın da girdi. Suarelerde iyi dost olan Margaret Fuller ve Anne Lynch Poe'yu ziyaret ederek Bayan Osgood'un mektuplarını geri vermesini istediler. Poe elbette buna içerledi. Fanny Osgood'un bu konuda yalnız olmadığını söyledi. Elizabeth Ellet'ın mektupları da yanlış anlaşılmaya müsaitti. İşler sarpa sardı.

Bu arada Elizabeth Ellet, erkek kardeşinden Poe'yu arayarak mektuplarını geri istemesini rica etmişti. Poe mektupları Bayan Ellet'a gönderdiğinde ısrar ediyordu. Ama Ellet'ın kardeşi ona inanmadı ve mektupları vermezse onu öldürmekle tehdit etti. Bunun üzerine Poe, Thomas Dunn English'i ziyaret ederek tüfeğini ödünç istedi. English bu isteği reddetti ve Poe'nun zaten Bayan Ellet'tan hiç mektup almadığını ima etti. İki adam dövüşe tutuştular. Kulağa çok saçma bir hikâye gibi geliyor, ama iddia ve karşı iddiaların arkasında gerçek bir anlaşmazlık yatıyordu.

English'le karşılaşmasının ardından Poe yatağına çekildi ve doktorunu Bayan Ellet'a bir özür mektubu götürmeye ikna etti. Mektupta, yazışmaları konusunda uygunsuz yorumlarda bulun-

duğunu reddediyor, ama böyle bir şey yapmışsa, geçici bir delilik yaşamış olabileceğini ekliyordu. Bayan Osgood da mektuplarının alaya alınmasına öfkelenmiş olmalıydı ki Virginia Poe'yu Ellet'a "masumiyetini" kanıtlayan bir mektup yazmaya ikna etti.

Poe, Elizabeth Ellet ve Fanny Osgood'u bir daha görmedi. Bayan Ellet onun "kepazeliğe batmış" olduğunu açıkladı. Yıldızlı Kız Kardeşler'in toplantılarından aforoz edildi. Anne Lynch'e göre Poe "nefret uyandırıcı birçok şey söylemiş ve yapmıştı." Poe sonradan "tehlikeli kadın edebiyatçılar grubunu" suçlayacaktı. "Ölçüsüz kendini beğenmişliklerinden başka hiçbir yol gösterici ilkesi olmayan, kalpsiz, yapmacık, hain, güvenilmez" bir *ekipti*.

Anne Lynch onu "ahlak anlayışından yoksun" olarak tanımlamıştı. Hikâyeleri de "ahlak anlayışından" yoksundu ve bu tür ilkeleri küçümsüyordu. "Ahlak anlayışı" yazardan değil adamdan mı bekleniyordu?

Ama Poe henüz sansasyona doymamıştı. Bu dönemde gazeteci bir arkadaşı olan William Gilmore Simms ona "şu anda herhalde kariyerinin en riskli dönemindesin— hayatında, kariyerinde ters bir adımın büyük bir hataya, tek bir yanlışın ölümcül sonuçlara yol açacağı anındasın" demişti. Poe, ne kadar iyi niyetli olursa olsun, öğüt dinleyecek birisi değildi, hatalarından ders alacağa da benzemiyordu. Ne de olsa onu zıtlık şeytanı yönetiyordu.

Dolayısıyla, yine zıt davranıp 1846 ilkbaharında *Godey's Lady's Book* için "New York'un Edebiyatçıları: Yazarlık Yeteneklerine ve Bazen de Kişiliklerine Dair Rastgele Fikirler" başlıklı bir yazı dizisine başladı. Poe aslında eleştiri yazılarından oluşan *Amerikan Parnası* adında bir kitap yayınlamak istiyordu ve bu dizide dönemin popüler yazarlarının yetenekleri hakkında olumlu ya da olumsuz eleştirilerin taslakları ilk kez yayımlanacaktı. "Hak etmeyen" yazarlara yersiz ve abartılı eleştiriler yapılmasından hiç hoşlanmıyordu, dolayısıyla zaman zaman fazla sertleşebiliyordu. Hatta Amerikan edebiyatı yayınlarını ve tepkilerini kontrol eden kliklere ve çevrelere karşı büyük bir saldırı başlattı; bu gruplar "eleştirilerin bayağı doğasını" temsil ediyordu.

Kickerboxer'ın editörü Lewis Gaylord Clark için "bir edebiyat adamı olarak hiçbir sınırı, özelliği, amacı yok — bir elma-

nın, hatta balkabağının bile daha çok köşesi vardır ... dikkate değer hiçbir yanı olmaması dışında dünyada dikkate değer hiçbir yanı yok" diye yazdı. Eski dostuyken düşmanı haline gelen Thomas Dunn English için "onu kişisel olarak tanımıyorum" dedi. Bu düzmece iddiayı English'in dış görünüşü üzerine bir saldırı takip ediyordu: "Bıyıkla keçi sakal arasında sürekli bir bocalama halinde yaşıyor." Poe bu tür *ad hominem* eleştirilerde uzmandı; çok okunuyordu elbette, satışlara yetişmek için bazı sayıların üçüncü baskıyı yaptığı oldu. Poe ülkenin en sansasyonel ve en tartışılan edebiyat eleştirmeniydi. Ama bunun yazarlık kariyerine bir katkı sağladığı şüpheliydi.

Kurbanlarından bazılarının ne yazık ki karşılık verme huyu vardı. Lewis Gaylord Clark *Knickerbocker*'da Poe'ya "rezil bir ayyaş" ve "tatsız bir yazar bozuntusu" diyerek yanıt verdi. Muhtemelen bizzat kendisi olan ismini vermediği bir kaynağın onun için "geçen gün acınası bir sersemlik içinde ofisimize geldi, halsiz bedeninde kötü yaşantısının izlerini taşıyordu ve konuşması şuurdan yoksundu... Yanında, içki sevdasının peşinde koşmasını önlemek için sokaklarda onun attığı her adımı izlemekten yorgun düşmüş yaşlı bir kadın akrabası vardı, ama onun dikkatli gözlerinden bir şekilde kaçmayı başarmış olmalıydı ki, çoktan sarhoştu."

Bu en kötüsü değildi. Thomas Dunn English'in de *New York Mirror*'dan yaptığı saldırıda dış görünüşüyle ilgili sert yorumlara daha ciddi suçlamalar eşlik ediyordu; English, Poe'yu sahtecilikle, dalavere çevirerek para kazanmakla ve intihalle suçluyordu. Poe derhal *Mirror*'a hakaret davası açtı.

Zaten şehirden uzaklaşmıştı. Sokaklar fazla tehlikeli ve baştan çıkartıcıydı. Taşranın sakinliği ve temiz havası Virginia'nın yavaş yavaş kötüye giden sağlığı için gerekliydi. Şubat ayında Poe ailesi Doğu Nehri yakınlarına taşındı. Dokuz yaşındaki bir komşuları Poe'yu "sık sık babama koşar, ondan sandalımızı ödünç ister, sonra Blackwall Adası'nın hemen güneyindeki küçük adalara keyifle kürek çekerek yüzmeye giderdi" diye hatırlıyordu. Poe suyu seviyordu. "Onu hiç sevmiyordum. Ondan korkuyordum. Ama Bayan Clemm'i severdim, harika bir kadındı, iyi bir konuşmacıydı ve kendi deyimiyle 'Eddie'nin kusurlarını' çok iyi biliyordu," diye ekliyordu kız. Virginia Poe'nun ise "sol-

gun ve kırılgan" olduğunu ama "acıya sabırla göğüs gerdiğini" söylüyordu. Küçük kız Virginia'nın Poe'yla konuşmasını hatırlıyordu. "Bak Eddie" demişti Virginia, "gittiğim zaman senin koruyucu meleğin olacağım. Eğer kötülük yapacağını hissedersen ellerini başının üzerine koy, ben seni korumak için orada olacağım." Bu çok hüzünlü bir hatıra.

Dört ay sonra Poe ailesi şehirden daha da uzaklaşarak, New York'un yirmi kilometre kuzeyindeki Fordham kasabasında çiçekler ve meyve ağaçlarına gömülü küçük bir kır evi buldu. Poe'nun dediğine göre Virginia buradan "büyülenmişti" ve evi "çok küçük bir tutar" karşılığında kiralamışlardı. Ev batıya bakıyordu. Ön taraftaki küçük bahçede leylak çalıları ve bir de kiraz ağacı, ötesindeyse elma bahçesi ve bir koruluk vardı. Burası hep birlikte yaşadıkları en son ev olacaktı. Her zamanki gibi yoksul bir hayatları vardı. Maria Clemm hayvanlar için ekilen şalgamlarla idare ediyordu. Yenilebilir bir salata yapmak için kır yollarındaki karahindibaları ve diğer yeşillikleri topluyordu. "Yeşillik kanı sakinleştirir" diyordu komşularına. "Eddie yeşilliği çok sever." Ama Eddie'nin pek seçim şansı yoktu.

Sık sık gelen ziyaretçiler aileye sepetlerle ürün getirirdi. Maria Clemm'in ziyaretçilerden "borç para alma" huyu da vardı. Bu ziyaretçilerden bazıları gelecek vaat eden yazarlar olduğundan, Poe cömertliklerini yazılarındaki küçük "övgülerle" geri ödemek zorunda kalırdı. Anlaşılan Maria Clemm bu işleri başarıyla yürütüyordu.

Fordham'daki yaşantılarından küçük görüntüler kaldı. Komşulardan biri bir sabah evin önünden geçerken Poe'nun ağaçtan kiraz kopartıp Virginia'ya attığını görmüştü. Ama sonra "Virginia'nın elbisesinde yakaladığı kirazlar kadar kırmızı kan lekeleri" gördü. Kadın, Poe'nun, karısını evin içine taşırkenki yüz ifadesini asla unutmayacaktı. "Çok fakirlerdi" diyordu. Maria Clemm burası için "hayal edilebilecek en güzel kır eviydi" diye yazmıştı. "Ah, güzel kır evimizde ne kadar da mutluyduk! Üçümüz de birbirimiz için yaşıyorduk. Eddie güzel evinden nadiren ayrılıyordu. Edebiyat işlerine ben bakıyordum; çünkü zavallıcık, para işlerinden hiç anlamıyordu."

Ama şehrin dikkatinden tamamen kaçamıyordu. Fordham, Williamsbridge'den belediye binasına kadar uzanan Harlem Demiryolu üzerindeydi ve trenler dört saatte bir kalkıyordu. 1846 Haziran'ında bir akşam New York'ta olduğu kesindi, çünkü buradan karısına bir defter kâğıdına mektup yazmıştı. "Canımın içi" diye başlıyordu, "söz verdikleri görüşmenin benim için *maddi faydası* olacağını umuyorum... *Sen olmasaydın*, yaşadığım en son hayal kırıklığıyla cesaretimi yitirmiş olurdum." Sözünü ettiği "görüşmenin" ve "hayal kırıklığının" ne olduğu bilinmiyor. "Sevgili karıcığım, sen benim şu tatsız, kifayetsiz ve nankör hayatla mücadele etmek için *en büyük* ve *tek* nedenimsin artık" diye de ekliyordu.

Hayatı her bakımdan tatsız hale gelmişti. Poe'nun "deliliği" hakkındaki söylentiler yayınlarda dolaşmaya başlamıştı. Baltimore'daki *Sunday Visiter* Nisan ayında "Poe akıl hastalığından mustarip, öyle ki Utica'daki akıl hastanesine yatmasına karar verildi" diye yazmıştı. Bu hikâyelerin kaynağı Poe'nun doktorunu yazmaya ikna ettiği bir mektuptu; Bayan Ellet'la yazışmaları konusunda geçici bir delilikten mustarip olduğunu iddia etmişti. Bu açıklamaya dair haberlerle birlikte söylentiler de yayılmıştı.

Hâlâ peşini bırakmadığı hakaret davası da söylentilerin iyice alevlenmesine neden oluyordu. English'in sahtecilik ve intihal iddialarını yayımlayan *New York Mirror*'ı dava ediyordu. Poe'nun avukatı müvekkilinin "adına, şöhretine ve saygınlığına" kasten zarar verildiğini iddia ederek New York Yüksek Mahkemesi'ne bir hakaret davası başvurusu yapmış, beş bin dolar tazminat talebinde bulunmuştu. Mahkeme ileri tarihe ertelenmiş, sonra yine ertelenmişti ama New York yayınları bu konuda genellikle Poe'nun aleyhine yayın yapıyorlardı. "Birleşik Devletler'deki neredeyse bilinen tüm edebiyatçılara hakaret etmiş bir adam için bu çok küçük bir piyasa" diyordu New York'taki *Morning News*.

Poe artık zihinsel olmasa da, fiziksel açıdan sağlıklı değildi. "Ciddi ve korkarım kalıcı bir rahatsızlık" nedeniyle Vermont Üniversitesi'ndeki bir diploma töreni etkinliğini geri çevirmek zorunda kalmıştı. Bir gazete bunu "beyin humması" olarak yorumladı. O yaz Fordham'daki evinden Chivers'a yazdığı uzun

bir mektupta "Uzun zamandır çok hastayım" diyordu. Kendisini "mahvetmek" isteyenlerden söz ediyordu. "Yoksulluk içinde yaşamam da onlara fırsat veriyor," diye ekliyordu. "Aslında, sevgili dostum, ölümün ve ölümden daha korkunç olan bir çaresizliğin kapısındayım..." Yani ölüm, Poe'nun hayatı boyunca yakasını bırakmamakta kararlıydı.

Ailesiyle birlikte basının sürekli dikkatini çeker hale gelmişti. 15 Aralık 1846'da New York'taki *Morning Express*'te "Edgar A. Poe'nun Hastalığı" başlıklı bir yazı yayımlandı. "Bu beyefendi ve eşlerinin verem nedeniyle çok hasta olduklarını ve maddi konularda talihsizliklerin ağırlığının üstlerine çöktüğünü üzülerek öğrendik. Yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaçlarını zorlukla karşıladıklarını belirtmekten üzüntü duyuyoruz" diye yazmıştı gazeteci. Aynı haber bir iki süslemeyle başka birkaç gazetede daha yayımlandı. Hatta tazminat davası açtığı *Mirror* bile destek çağrısı yaparak yardımına koştu. Destekler ailenin adına alındı. Bir gazete editörü elli ya da altmış dolar topladı ve isimsiz destekçiler onar dolar ve daha fazla yardım gönderdiler.

Poe dönüşümlü olarak minnettar ve öfkeliydi. Elbette paraya ihtiyacı vardı, ama hayır işleri için teşhir edilmekten hoşlanmamıştı. Karısının ölümcül hastalığının ilan edilmesinden de memnun değildi. Yılın sonunda bir gazete editörüne gönderdiği mektupta "aile sorunlarının böyle acımasızca halkın önüne fırlatılmasından" azap duyduğunu belirtiyordu. "Maddi yokluk nedeniyle fazlaca ıstırap çektiğim bütünüyle doğru değil. 'Hiç arkadaşımın olmaması' ise büyük bir iftira," diyordu. (Oysa arkadaşı olmamasından sık sık şikâyet ederdi.) "New York kentinde bile küçük düşmeden yardım isteyebileceğim yüz kişiyi hiç zorlanmadan sayabilirim" diye de ekliyordu. Mektubu cüretkâr bir açıklamayla sonlandırmıştı: "Aslına bakarsanız daha yapacak çok işim var ve bunları tamamlamadan ölmemekte kararlıyım." Aslına bakılırsa fazla iddialı davranmıştı ve sonradan bu tarziye mektubunu "ihtiyacı olduğu gerçeğini inkâr etmek pahasına" yazmıştı.

İhtiyaçları, Poe'nun durumundan 1846 yılının sonbahar sonu ve kış aylarında haberdar olan New Yorklu bazı hanımları harekete geçirecek kadar gerçekti. Onlardan biri olan Bayan

Gove-Nichols, Virginia Poe'nun "kucağında kocaman, tekir bir kediyle kocasının paltosuna sarınmış halde bir saman şiltenin üzerinde" yattığını görmüştü. "Muhteşem kedi işe yaramazlığının farkında görünüyordu. Kedi ve palto, hastanın tek ısınma çaresiydi; bir de ellerini tutan kocası ve ayaklarını tutan annesi vardı." Bayan Gove-Nichols, arkadaşı Bayan Shew'a durumu haber verdi, o da mutsuz aile için hemen bir bağış düzenledi. Aileye kuş tüyü bir yatak ve nevresim takımının yanı sıra altmış dolar verildi.

1847 yılının başlarında Virginia Poe'nun durumu ağırlaşmıştı. Bir ziyaretçiye "Yakında öleceğimi biliyorum, evet iyileşemem ama mümkün olduğunca mutlu olmak ve Edgar'ı mutlu etmek istiyorum" diyordu. Ateşi vardı ve terliyordu; nefes alamamaktan ve şiddetli göğüs ağrılarından şikâyet ediyor, sürekli öksürüyor ve kan tükürüyordu. Poe'nun hasta annesi de aynı belirtileri göstermişti. Hatta Virginia Poe öldüğünde Eliza Poe ile aynı yaştaydı. Bu üzücü tesadüf Poe'nun gözünden kaçmamış olmalıydı. Virginia Poe'nun yaşamının son aylarında Fordham'a gelen bir ziyaretçi Poe'nun "şuursuzluk içinde kaybolduğunu, yaşamadığını ya da acı çekmediğini ama yalnızca varolduğunu" söylüyordu. Maria Clemm ise onun "dostlarının da şahitlik edebileceği üzere, hayatının son saatine kadar karısına bağlı kaldığını" hatırlıyordu. Ama Maria Clemm'in acısı da iç parçalayıcıydı.

Dostlar ve akrabalar Fordham'daki küçük evde toplandılar. Aralarında Poe'nun Baltimore'dan eski tanıdığı olan, Mary Deveraux, yeni adıyla Bayan Jennings de vardı. Ölüm döşeğindeki kadını salonda otururken bulmuştu: "Ona 'Bugün kendini daha iyi hissediyor musun?' dedim ve onu koydukları büyük koltuğun yanına oturdum. Bay Poe diğer yanında oturuyordu. Elini tuttum, o da elimi Bay Poe'nun elinin üzerine koyup, 'Mary, Eddie'ye arkadaşlık et ve sakın onu bırakma' dedi." O akşam Poe kendisine yardım eden Bayan Shew'a yazdığı mektupta "Zavallı Virginiam hâlâ hayatta, ama hızla soluyor ve çok acı çekiyor... Sizi bir daha göremeyebileceği için size sevgi dolu öpücüklerini gönderdiğini ve sizin için dua ederek öleceğini söylememi istiyor" diye yazdı. "Evet, sakin *olacağım*" diye de ekledi.

Ertesi sabah, 30 Ocak 1847'de Mary Deveraux Bayan Shew ile birlikte Fordham'a döndü. Virginia hâlâ hayata tutunuyordu ve Bayan Shew'a kocasının bir portresiyle birlikte, bir zamanlar Poe'nun kız kardeşi Rosalie'ye ait olan bir mücevher kutusu verdi.

Virginia kısa bir süre sonra öldü. Hiç portresi olmadığı ancak o zaman anlaşıldı ve bunun üzerine kadınlardan birisi hemen onu andıran bir suluboya portre yaptı. Bu portre günümüze kaldı.

Bayan Shew iyi kalite ketenden bir kefen almıştı. Cenaze günü tabut Virginia'nın geçmişte sık sık yanında oturduğu kocasının çalışma masasının üzerine yerleştirildi. O gün acı bir soğuk vardı. West Point'teki günlerinden kalma paltosuna sarınan Poe birkaç arkadaşıyla birlikte tabutu mezarlığa kadar izledi. Eve döndüğünde yıkıldı.

Ardından ateşlendi ya da hezeyana girdi. Altı hafta sonra bir hayranına "Öylesine keskin bir acı içindeydim ki, birkaç hafta boyunca tüm düşünce gücümü yitirdim" demişti. Maria Clemm Bayan Shew'a yazarak ondan yardım istedi. "Eddie, sizin Virgina'ya uzun bir dönem ya da kendisi yeniden çalışmaya başlayıncaya kadar günaşırı gelmeye söz verdiğinizi söylüyor" diyordu. "Onu hayal kırıklığına uğratmayacağınızı düşünüyorum."

Poe'nun durumu Bayan Shew'u öylesine endişelendirmişti ki, öleceğini sanıyordu. Beyninde zaman zaman deliliğe neden olan bir "lezyon" olduğuna inanıyordu. Onun adına bir kez daha bağış topladı ve sinir bozukluğu geçene kadar bakımına yardımcı oldu. Bilinen adıyla "beyin hummasının" en iyi ilacının balık olduğuna inanıyordu, ama daha ruhani çareler de öneriyordu. Onu birlikte bir gece yarısı ayinine katılmalarına ikna etti, ama "Acılar adamıydı, hastalığı yakından tanıdı" sözleri okunduğunda Poe kiliseden koşarak kaçtı. Hiçbir biçimde geleneksel dini inançları olmayan bir adamdı. Hayatı boyunca hiçbir ayine isteyerek katılmamıştı. Maria Clemm, bu dönemde "ölmek istediğini" söylüyordu, ama "zavallı, kederli Eddie'ye ... bakmak *zorundaydı.*"

En azından küçük bir teselli vardı. (Başka şartlar altında olsa hoşuna gidebilecek) Tuhaf ama kaçınılmaz bir olaylar zinciri sonucunda Poe'nun *Mirror*'a açtığı hakaret davası Virginia'nın cenazesinden bir gün önce görüldü. Poe'ya karşı ifadesinde Thomas Dunn English onun "adı çıkmış bir yalancı, bayağı bir ayyaş ve haysiyetten payını almamış bir adam" olduğunu söyledi. Bunlar Poe'nun New York'ta kazandığı tüm saygınlığı yerle bir edebilecek ifadelerdi. Ama jürinin English'e inanmaya niyeti yoktu. Dava Poe'nun lehine sonuçlandı. Tanıklardan birisi Poe'yla ilgili sözleri söylediğini reddetti. Bir başkası "sık sık sarhoş olması dışında Poe hakkında hiçbir şey duymadığını" söyledi. Ama sarhoşluk sahtecilik ve hırsızlıktan başka bir şeydi. Jüri davacıyı haklı buldu ve davalının 225,06 dolar tazminat ve 101,42 dolar masraf ödemesine karar verdi. Bu, Poe'nun hayatında bir seferde kazandığı en büyük meblağlardan biriydi. "Gerçekten 'zarar' görmediğim düşünülürse, oldukça iyi" demişti Poe. Çıkıp kendine yeni –ve her zamanki gibi siyah– bir takım elbise ve Fordham'daki evine bir halı ve yemek masası aldı.

Ancak hâlâ tehlikedeydi. Bayan Shew ziyaretine gelip ona bakmaya devam etti. Sonradan söylediğine göre, Poe sürekli geçmişten söz ediyordu. Ama gerçek geçmişinden değil. Bayan Shew'a Fransa'da bir kadın için düelloya girdiğini anlatmıştı. Daha sonra yakalandığı bir hastalıktan kendisini on üç hafta boyunca her gün ziyaret eden İskoç bir kadının kurtardığını söylemişti. Yanlış bir biçimde Eugene Sue'ya ait olduğu sanılan *Talihsiz bir Sanatçının Yaşamı* adında otobiyografik bir roman yazdığından söz etmişti. Ona "güzel annesinin" denizde doğduğunu da söylemişti. "Annesini dünyaya karşı savunmadığı için büyük pişmanlık duyduğunu" da eklemişti. Bunu kız kardeşinin gayri meşru olduğu iddialarına karşı söylemiş olabilirdi. Ama o ruh hali içindeyken bunun önemi yoktu. Hayatının ilk dönemlerinden beri avutulmaya, sevilmeye ve korunmaya ihtiyaç duyuyor, içinde bir boşluk taşıyordu. Aynı zamanda bu dünyada kayıp halde, kimliğine dair fanteziler kuruyordu.

Yavaş yavaş iyileşti. O yatağında huzursuz halde yatarken Maria Clemm hep başında oturuyor, yüzünü okşuyor, alnına "teskin edici" losyonlar sürüyordu.

Fordham'da Maria Clemm ve kedi Catterina'yla yaşadığı yeni hayata dair birçok anı vardır. O yazı yazarken Catterina omzuna yerleşir, keyifle hırlardı. Bir ziyaretçi kedinin "içine ruh girmiş gibi" göründüğünü söylüyordu. Poe ziyaretçilerine çay ikram ediyor ve onlarla Bronx Nehri kıyısında gezintilere çıkıyordu. Bir keresinde öğrenciyken çok iyi olduğu atlama oyununa girişti, ama sonunda çamurluklarını kırdı. Kiraz ağacının altındaki bankta oturup, kafeslerini ağacın dallarına astığı kuşlarına ıslık çalıyordu. Meyve, yayıkaltı süt ve lor peyniri yiyordu. Bir mektubunda "Hiç bu kadar iyi olmamıştım... Erken kalkıyorum, makul miktarda yiyorum, sudan başka şey içmiyorum ve açık havada sık sık ve düzenli egzersizler yapıyorum," diyordu.

Artık hayatını düzene koymalıydı. İçmesinin ve umutsuzluğunun en azından bir nedeni ortadan kalkmıştı. Virginia'nın cenazesinden birkaç ay sonra yazdığı bir mektupta, delirecek kadar sarhoş olduğunu itiraf ediyor, "Karımın ölümünde şifa buluncaya kadar tüm iyileşme umutlarımı yitirmiştim," diyordu. Bu, öykülerinden çıkma bir cümle olabilirdi, ama doğruydu. Karısının durumunun doğurduğu felç edici endişe ve umuttan çaresizliğe uzanan ölümcül yol içmesini körüklüyordu. Şimdi "hedefim büyük" diyordu. Kendi edebiyat dergisini yayımlama umutları yeniden canlanmıştı.

1847 yazında abone toplamak ve yerel dergilere makale vermek için Washington ve Philadelphia'yı ziyaret etti. Washington yakınlarında Virginia'daki Episkopal Lisesi'nin bahçesinde görülmüş ve "orada bulunan herkes için" "Kuzgun" şiirini okumaya ikna edilmişti. Ancak tüm iyi niyetine rağmen, Maria Clemm'in kontrolü olmadığından yeniden içmeye başladı. Fordham'a döndüğünde Philadelphia'daki bir arkadaşına "Tam o anda, o biçimde yardım etmemiş olsaydın, şu anda hayatta olmayabilir ve sana bu mektubu yazamayabilirdim..." diyordu. "Son derece hasta" olduğunu ve "derhal eve dönmek dışında bir çaresi olmadığını" da söylüyordu. "Hastalık" genelde Poe'nun "sarhoşluk" yerine kullandığı bir hüsnütabirdi. Artık dünyada hiçbir gün onu içki şişesinden uzak tutamazdı. Tıpkı hatıraları ve gerçek yaşamı gibi, niyeti ve davranışları arasında da hiçbir

bağlantı olmuyordu. Sözcükleri imgeleminden, davranışları ihtiyaçlarından ve gizli arzularından özgürce çıkıyordu.

Fordham'da içkinin cezbediciliğinden uzakta geçirdiği aylarda uzun, bilimsel bir makale yazmaya girişti. 3 Şubat 1848'de New York gazeteleri Poe'nun o akşam Broadway ile Leonard Sokağı'nın köşesindeki Toplum Kütüphanesi'nde "Evren" konulu bir konuşma yapacağını duyurdu. Etkinliğin gelirleri *Stylus*'u finanse etmeye yardımcı olacaktı. Ama fırtınalı bir geceydi ve yalnızca altı kişi geldi. Poe kozmosun gizemleri üzerine iki buçuk saat kadar konuştu. İzleyiciler arasında bulunan genç bir avukat "solgun, narin, zeki yüzünü ve muhteşem gözlerini" hatırlıyordu. "Konuşması keskin bir zeka rapsodisiydi. Heyecanlanmış görünüyordu ve bu heyecan az sayıdaki izleyiciyi neredeyse acı verircesine etkiledi. Paltosunu, ince göğsünün üzerinde sıkıca düğmelemişti."

Gazete haberleri genellikle övgü doluydu ama orada bulunan gazetecilerin Poe'nun "kutsal öz" ve "sonsuz uzay" analizlerini tam anlamıyla kavradığı şüpheliydi. Yine de *Morning Express*, haberini "bu parlak çaba, konuşmayı baştan sona adeta mıhlanmışçasına takip eden izleyicilerin sıcak alkışlarıyla karşılandı" diye bitiriyordu. Konuşmayı fazla coşkulu karşılamayanlar da vardı. "Popüler bir konuşma için bir yığın saçmalık" demişti birisi. Gazete haberleri için Poe "Hepsi konuşmayı övdü... ve hepsi saçma bir biçimde yanlış yansıttı" yorumunu yapmıştı. Çalışmasının iki bin yıl sonra takdir edileceğini tahmin ediyordu. Buna rağmen, kazandığı hızlı başarı ona cesaret verdi. İki ay sonra George P. Putnam'ı Broadway'deki yayın şirketinde ziyaret etti.

Putnam, Poe'yla görüşmesini hatırlıyordu: "Masama oturup bir dakika boyunca bana 'parlak gözleriyle' baktı ve sonunda 'Ben Bay Poe' dedi. Elbette onu dikkatle dinledim ve gerçekten ilgilendim." Sonra Poe durdu. "Sözlerime nasıl başlayacağımı bilmiyorum" dedi. "Bu son derece önemli bir konu." Sonra Newton'ın yerçekimini keşfini bile gölgede bırakacak bir kitap önereceğini iddia etti. Bu kitap "tüm dünyada öylesine büyük bir ilgiyle karşılanacaktı ki, yayıncı diğer tüm işlerini bırakıp, yaşamı boyunca onu iş edinebilecekti." İlk basım sayısının 50 bin ol-

masını önerdi. Putnam "etkilendi" ama "ikna olmadı" ve iki gün içinde bir yanıt vermeye söz verdi. Bunun üzerine Poe ondan küçük bir miktar borç istedi.

Putnam konuyu düşündü, el yazmasını satın aldı ve sonuçta *Eureka*'nın beş yüz kopyasını bastı.

Bu arada Poe New York'ta kaldı. Edebiyatçı arkadaşı Rufus Grisworld'le akşam yemeği yedi ve ne yazık ki sarhoş oldu. Bayan Shew'a haber yollayarak yardım istedi, o da kendisine bakması için bir doktoru ve bir arkadaşını gönderdi. Onu "polisin elinde delice sarhoş halde buldular ve zavallı Bayan Clemm'in endişeyle beklediği Fordham'daki evine (18 kilometre) götürdüler". Üç gündür eve gitmemişti ve elindeki tüm parayı bitirmişti. Dolayısıyla kurtarıcıları acil ihtiyaçları için Bayan Clemm'e beş dolar bıraktılar.

Zaten eski hastasının tuhaflıkları Bayan Shew'un sabrının sınırlarını zorlamaya başlamıştı. Sarhoşluğu ya da asabiyetinden hiç şikâyeti yoktu, çünkü bunları bünyesinin ölümcül biçimde zayıf düşmüş olmasına bağlıyordu. Ama Poe'nun evren üzerine yaptığı konuşmada belirttiği inançlarına karşıydı. Notlarını yayına hazırlamıştı bile ve görüşlerinin sonunda panteizmin bir türü üzerine açık bir argüman öne sürüyordu. Bayan Shew'un din adamı dostu Papaz John Henry Hopkins bu konuyu Poe'yla tartışmıştı. Bayan Shew'a yazdığı mektupta Poe'nun "Tüm varlığım Evrende benden üstün bir *varlık* olduğu fikrine *başkaldırıyor*" derken bir an için tuhaf bir heyecanın zayıf bedenini nasıl cesaretlendirdiğini ve büyüttüğünü anlatıyordu. Poe bir Hıristiyan değildi.

Dindar Bayan Shew bunları duymak bile istemiyordu. Bir tanrıtanımazla arkadaşlık edemezdi. Poe'ya daha resmi ve ölçülü davranmaya başladı. Bayan Shew akşam yemeğinden önce şükran duası için "Âmin" dediğinde Poe "Kalbimin durduğunu hissettim, o sırada gözlerinizin önünde öleceğimden emindim" diye iddia etti. Yazın başlarında Bayan Shew, Poe'ya onunla görüşmeyi kestiğini söyleyen bir mektup yazdı. Poe "Beni terk ettiğinizi aylardır biliyordum" diye yanıt verdi. En korktuğu felaketlerin başında bir kadını kaybetmenin geldiği unutulmamalı. Bu annesini ve sevdiği diğer kadınları kaybetmiş olma-

sından kaynaklanıyordu. Bayan Shew'a en derin hislerle "Ah! Bir kadının hakiki, şefkatli ve saf sevgisi beni kurtarmazsa bir yıl daha hayatta kalamam!" diye seslenmesinin nedeni buydu. "Artık çok geç, acımasız bir akıntıya kapılmış gidiyorsunuz. Bunu size yazmam korkaklık, ama bu benim için sıradan değil, dehşet verici bir acı." Bayan Shew'un Poe'dan aldığı en son mektup buydu.

Ama henüz Bayan Shew gitmeden önce Poe kendisine daha duyarlı başka bir genç kadın aramaya başlamıştı bile. 1848 Mayıs'ında Jane E. Locke'a tutkulu sayılmasa da coşkulu bir mektup yazmıştı; ona "Tatlı dostum, sevgili dostum" diyor ve "Fordham'ın koruluklarında gömülü olarak yaşadığı münzevi hayatından" söz ediyordu. "Tümüyle dünyadan uzak olma anlamında —tüm varoluşum ufak bir Romans oldu" diye iddia ediyordu. Onun kişisel geçmişi hakkında çok daha fazlasını bilmek istiyordu. "Sana sormaya cüret edemediğim bir soru var," diyordu. Bu soru şüphesiz medeni durumuyla ilgiliydi. Kadının evli olduğu ortaya çıktı. "Sevgili dostum"dan "Sevgili Bayan Locke"a dönüştü. Planları yine suya düşmüştü. Ama birkaç hafta sonra yeni bir denemeye girişti.

Eureka 1848 yazında basıldı. Yaşarken yayımlanacak en son eseri olan kitap aynı zamanda bazı açılardan en kafa karıştırıcı işiydi. Yapıtı "yalnızca bir sanat ürünü: tıpkı bir Romans gibi; ya da, fazla afili bir iddia olmayacaksa, şiir gibi" diye tanımladığı önsöz de pek açıklayıcı değildi. Bu hem evrenin kökenlerinin ve tarihinin kaydıydı, hem de Poe'nun zihnindeki kurmacalarını ve şiirlerini var eden takıntı ve kaygılarının. Kitap "*İlk Şeylerin Birliğinde Her Şeyin İkincil Nedeniyle Birlikte Kaçınılmaz Yok Oluşunun Tohumu Yatar*" önermesiyle başlar. Poe yerçekiminin evrenselliğine genel bir bakış attıktan sonra yerçekimi yasasının her şeyin başlangıçtaki birliğe dönme arzusunun göstergesi olduğunu söyler. "Gördüğümden ve konuştuğumdan, kalbimin attığından ve ruhumun yaşadığından pek de emin değilim" diye yazar. "Çünkü ben Her Şeyin ve Her Şeyin Düşüncesinin, tanımı imkânsız Çoğalan İlişkileri ile birlikte, geri dönmesi imkânsız bir geçmişte, ilksel ve ilişkisiz *Bir*'den bir anda var olmalarından geliyo-

rum." Ama her şey başlangıçtaki birliğe ilksel "hiçliğe" geri dönmek ister ve onun ifadesiyle "kökleri temel *Birlik*'te bulunur; bu onların kayıp ailesidir". "Kayıp aile" göndermesi dikkat çekicidir. Anneye dönüşün özlemi üzerine mi düşünüyordu? "*Birlikten* dağılma, bu şartlar altında, *Birliğe* dönme eğilimini içinde taşır– tatmin edilene kadar sökülmesi imkânsız bir eğilimdir bu" inancının derinlerinde kendi kaybına dair bir ima mı vardı? Acaba aşırı içmesi, çocukluk mutluluğuna ve temasına dönme isteğiyle açıklanabilir mi?

Ama o ilk birliğe, rahme dönüşle birlikte "burada üzerinde düşündüğümüz süreçler sonsuza dek tekrarlanır; *Kutsal Yüreğin* her atışıyla yeni bir Evren genişleyerek var olur ve yine hiçliğe dönüşür. Peki, nedir bu *Kutsal Yürek*? *Kutsal Yürek* bizleriz." Gammaz yürek, Poe'nun ve hepimizin içinde çarpar. Evren içimizdedir. Bu Poe'nun Paracelsus ya da Blake'ten almış olabileceği eski bir doktrindir; ama Poe'yla yenilenmiştir. Poe bir yazışmasında "İleri sürdüğüm gerçekler (zamanı gelince) Fizik ve Metafizik biliminde bir devrim yaratacak. Bunu sakinlikle söylüyorum, ama söylüyorum," diyordu. Bazı kozmologlar Poe'nun Einstein'ın ve "kara deliklerin" ilk teorisyeninin müjdecisi olduğunu ileri sürmüştür, ama Poe'nun yalnızca huzursuz ve karışık hayal gücünü madde ve ruh dünyasında kullandığı da söylenebilir. Bu konuda "Tanrı'nın planları mükemmeldir. Evren Tanrı'nın bir planıdır" da demişti. Poe kendini fazla küçümsüyordu.

Poe aynı dönemde en ünlü şiirlerinden ikisini yazdı. "Ulalume" ve "Çanlar" Poe'nun "Ses Şiiri"ne en çok yaklaşan eserleriydi. İlkini hitabet ve ezber denemesi olarak yazdığı, ikincisindeyse çanların sesini tekrarlamak istediği söylenir. Richmond'daki bazı gazetecilere "çanların kulağa gelen sesini dille ifade etmek istediğini" söylemiştir. İki amacına da ulaşmıştır, ama anlamdan ve belki de özden feragat ederek. Ölçü ve kafiyenin anlamlı tınısının amaç olduğu "saf şiir" örneğiydi bunlar. "Bir şiirden fazlası olmayan ve yalnızca şiir için yazılan" bir şiir yaratmak istemişti. Amacı hakikat değil, hazdı ve belirli değil, belirsiz bir hazdı bu; "Güzelliğin Ritimle Yaratımı"ndan ibaretti. Bu teori sonraki neslin Pater ve Swinburne ile hatırladığı sanat için sanat doktrinine

denkti. Ama fazlası da vardı. "Şiirin temelinde Dünyanın verdiğinden daha büyük bir Güzelliğe", mezarın ötesindeki görkemin içinde görülecek "tanrısal güzelliğe duyulan açlık" bulunuyordu; sonsuza dek kaybolmuş, geri dönemez biçimde gitmiş olan bir şeyin özlemini dillendiriyordu.

Yani, son dönem şiirleri *Eureka*'nın tamamlayıcısı olarak görülebilirdi. Fransız "Sembolist" şairlerinin sevdiği bir şiirdi bu ve Baudelaire ve Mallarmé gibi şairler arasında ününü garantilemişti. Ama aynı yapıtlar Anglo-Amerikan şairler ve eleştirmenler tarafından aynı heyecanla karşılanmamış, "olgunlaşmamış" ya da Edward Lear tarzında bir "Saçma Şiir" örneği olarak değerlendirilmişti. Bu görüş ayrılığı bugün de sürüyor.

10
Kadınlar

Bayan Shew'un gidişi ve Bayan Locke ile yaptığı hatalı başlangıç, Poe'nun kadınların yakınlığını tutkuyla arzulamasını engellemedi. 1848 yazında "Amerika'nın Şairleri ve Şiirleri" konulu bir konuşma yapmak için gittiği Massachussetts eyaletinin Lowell şehrinde Bayan Locke ve kocasını ziyaret etti. O sırada Bayan Locke onu komşusu olan, Annie Richmond adında genç bir kadınla tanıştırdı. Poe daha sonradan yazdığı bir kurgu makalede ona ilk görüşte vurulduğunu iddia ediyordu. "Tarifsiz bir tevazu içinde yaklaştığını gördüğümde, dedim ki kendi kendime, kuşkusuz, yapay *zarafetin* karşısındaki doğallığın en mükemmelini bulmuştum... Derin gözlerinden yayılan *aşk* ifadesi, ya da saflığın bu kadar yoğunu daha önce hiç yüreğime saplanmamıştı." Gözleri "ruhaniydi". Belki de onun da erkenden ölebileceğini düşünmüştü.

Konuşmasını yaptıktan sonra akşamın geri kalanını ve ertesi günün büyük bölümünü Annie Richmond'la birlikte geçirdi. Kocası ve erkek kardeşi de yanlarında olabilir, ama bu heyecanını azaltmışa benzemiyordu. Jane Locke çoktan unutulmuştu bile. Annie Richmond'u "Başka hiç kimseye benzemiyordu... Yaşamındaki bana anlattığı olayların da tıpkı hikâyeleri gibi *gerçekdışı* bir havası vardı," diye hatırlıyordu. Poe her zaman noksandı, kendisine sevgi, hatta nezaket gösteren herkese tutkuyla bağlanıyordu. Soyut "güzelliği" bilgeliğin ve tesellinin kaynağı ola-

rak görmesinin nedeni buydu. Ama aynı zamanda kendi pozisyonunu acımasızca hesaplıyor ve inceliyordu, zindanını oluşturan tüm öğelerin üzerinde duruyordu.

Örneğin, Annie Richmond ile tanıştığı ay, kendisine kısa süre önce bir sevgililer günü şiiri gönderen Rhode Island, Providence'tan şair Sarah Helen Whitman'ı gizliden gizliye soruşturmayı ihmal etmemişti. Bir tanıdığına "Bana onun hakkında bir şey söyleyebilir misin? Herhangi bir şey olur, her ne biliyorsan..." diye yazmıştı. Mektubu, çaresiz bir durumda olduğunu ele veriyordu: birisinin sevgisine ve tesellisine ihtiyacı vardı, şiirsel bir yakınlık kurduğu herkes olabilirdi bu. Daha fazlasını isteyen bir yetimdi.

Sonra, Temmuz'da görünüşte bir dergiye abone toplamak için çocukluğunun geçtiği Richmond'a seyahat etti. Ancak barlarda ve meyhanelerde içtiği ve *Eureka*'dan bölümler okuduğu söyleniyor. *Southern Literary Magazine*'in editörü "yakın zamanda yaptığı Richmond seyahati nahoş budalalıklardan ibaretti," diyordu. Sanki biraz abartıyordu.

Eski aşklarından biriyle görüşme ayarlayacak kadar kendindeydi. Virginia Üniversitesi'ne gitmeden önce âşık olduğu Elmira Royster artık Bayan Shelton adında varlıklı bir dul olmuştu. Yıllar sonra yeniden bir araya gelmenin Poe'ya heyecan verdiğini hatırlıyordu sonradan: "Büyük bir heyecanla yanıma geldi ve 'Ah, Elmira, bu sen misin?' dedi." Poe ona evlenme teklif etmeyi bile düşünmüş olabilir, ama diğer dul Sarah Helen Whitman'dan gelen şiir üzerine planlarını değiştirdi. Şiir ölümsüz bir dizeyle sona eriyordu: "Yaşıyorum *'Güzellikle ki Umuttur o'*". Maria Clemm aracılığıyla şiiri aldığında Richmond'dan ayrılıp Providence'a gitti. Daha önce yazdığı bir mektuba başvurabiliriz: "Aşk'ı üzerinden atamaz, onu hafife alamazsın. Son gününe kadar kurtulamayacağın bir şeytandır o. Senin bir parçandır, ruhunun bir bölümüdür." Poe için de böyle oldu.

Bayan Whitman'ın ruhani bir tarafı vardı. "Providence'ın* Kâhini" diye biliniyordu –ama bununla şehri mi, yoksa geleceği mi kastettikleri belirsizdi. Şaşkın ve dalgındı; kendini tüllere sarar, o tüller eninde sonunda birbirine dolaşırdı, yelpaze ve

* Providence: (İng.) Sezgi, öngörü, ilahi takdir. (ç.n.)

şal gibi küçük eşyaları hep bir yerlerde düşürür ve kaybederdi. "Kuş gibi" telaşlı olduğu söylenirdi. Ruh çağırmak gibi mezar ötesiyle haberleşme yöntemleriyle çok ilgiliydi. Ayrıca eter bağımlısıydı, gergin anlarında mendiline bolca dökerdi. Yaşamında onu içine çekmeye hazır bekleyen böyle anlar çoktu.

Poe 1848'de Eylül ayı başlarında New York'a ulaştı ve Helen Whitman'ın Providence'taki evinde olduğundan emin olmak için isimsiz bir mektup yazarak imzasını istedi. Bu, yapmaktan hoşlandığı "şakalardan" biriydi. İki hafta sonra ortak bir arkadaşlarının yazdığı resmi bir referans mektubuyla birlikte kendisini şahsen tanıttı. Ona *Kuzgun ve Başka Şiirler*'in bir kopyasını "dostlarının en sadığından. Edgar A. Poe" ithafıyla verdi. Ertesi sabah Athenaeum Kütüphanesi'ni ziyaret ettikleri sırada Bayan Whitman biraz kurnazlık yaparak "Ulalume" şiirini okuyup okumadığını sordu ona. Poe'nun şiirin yazarı olduğunu açıklamasıyla büyük bir şaşkınlık yaşadı.

O akşam Poe, Helen Whitman'ın en yakın arkadaş çevresiyle tanıştı. O sırada orada bulunanlardan birisi "Poe ve Helen çok heyecanlıydılar" diye anlatıyordu akşamı. "Aynı anda sandalyelerinden kalktılar ve odanın ortasına yürüdüler. Bir araya geldiklerinde Poe, onu kollarına aldı, öptü; bir an orada durdular, sonra onu sandalyesine geri götürdü. Bu tuhaf olay sırasında etrafta ölüm sessizliği vardı."

Ertesi gün Seekonk Nehri'ne bakan bir mezarlığa gittiler. Bu dokunaklı ortamda Poe evlenme teklif etti. Helen Whitman daha sonraları "Varlığımın ve etkimin onun yaşamını, üzerine çöken ümitsizlikten kurtarma ve o zamana kadar sergileyemediği dehasına ilham verme gücü olduğuna... beni ikna etmeye çalıştı," diyordu. Ama yaşlı annesine bakması gerektiğini söyleyerek teklifi reddetti, belki de kaçamak cevaplar verdi. Ona mektup yazarak daha geniş bir açıklama yapmaya söz verdi. İki gün sonra Poe New York'a doğru yola çıktı ve Bayan Whitman'ın ikinci Bayan Poe olmak için çok yaşlı ve çok kırılgan olduğunu yazdığı mektubu arkasından geldi. Aslında Poe'dan yalnızca altı yaş büyüktü, ama sinirlerinin zayıf olduğu iddiası doğru olabilir. Poe korkak bir kadına uygun bir adam değildi.

Ertesi gün Poe birkaç bin kelimelik bir yanıt yazdı. Mektup

şöyle başlıyordu: "Mektubunu tekrar tekrar dudaklarıma bastırdım tatlı Helen'im – onu sevinç, belki de 'kutsal çaresizliğin' gözyaşlarıyla yıkadım." Benzer teatral ya da aşırı duygularla ona olan aşkını bir kez daha ilan ediyor ve kendisinin gözetimi altında "daha iyi olup, sonunda iyileşeceğini" söylüyordu. Ona kısa ilişkilerinin bir özetini de yazıyor, onu Providence'ta ilk gördüğünde "hayatında ilk kez ve sarsıcı biçimde, mantığın kavrayamadığı ruhani etkilerin varlığının farkına vardığını" söylüyordu. "Anladım ki sen Helen'sin; benim Helen'im, binlerce hayalimin Helen'i."

Helen Whitman sekiz gün sonra gönderdiği yanıtında evlenmemek için bir kez daha annesinin ve evli olmayan kız kardeşinin sorumluluğunu öne sürüyordu. Evlilik hayatı için onları terk edemezdi. Ayrıca Poe'ya biraz kabaca da olsa, bazı insanlar arasındaki kötü ününün nedenini de soruyordu. Onun için "Düşünsel gücü çok büyük, ama prensipleri yok, ahlaktan uzak" dediklerini duymuştu.

Poe hemen olağanüstü uzun ve tutkulu bir mektupla yanıt verdi. Sekiz günlük gecikmeden *"Beni sevmiyorsun"* sonucunu çıkarmıştı. "Yüreğim paramparça, hayatta bir amacım kalmadı, kesinlikle ölmekten başka bir isteğim yok" diyordu. Özellikle de Bayan Whitman'ın sorduğu ahlaki karakterine dair sorular onu üzmüştü. "O korkunç sözcükler gözlerimle buluşuncaya dek, böyle fikirlerin varolduğuna ihtimal bile vermezdim" diye iddia ediyordu. Benzer fikirlerle çeşitli yayınlarda sıkça karşılaştığından, hatta bir keresinde tazminat davası bile açtığından, şaşkınlığı pek samimi değildi.

"Gerçeği ve yalnızca gerçeği" ortaya çıkartmaya söz veriyordu. "Önemsiz bir yanlışa katlanmaktansa bilerek büyük bir serveti bir kenara ittim" iddiasında bulunuyordu. Virginia Clemm'le evliliğine dair "Kendi yüreğime zorbalık ettim ve bir başkasının mutluluğu için evlendim, çünkü benim mutluluğumun imkânsız olduğunu biliyordum," diye yazıyordu. İki sözünde de çok az "gerçek payı" vardı ve ikinci şikâyetiyle ilk karısına ihanet ediyordu adeta. Ardından Fanny Osgood'la ilişkisiyle ilgili bazı imalarda bulunuyordu. Kendi standartlarına göre performansı kötüydü. Besbelli ona göre sözcükler ve sözcüklerin

ahengi kendi gerçekliklerini yaratıyordu. Yazdığı sırada hepsine inanmış olabilirdi. Ama burada kendi hayatını gözden geçiriyor ve yeniden yazıyordu.

"Berenice" hikâyesinde anlatıcı "tutkularım her zaman mantığıma aitti" der. Bunu Poe'nun kendi durumunun kısmi tanısı olarak görebiliriz. Hep idealleştirilmiş ve manevi özlemleri vardı. Eserlerinde bedensel zevklerle asla ilgilenmiyordu. Hayatında ne zaman fiziksel bir birleşme olasılığı ortaya çıksa kendini içkiye veriyordu. "Tanıdığım tüm erkekler arasında en *ihtirassız* oydu" demişti bir tanıdığı. Sanatında da yaşamında da ölmek üzere olan kadınlara tutuluyordu.

Daha Helen Whitman mektubu almadan Poe karşısına çıktı. Ondan evlilik teklifini bir kez daha düşünmesini istedi. Bir konuşma yapmak üzere Lowell'a gidiyordu, ondan sonraki mektubunu oraya göndermesini istedi.

Ama Lowell'da eşit derecede düşkün olduğu diğer kadınla birlikteydi: Annie Richmond. Bay ve Bayan Locke ile biraz zaman geçirdikten sonra Annie'nin yakınlardaki evine taşındı. Duygularındaki bu büyük değişim Jane Locke'la dostluğunu bozmuştu, ama Annie Richmond'la aralarından su sızmıyordu. Onun ayrılmaz dostu haline geldi. Annie Richmond'ın kız kardeşi "sonbahar başı akşamında odun ateşinin başında oturmuş, parlayan korlara dalıp gitmiş halde sevgili dostu Annie'nin elini tutarken uzun süre kimsenin konuşmadığını" hatırlıyordu. Tüm bunlar Poe'yu bir tehdit olarak görmeyen Annie'nin yumuşak başlı kocasının yanında yaşanmıştı belki de.

Ama Poe, yakın zamanda Helen Whitman'a "ölüme onunla *birlikte* seve seve gidebileceğini" de yazmıştı.

Lowell ziyaretinden birkaç gün sonra Annie Richmond'a yazdığı mektuptaysa "şimdi neden seninle *birlikte* değilim *tatlım*..." diye soruyordu. Sevgisi sonsuz esneklikteydi. Hatta Helen Whitman'la geleceği konusunda Annie Richmond'ın fikrini bile almıştı. Anlaşılan Bayan Richmond evlilik tavsiyesinde bulunmuştu. Ama Poe bu tavsiyeden pek memnun kalmamıştı. "Benim bir başkasına ait olduğum fikrine *katlanabiliyor musun* Annieciğim?" diye soruyordu mektubunda. Onu bir "hüzünlü bir acı" içinde bırakarak Providence'a gitti.

Daha Helen Withman'ı görmeden darmadağın olmuştu. "Uzun, upuzun, korkunç, çaresiz bir gecenin" ardından sabah iki afyon tentürü satın aldı. Sonra Boston'a giderek Annie'ye "tüm şartlar altında ölüm döşeğimde yanımda olacaktın" diyerek verdiği sözü hatırlatan bir mektup yazdı. Ondan bir an önce Boston'a gelmesini istedi ve kendisini bulabileceği yeri söyledi. Anlaşılan, gerçekten intihar etmeyi düşünüyordu. Ama aslında temelde Helen Whitman'la gerçekten evlenme fikrine tepki veriyordu. Annie'ye durumu "ruhum nasıl da söylenecek sözcükleri söylemeye başkaldırdı" diye açıkladı. Sonra otuz gram afyon tentürü yuttu.

Afyonun etkisinin böylesine güçlü ve ani olması, söylentilerin aksine afyon müptelası olmadığını işaret ediyordu. Kuzeni Elizabeth Herring, Virginia'nın hastalığı boyunca Poe'nun "genellikle afyon kullanmaktan perişan halde" olduğunu belirtmişti. Bu endişe ve umutsuzluk karşısında doğal tepkisiydi. Aslında etkisi ve her an bulunabilirliği düşünüldüğünde, arada bir afyon ya da afyon tentürü kullanmaması şaşırtıcı olurdu. Alkole faydalı bir alternatifti. Ama deliller Poe'nun bu uyuşturucuyu düzenli olarak kullandığını göstermiyor. Örneğin, Boston'daki bu olay sırasında mantığını yitirmiş ve ardından gelen korkunç kâbuslarla baş etmesine isimsiz bir "arkadaşı" yardımcı olmuştu.

İki gün sonra, 7 Kasım'da Providence'a gidecek kadar kendine geldi. İki gün ortadan kaybolduğu için endişelenen Helen Whitman onu görünce telaşlandı. Poe ona "bana beni sevdiğini ve *her şart altında* benim olacağını söyleyen *bir kelime* yaz" diyen bir not gönderdi. Ruh halindeki değişimler şaşırtıcı ve aşırıydı; en azından ya afyon tentürü ya da alkolün tetiklediği geçici bir dengesizliğin göstergesiydi bu. Bayan Whitman onunla yarım saat sonra Athenaeum Kütüphanesi'nde buluşmayı kabul etti. Bu görüşme sırasında Poe, Boston'da başına gelen her şeyi anlattı. Öğleden sonra yeniden buluştuklarında Bayan Whitman evlilik teklifini bir kez daha geçiştirdi. Ona New York'tan gelen ve Poe'nun karakterine hakaretler yağdıran bir mektubu da okudu. Poe "derinden incinmiş" görünüyordu.

Poe o akşam içmeye başladı. Sarhoş haldeyken Bayan Whitman'a bir "ayrılık ve veda" notu yazdı. Bayan Whitman onun New York'a geri döndüğünü düşündü, ama aslında Bay MacFarlaine'in

bakımı altında Providence'ta kalmıştı. MacFarlaine ertesi sabah onu bir dagerotipi için poz vermeye ikna etti. Fotoğrafta Poe'nun iki yanı arasında tuhaf bir fark olan yüzünde muzip ve alaycı bir ifade vardır. Yüzü şişmiş görünür, gözlerinin altında halkalar vardır, dudakları alaycı bir gülümsemeyle kıvrılmıştır, gözleriyse çökmüş ve düşüncelidir. Fotoğraflandıktan hemen sonra Poe "çılgın ve coşkun bir heyecan içinde" Helen Whitman'ın evine gitmiş ve onu "yaklaşmakta olan korkunç bir sondan" kurtarmasını istemişti. Sesi "ürkütücüydü". "Hayatımda hiç bu kadar dehşet verici bir şey duymamıştım, hatta neredeyse görkemliydi" diyordu Helen Whitman.

Bayan Whitman'ın annesi iki saat boyunca Poe'yla oturdu ve onu sakinleştirmeye çalıştı, ama sonunda Helen odaya girince ona "öylesine çılgınca tutundu ki" üzerindeki "muslin elbiseden bir parça koparttı." Bir doktur çağrıldı ve Poe'ya "beyin konjesyonu" teşhisi koyuldu. Daha sonra Poe, Bayan Whitman'ın bir arkadaşının evine götürüldü ve orada iyileşme sürecinde iki üç gün kaldı. Birkaç görüşme daha gerçekleşti ve sonunda Helen "şartlı bir nişanlılığa" razı oldu. Koyduğu şart Poe'nun içkiyi tamamen bırakmasıydı. Ama Helen'in annesi bu birlikteliğe inatçı biçimde karşı çıktı ve Poe'ya onunla birlikte olmasındansa kızının ölmesini tercih edeceğini söyledi. Anlaşılmaz evlenme isteği boşa çıkan Poe 13 Kasım akşamında buharlı gemiyle New York'a doğru yola çıktı.

New York'tan Bayan Whitman'a gönderdiği mektupta "değerli sevgini yüreğimde duyuyorum" ama "yaklaşan felaketin tuhaf gölgesini hissediyorum" diyordu. Sonra trenle Fordham'a gitti ve sonunda Maria Clemm'le bir araya geldi. Bayan Clemm, Annie Richmond'a yazdığı mektupta "Tanrı bana zavallı tatlı Eddy'mi geri verdi. Ama ne çok değişmiş! Onu zor tanıdım" diyordu. Poe da Annie'ye yazdığı uzun ve acı dolu mektupta "Biliyorsun, seni seviyorum, hem de hiçbir erkeğin bir kadını sevmediği kadar... ah, sevgilim, Annie'm, tatlı kız kardeşim Annie, saf, güzel meleğim benim, ruhumun eşi..." diyordu.

Yine de gerçeklikten tamamen kopmamıştı. Dört gün sonra yazdığı mektupta koruyucusu olduğu düşünülen bir kişiden, planladığı edebiyat dergisi için iki yüz dolar istiyordu.

Son zamanlarda yaşadığı olayların etkisini yavaş yavaş üzerinden atmaya başladı ve Helen Whitman'ın annesinin Whitman malikânesinin bütün kontrolünü eline geçirdiğini öğrenmek onu yalnızca biraz sarstı.

Sonra 20 Aralık'ta Poe "Şiir Prensipleri" üzerine bir konuşma yapmak üzere Providence'a geri döndü. Bir başka amacı olduğuna dair bir gösterge yok. Tanıdığı bir şair olan Mary E. Hewitt, ona Providence'a aynı zamanda evliliği için mi gittiğini sordu. "O evlilik hiçbir zaman olmayacak" diye yanıt vermiş olmalı Poe. Franklin Lisesi'nde konuşmasını dinleyen bin sekiz yüz kişinin arasında Bayan Whitman da vardı. Ertesi gün yine bir daha asla içmemesi şartıyla onunla "hemen evlenmeyi" kabul etti. Poe onun evinde bir akşam davetine katıldı, ama çok sessiz kaldı. Ertesi günün sabahında bir kadeh şarap alırken görüldü. Hemen Helen'e gidip, ölçüsüzce özür diledi. Özürleri kabul edilmiş olmalı ki, ertesi gün Episkopal kilisesinin papazına bir not göndererek nikâh ilanını askıya çıkarmasını rica etti. Ardından Maria Clemm'e "Pazartesi (Noel günü) evleneceğiz ve Salı günü Fordham'a geleceğiz" diye yazdı.

Bu detaylı planlar boşa çıktı. Maria Clemm'e mektup yazdığı gün müstakbel eşiyle at arabasıyla gezintiye çıkmıştı. Şehirdeki birçok kütüphaneden birini ziyaret ettikleri sırada Bayan Whitman'ın eline bir not tutuşturuldu. Bu "Bay Poe'nun yakın dönem kariyerindeki birçok şey" ve özellikle de içki içmeye devam etmesi hakkında, olabilecek en acımasız türden, isimsiz bir iftira mektubuydu. Mektupta Annie Richmond'la ilişkisine dair imalar da yer alıyor olabilirdi. Bu Helen Whitman'ın taşıyabileceğinden fazlaydı. Eve döndüklerinde kendisini eterle uyuşturdu ve kanepeye çöktü. Poe yanına diz çöktü ve bir şey söylemesi için ona yalvardı.

"Ne *söyleyebilirim*?"

"Beni sevdiğini söyle Helen."

"*Seni seviyorum.*"

Sonra, aklı karışmış ve mutsuz halde bilincini yitirdi.

Bayan Whitman'ın annesiyle yaptıkları daha az hararetli bir görüşmede kadın onun artık istenmediğini açıkça belirtti. Bu-

nun sonucunda Poe "dayanılmaz hakaretlerden" şikâyet ederek evden ayrıldı ve New York'a giden bir buharlı gemiye bindi. Helen Whitman'ı bir daha görmedi.

Bu tuhaf hikâye, Poe'nun kafa karıştırıcı ve tutarsız davranışlarıyla daha da tuhaf hale gelmişti. Aynı anda iki kadına birden tutkulu mektuplar yazmış, ikisine de sonsuz aşk vaat etmişti. Kendi kuyusunu kazmıştı. Ölmüş karısının hatırasını kirletmişti. Annie Richmond'ın kollarında ölmek istediğini dile getirmişti, iki kadınla da çocuksu bir bağ kurmuştu sanki. En önemlisi de, sonunda iki kadını da elde edemeyeceğini biliyordu. En azından bu açıdan ikisi de annesinin idealize edilmiş imgesine benziyordu. Tek bir farkla: Helen'e mektuplarında "Edgar" imzasını kullanıyordu. Annie için o "Eddy" idi. Sanki iki farklı insan aynı bedeni paylaşıyordu: yetişkin Edgar ve çocuk Eddy. "Bayan W'den ayrıldıktan sonra yüreğimden ne büyük bir yük kaldığını anlatamam sana Annie" diye yazan Eddy'ydi.

Bir pürüz daha vardı. Annie Richmond'ın kocasının Providence'ta yaşayan ailesi Poe ve Helen Whitman hakkındaki tüm dedikoduları yaymakla meşguldü ve bunlara Bayan Whitman'ın nikâh ilanını kaldırttığı bilgisi de dahildi. Bu doğru değildi. Nikâh ilanı zaten hiç askıya çıkmamıştı. Ama elbette ilişkiyi Bayan Whitman'ın ortaya çıkan Poe aleyhine yeni kanıtlar ışığında sona erdirdiği düşünülüyordu. Poe 1849'un Ocak ayı sonlarına doğru Helen Whitman'a yazdığı mektupta "Sizin, Bayan W, bu acınası yalanları söylediğinize, yaydığınıza ya da onayladığınıza inanmam mümkün değil... Benim niyetim basitçe sizin sağlık sorunlarınız nedeniyle evliliğimizin ertelendiğini söylemekti" diyordu.

Poe belki de aynı gün Annie Richmond'a "mektubundaki acımasız ifadeler beni derinden yaraladı" diye yazdı. Bayan Whitman'a yazdığı mektubu da ekledi; Annie'den onu okumasını, mühürlemesini ve göndermesini istedi. İsmini temizlemek için eline geçen en iyi fırsat buydu. Helen Whitman'dan bir daha yanıt alamadı.

11
Son Yıl

İleriye bakmaya çalışıyordu. 1849 Şubat'ında eski arkadaşı Frederic Thomas'a nispeten iyimser bir mektup yazarak "En azından bütün hayatım boyunca bir *litterateur* olacağım" demişti. Aynı dönemde Annie Richmond'a "Bir ila üç sayfaya yazı yazmadığım bir güne bile göğüs germedim" diye yazmıştı. Baharın başlangıcında "Çanlar" şiirine son şeklini vererek tamamladı ve "Annabelle Lee" adını verdiği bir şiire başladı. Aynı zamanda en tuhaf hikâyelerinden biri olan ve soylu ve kral efendilerini eğlendirmeye zorlanan bir cüce palyaçonun korkunç intikamını anlatan "Aksak Kurbağa"yı yazıyordu. Bir de, kurşunu altına dönüştürme üzerine bir "şaka hikâye" olan "Von Kempelen'in Buluşu"nu tamamladı. İçmediğini iddia ediyor ve "kendimi bildim bileli sağlığım hiç daha iyi olmamıştı" diyordu. Maria Clemm'le birlikte Fordham'daki ev için bir yıllığına daha anlaşmışlardı. Ona güven veren bir şey daha vardı. Beklenmedik bir biçimde *Stylus* için bir sponsor ortaya çıkmıştı. Illinois eyaletinde Oquawka kasabasında yaşayan ve Poe'nun genç bir hayranı olan Edward Patterson, Poe'nun denetimi altında çıkacak olan bir edebiyat dergisini desteklemeyi önermişti. Poe ona coşkulu bir cevap mektubu yazdı. Her şey daha iyi olacaktı.

Ama, sonrasında kaçınılmaz olarak işler ters tepti. Yazdığı yazılardan para almayı beklediği dergiler birer birer battılar.

Nisan'da Poe'nun sağlığı yine ciddi biçimde kötüleşmişti. Maria Clemm, Annie Richmond'a "Pek çok kere öleceğini düşündüm" diye yazıyordu. Sinirli, kederli, umutsuz haline geri dönmüştü. Annie'ye "İfade edemeyeceğim kadar üzüntülüyüm, bu beni daha da üzüyor. Hiçbir şey beni teselli etmiyor, avutmuyor. Hayatım ziyan olmuş gözüküyor, gelecekte ise kasvetli bir boşluk var" diyordu. İçinde bulunduğu durum, aynı anda Annie Richmond ve Helen Whitman'ın peşinden koştuğu o çılgın karmaşa döneminin zorunlu karşılığı gibiydi.

Yine de bir dizi konuşma yapmak üzere tekrar Richmond'a gitti. Bunun yanı sıra, bir zamanlar gözdesi olan zengin dul Elmira Shelton'a tekrar yakınlaşma fırsatı bulmak onu memnun etmiş olabilirdi. Çıkaracağı dergiye yeni aboneler de bulmak istiyordu. Bir mektubunda "Bu işin 'icabına bakmak' için yakında Richmond'a gidiyorum" demişti.

Böylece, 29 Haziran 1849'da Maria Clemm onu Philadelphia'ya giden bir buharlı gemiye binerken uğurladı. Clemm'in aklında kaldığına göre, veda sözleri "Tanrı seni korusun sevgili Muddy, Eddy'ni merak etme, senden uzakta olduğum sürede ne kadar iyi olacağımı göreceksin, seni sevip rahatlatmak için geri geleceğim" olmuştu. Aslında evine gidiyordu. Maria Clemm onu bir daha hiç göremedi.

Richmond'a giderken Philadelphia'ya uğramayı planlamıştı, ancak eski hastalığının nüksetmesi onu bundan alıkoydu. İçmeye başladı. Richmond'da yapacağı konuşmaların ikisinin bulunduğu valizini tren istasyonunda kaybetti. Bu kötüye işaretti. Sonraki iki-üç gün bir sis bulutu içinde geçti. Poe bir hafta sonra Maria Clemm'e Philadelphia'dan çılgın bir ruh hali içinde yazdığı mektupta "Buraya geldiğimde sarhoş olduğum iddiasıyla hapse atıldım; oysa o sırada değildim. Virginia ile ilgili bir şeydi" demişti. Bu itirafın tek tutarsız yanı elimizdeki hapishane kayıtlarında Poe'nun tutuklandığına dair hiçbir delil bulunmaması. Buna karşılık, kendi güvenliği için gözaltına alındığı, mahkemede kimliğinin teşhis edildiği ve beraat ettiği iddia edilmişti. Poe'nun titremeli hezeyan ya da bir tür paranoyak halüsinasyon içinde olduğu, en makul açıklama olarak görünüyor.

Poe sözümona tutuklanmasından bir gün sonra, eski bir tanıdığı olan gravürcü ve yayıncı John Sartain'i "gözlerinde yabani ve korkulu bakışlarla solgun ve bezgin halde" ziyaret etti. "Birileri" tarafından öldürüleceğini öne sürerek ondan kendisini korumasını rica etti. Daha sonra, bu feci haliyle, intiharı düşündü ve Sartain'den bir jilet istedi. Sözde, muhtemel katiller tarafından tanınmamak için, sadece bıyıklarını kesmeye niyetlenmişti. Sartain bu işi makasla halletti. (Ancak bu noktada Sartain'in hafızasından şüphe edebiliriz çünkü Poe sonradan Richmond'a vardığında bıyıklıydı.)

O akşam Schuylkill Nehri yakınlarındaki su dağıtım şebekesine bir yürüyüş yaptılar ve Sartain'in anlatımına göre, aptalca bir iş yapıp su deposunun basamaklarını çıktılar. Bu sırada Poe ona Philadelphia hapishanesinde tutukluyken gördüğü halüsinasyonları ve hayalleri anlattı. Bunların içinde Maria Clemm'in korkunç biçimde kesilip sakat bırakılmasına dair görüntüler de vardı. Daha sonra "bir tür kasılma nöbetine" girdi ve Sartain dik basamaklardan güvenli bir yere dikkatlice inmesine yardım etmek durumunda kaldı.

Poe hamisinin yanında iki ya da üç gece kalmış ve ikinci günün sabahında evden tek başına çıkabilecek kadar iyileşmişti. Geri döndüğünde, son zamanlardaki hezeyanlarının 'aşırı canlı hayal gücünün eseri' olduğunu söylemişti. Sartain bu sonuca daha önceden de ulaşmış olabilir. Birkaç gün sonra Poe, Maria Clemm'e yazdığı mektupta, "Çok hastaydım, kolera oldum ya da ona benzer kasılmalar yaşadım" diyordu. Ondan mektubu alır almaz hemen gelmesini isteyerek, "Beraber ölmeliyiz. Beni boşuna ikna etmeye uğraşma, ben ölmeliyim" diye uğursuz bir uyarıda bulunuyordu. Mektubu aracı olarak Brooklyn'de Sarah Anne Lewis'e yolladı, neyse ki Bayan Lewis akıllıca davranarak, mektubu Maria Clemm'e ulaştırmadı. Bu sırada Bayan Clemm zavallı Eddy için endişe ediyor ve üzülüyordu.

Poe hâlâ hasta ve yoksuldu. Philadelphialı bir gazeteci olan George Lippard'ı işyerinde ziyaret etti. Ayaklarının sadece tekinde bir ayakkabı vardı. Parası yoktu ve açtı. Hiç arkadaşı olmadığını söylüyordu; işine gelmediği için Sartain'i unutmuştu. Lippard çabucak civardaki yayıncılardan biraz para topladı ve so-

nunda Poe, Richmond'a gitmesi için gereken bilet parasını toparlayabildi.

Kaybettiği valizini tren istasyonunda buldu ancak valiz açılmış ve konuşmalar çalınmıştı. Hangi hırsızın Poe'nun Amerikan şiirinin durumu hakkında emek harcayarak yazdığı yazılarla ilgilenebileceği konusu açıklığa kavuşmadı.

Yolculuğunun başından beri Richmond'a gitmeye çalışıyordu ancak oraya beklediğinden çok daha geç varabildi. Philadelphia'da yaşadığı şeyler, kendi tanımıyla "*mania-a-potu*", yani alkol deliliğinin sonucu olan bir dizi tutarsız ve acılı fantezi haline gelmişti. Bu teşhis, gerçek durumunun farkına vardığının ilk belirtisiydi. Philadelphia'da yaşananlar pek iyi bilinmiyor, Sartain ve Lippard'ın sonradan hatırladıklarını da doğru kabul etmek akıllıca değil. Poe hakkındaki hikâyeler her zaman fazla abartılırdı. Yine de, Poe'nun bir tür krizle yüz yüze olduğu belliydi. Lippard'ın sonradan anlattığına göre Philadelphia'dan ayrılırken "sesinde, görünümünde, tavır ve bakışlarında, tuhaf ve çalkantılı hayatının sonuna geldiğini belirten bir şeyler vardı". Elbette bu, olay gerçekleştikten sonra yapılan bir değerlendirmeydi.

Poe, Richmond'a varır varmaz Maria Clemm'e yazdığı mektupta son haftalarda "Zavallı Eddy'nin büyük ıstıraplar çekmeden bir nefes bile alamadı" demiş, sonlara doğru da "giyim kuşamım bir felaket ve çok da hastayım" diye eklemişti. Ama beş gün sonra keyfi yerine gelmiş gibiydi. Sağlığı daha yerindeydi ve Maria Clemm'e bu kez "Her şey iyi gidebilir. Elimden gelen her şeyi yapacağım" diye yazmıştı. Olağanüstü bir iyileşme gücü vardı, belki de ruh halindeki (ve fiziksel sağlığındaki) ani değişimler gerçeklere değil, sadece sözlere dayanıyordu. Swan hanına yerleşip eski dostlarını ve tanıdıklarını ziyaret etti. Daha önce bağlantısını kaybettiği kız kardeşi Rosalie'yle yeniden görüştü. Konuşmalardan para kazanmaya da başladı. Hatta neredeyse bir halk figürüne dönüşmüştü. Naneli kokteyl, Richmond'daki favori içkisiydi.

Öte yandan, Elmire Shelton'la tekrar yakınlaşmaya çalışacak kadar sağlamdı. Onu birkaç kez ziyaret etti ve yaz geldiğin-

de nişanlandıklarına dair söylentiler yayılmıştı bile. O dönem yaşamış birisi sonradan "Kadın, Poe'nun eski aşkı olan zengin ve güzel ve bir duldu" demişti. Ama gerçek aşka giden yol her zaman düz değildir. Bayan Shelton'ın çocuklarından ikisi bu ilişkiye karşı çıkıyordu anlaşılan. Eski kocası da malikânesini ona bir daha evlenmemesi şartıyla bırakmıştı. Poe'nun niyeti pek açık değildi. Maria Clemm'e yazdığı bir mektupta ona Fordham'dan ayrılıp Richmond'a gelmesini öneriyordu. "Annie'nin yakınında yaşamak istiyorum" diye de ekliyordu. "Bana Annie ile ilgili tek bir kelime bile etme, şu anda buna dayanamam, elbette Bay R'nin öldüğünü söylemeyeceksen." Yani Elmira Shelton'la nişanlanmak üzereyken hâlâ bir başka kadına olan bağlılığından söz ediyordu. Üç hafta sonra Bayan Shelton'a daha yakınlaşmıştı. "Sanırım beni tanıdığım herkesten daha büyük bir bağlılıkla seviyor" diye yazmıştı Maria Clemm'e, "Benim de bu sevgiye karşılık vermekten başkası gelmiyor elimden. Henüz hiçbir şey kesin değil." Dört gün sonra, 22 Eylül'de kesin olmasa da bir nişan düşünülüyordu. Aynı gün Elmira Shelton, Maria Clemm'e yazdığı mektupta "Sizi sevmeye hazırım ve ruhlarımızın uyuşmasını tüm içtenliğimle istiyorum" diyordu. Poe'nun "ayık, ölçülü, erdemli olduğunu ve çok sevildiğini" temin ediyordu. Anlaşılan, yeni sevgilisinin yeniden güvenini kazanmak için çok çaba sarf etmişti. Poe'nun aynı gün bölgedeki alkol karşıtları derneğine katıldığı söyleniyor.

İki gün sonra "Şiir İlkeleri" üzerine konuşma yapmaya davet edildiğinde Bayan Shelton ilk sırada, kürsünün hemen önünde oturuyordu. Bir tanık onu şöyle tanımlıyordu: "Düz hatları, geniş alnı ve soğuk yüz ifadesiyle... mantıklı, becerikli bir kadındı; bir şairin hayalindeki kadının tam aksiydi." Öyle olduğu anlaşıldı. Bayan Shelton sonradan, bu ilişki hakkında sorulan soruları yanıtlarken "Buradan ayrıldığında Poe ile nişanlı değildim, kısmi bir anlaşma vardı, ama onunla hiçbir şart altında evlenmemeliydim" diyecekti. Poe ile ilgili tüm konularda olduğu gibi hikâyeler çapraşık ve çözülmeleri güç.

Yerine getirmesi gereken bir görev daha vardı. Philadelphialı bir piyano üreticisi olan John Loud, karısının şiirlerinin editör-

lüğünü üstlenmesi için Poe'ya yüz dolar teklif etmişti. Poe o dönemde Maria Clemm'e "Elbette, teklifini kabul ettim" diye yazmıştı. Yani, bu kazançlı ama şüphesiz zorlu iş için bir süreliğine Richmond'dan ayrılmayı planlıyordu. İşin üç gün süreceğini hesap ediyordu. Ayrıca yeni edebiyat dergisinin hazırlıklarını yürütmek üzere New York'a gitmeyi planlıyordu.

Richmond'dan ayrılmadan iki akşam önce eski dostları olan Talley ailesini ziyarete gittiğinde onlara umutlu ve güvenli olduğunu söyledi. "Eski ve yeni dostlarının arasında geçirdiği son birkaç haftada yıllardır olmadığı kadar mutlu olduğunu" açıkladı; "geçmiş yaşamının sıkıntılarını ve acısını geride bırakmak üzereydi". Susan Talley, bu neşeli buluşmayla ilgili olarak şöyle bir not düşmüştü: "Konuklar arasından evden en son giden o oldu. Sundurmada duruyorduk. Birkaç adım ilerledikten sonra durdu, döndü ve şapkasını kaldırarak son kez veda etti. Tam o anda, gökyüzünde, başının hemen üzerinde parlak bir göktaşı belirdi ve doğuya doğru kayboldu."

Ertesi akşam, yani son akşamında, Poe, Elmira Shelton'ı ziyaret etti. Elmira Shelton, Maria Clemm'e ileri bir tarihte yazdığı mektubunda "Çok üzgündü ve hasta olduğundan şikâyet ediyordu. Nabzına baktığımda ateşinin oldukça yüksek olduğunu fark ettim," diyordu. Bayan Shelton onun ertesi gün yola çıkamayacak kadar hasta olduğuna inanıyordu ve Poe'nun Baltimore'a giden buharlı gemiye gerçekten de bindiğini duyduğunda hem şaşırdı hem de üzüldü. Bu kitabın ilk bölümünde anlatılan, ölümüyle sonuçlanacak uğursuz yolculuğu başlıyordu. Altı gün sonra Baltimore'da bir meyhanede sefil halde bulundu. Nereye gittiğini ya da ne yaptığını hiç kimse bilmiyordu. Sersem halde şehirde öylece dolanmış mıydı? Siyaset hileleriyle kötü ün salmış bu şehirde bir oy aldatmacasına mı alet olmuştu? Beyninde bir tümör mü vardı? Yoksa yalnızca kendinden geçecek kadar içmiş miydi? Bu, hikâyelerindeki kadar ıstırap verici bir gizem. Mutsuz ve yorucu yaşamı, 7 Ekim 1849 Pazar günü bir hastanede, hüzünlü ve kaçınılmaz bir sona ulaştı. Kırk yaşındaydı.

Cenazesinin ertesi günü Maria Clemm, Bayan Richmond'a yazdığı mektupta "Annie, Eddy'm *öldü*" diyordu. "Dün Baltimore'da

öldü. Annie! Bir başına kalmış bu dostun için dua et. *Aklım başımdan gidecek*!"

Poe'nun eserlerinin yasal temsilciliğini Rufus Griswold'a bırakırken Maria Clemm, Poe'nun isteğini yerine getiriyor olabilirdi, ama yine de bunun yazarın ölümünden sonraki saygınlığı üzerindeki etkisi büyük oldu. Griswold, Poe'nun eserlerinin üçüncü cildinin önsözü olarak kısmen iftira, kısmen hakaret içeren bir anı yazısı yazdı. Bu önsözün içeriği, Griswold'un Poe'nun cenazesinden bir gün sonra yazdığı ölüm yazısından pek farklı değildi. Orada da Poe'nun ölümüne *"birçokları şaşıracak ama az insan üzülecektir..."* diye yazmıştı. *"Arkadaşı çok azdı, belki de hiç yoktu."* Anı yazısının içerdiği hakaretlere birkaç yanıt yazıldı, ama Poe'nun aleyhinde yazılar yazmak on dokuzuncu yüzyılın geri kalanı boyunca geçer akçe oldu.

Charles Baudelaire "Ölümü neredeyse bir intihardı, uzun zamandır hazırlanan bir intihar," demişti. Aslında Poe doğduğu günden bu yana talihsiz olduğuna inanıyordu. Çocukluğundan beri, bir keresinde "Umutsuzluğun demir kilitli kitabı" dediği şeyde uzmandı. İlk hikâyelerinden biri olan "Şişede Bulunan Not"ta anlatıcısı "Heyecan verici bir bilgiye doğru hızla ilerlediğimiz açık – asla paylaşılamayacak, ulaşılması yok olmak demek olan bir sır" diyordu. Rezil bir biçimde ölmek onun kaderinde vardı. Çıldırarak ölmek onun kaderinde vardı. Bir keresinde "Sık sık ufuğu esir eden karanlığın sesini açıkça duyabildiğimi düşünmüşümdür" demişti. O karanlık her zaman üzerine doğru geliyordu.

Maria Clemm bir süre Richmondlarla yaşadı, ardından diğer anlayışlı ailelere konuk oldu; ancak zaman zaman onların nezaketlerinin sınırlarını zorladığı da belliydi. Sonunda en son sığınağı olarak Baltimore'daki Kilise Yurdu ve Huzur Evi'ne yerleşti.

Poe'nun ünü, ölümünü takip eden yıllarda özellikle de İngiltere ve Fransa'da artmaya devam etti. Verlaine ve Rimbaud'yu derinden etkiledi; bazı yönlerden Avrupa Romantizminin öncüsü olan, özellikle de Sembolizm ve Sürrealizmin habercisi olarak değerlendirilen bu Amerikalı şaire saygı duruşu olarak Mallarmé de Baudelaire de onun "Kuzgun" şiirini çevirdiler.

Baudelaire, Poe'nun şiirlerini ve hikâyelerini okuduğunda "yalnızca hayalini kurduğum konuların değil, düşündüğüm cümlelerin de onun tarafından yirmi yıl önce yazıldığını gördüm" diyordu. Rémy de Gourmont, Poe'nun aslında Amerikan değil, Fransız edebiyatına ait olduğunu söylüyordu. Valéry, Gide'e "Kusursuz olan tek yazar Poe. Asla hata yapmadı," diyordu.

Tennyson onu "Amerika'nın ürettiği en özgün deha" olarak tanımladı, Catullus ve Heine ile birlikte anılmaya değerdi. Thomas Hardy'ye göre "İngiliz dilinin tüm olasılıklarını ilk kavrayan" oydu. Yeats ise "Kesinlikle en büyük Amerikan şairi" olduğuna inanıyordu. Jules Verne ve H. G. Wells'in bilimkurguları ona çok şey borçluydu ve Arthur Conan Doyle Poe'nun dedektif hikâyesi konusundaki ustalığını onurlandırdı. Poe'nun üzücü kariyerinde kendi acı çeken ruhlarını bulan Nietzche ve Kafka tarafından saygı gördü. Onda modern edebiyatın ilk tohumlarını bulan Fyodor Dostoyevski, Joseph Conrad ve James Joyce tarafından takdir edildi. Yetim, en sonunda gerçek ailesini buldu.

Poe'nun Başlıca Yayınları

1827 – Poe'nun ilk kitabı, *Timurlenk ve Başka Şiirler*
1829 – Poe'nun ikinci kitabı, *Araf, Timurlenk ve Önemsiz Şiirler*
1831 – *Şiirler*
1838 (Temmuz) – *Arthur Gordon Pym'in Öyküsü*
1839 – *Grotesk ve Arabesk Öyküler*
1843 (Temmuz) – *Düzyazı Romanslar*
1845 – *Hikâyeler* ve *Kuzgun ve Başka Şiirler*
1848 (15 Temmuz civarı) – Poe'nun düzyazı şiiri, *Eureka*

Bibliyografya

Hervey Allen: *Israfel. The Life and Times of Edgar Allan Poe.* İki cilt (Londra, 1927)

Harold Bloom (editör): *Edgar Allan Poe, Modern Critical Views* (New York, 1985)

Marie Bonaparte: *The Life and Works of Edgar Allan Poe* (Londra, 1985)

David Halliburton: *Edgar Allan Poe, A Phenomenological View* (Princeton, 1973)

Kevin J. Hayes (editör): *The Cambridge Companion to Edgar Allan Poe* (Cambridge, 2002)

Daniel Hoffman: *Poe, Poe, Poe, Poe, Poe, Poe, Poe* (New York, 1972)

Jeffrey Meyers: *Edgar Allan Poe* (Londra, 1992)

Sidney P. Moss: *Poe's Literary Battles* (Carbondale, Illinois, 1969)

John Ward Ostrom (editör): *The Letters of Edgar Allan Poe.* İki cilt (New York, 1966)

Mary E. Phillips: *Edgar Allan Poe* The Man. İki cilt (Chicago, 1926)

Una Pope-Hernessy: *Edgar Allan Poe* (Londra, 1934)

Kenneth Silverman: *Edgar Allan Poe* (Londra, 1992)

Julian Symons: *The Tell-Tale Heart* (Londra, 1978)

Dwight Thomas ve David K. Jackson: *The Poe Log* (Boston, 1987)

Arthur Hobson Quinn: *Edgar Allan Poe* (New York, 1941)

Floyd Stovall: *Edgar Poe, The Poet* (Charlottesville, Virginia, 1969)

Edward Wagenknecht: *Edgar Allan Poe, the Man Behind the Legend* (New York, 1963)

I.M. Walker (editör): *Edgar Allan Poe, The Critical Heritage* (Londra, 1986)

Dizin

Adams, John Quincy 34
"Aksak Kurbağa" 124
"Aldatma" 57
Alexander's Weekly Messenger 63
Allan, Frances ("Fanny") 18, 20, 25, 32, 48, 73
Allan, John 16, 18, 19, 20, 21, 23, 26, 32, 33, 38, 46, 48, 50
"Altın Böcek" 76, 86
American Museum of Literature and Arts 59
American Review 92
"Annabelle Lee" 124
Anthon, Profesör Charles 83
"Araf" 35, 36, 94, 95, 132
Araf, Timurlenk ve Önemsiz Şiirler 35, 132
Arthur Gordon Pym'in Öyküsü 55, 57, 58, 132

"Balon Şakası" 80
"Baltimore Mary" *bkz.* Devereaux, Mary
Baltimore, Maryland 12
Baltimore Saturday Visiter 46, 49
Barnsby, Papaz John 19
Baudelaire, Charles 130
"Berenice" 50, 53, 54, 119
bilimkurgu 80
"Bir Kudüs Öyküsü" 45
Blackwood's Magazine 45
"Bon-Bon" 45
Boston Evening Transcript 95
Boston, Massachusetts 95
Boston *Notion* 72
Brennan, Martha 81
Brennan, Tom 81
Briggs, Charles Frederick 91, 97
Broadway Journal 87, 88, 91, 92, 96, 97, 99
Burton, William E. 60

"Çalınan Mektup" 78
"Çanlar" 113, 124

Carey, Lea & Carey (yayınevi) 34, 35
Carter, Dr. John 7
Catterina (kedi) 81, 109
Charlottesville, Virginia: Virginia Üniversitesi 26, 27, 133
Chivers, Thomas Holley 89
Clarke, Thomas C. 73
Clark, Lewis Gaylord 101, 102
Cleland, Thomas W. 55
Clemm, Maria 8, 9, 35, 43, 44, 51, 52, 55, 57, 58, 63, 66, 71, 72, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 89, 90, 92, 97, 103, 106, 107, 108, 109, 116, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130
Clemm, Virginia Bkz. Poe, Virginia
Conrad, Joseph 131
Crane, Alexander 88
Cushing, Caleb 95

Dawes, Rufus 60
dedektif hikâyesi 67, 131
Defoe, Daniel 19, 58
Devereaux, Mary (Bayan Jennings) 71
Dial (üç ayda bir çıkan dergi) 99
Dickens, Charles: *Amerika Notları* 37
"Diri Diri Gömülüş" 78
Dollar Newspaper 76, 77
Dostoyevski, Fyodor 131
Dow, Jesse 74
Doyle, Sir Arthur Conan 68, 131
Dubourglar 19
Duffee, F. H. 77
"Duke de l'Omlette" 45
Dunning, Bay (yayımcı) 36

"Edgar A. Poe'nun Bütün Öyküleri" 78
Einstein, Albert 113
"Eleanora" 68
Ellet, Elizabeth F. 99
Ellis, Charles 21
English, Thomas Dunn 61, 63, 77, 88, 91, 93, 100, 102, 108
Eureka 111, 112, 114, 116, 132
Evening Mirror 82, 84, 87

Folio Kulübü Hikâyeleri 47, 49, 55
Fordham, New York 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 121, 122, 124, 128
"F——S O——D'a" 93
Fuller, Margaret 94, 99, 100
"F'ye" 93

"Gammaz Yürek" 48, 70, 113
Garrigues, Lydia Hart 76
Gentleman's Magazine 58, 60, 61, 62, 64, 65
Gibson, Cadet 37, 38, 39
"Girdaba İniş" 66
Godey's Lady's Book 101
"Gölge" 52
Gourmont, Rémy de 131
Gove-Nichols, Bayan 105, 106
"Gözlük" 48
Graham, George Rex 65
Graham's (Lady's and Gentleman's) 65
Graves, Çavuş 36, 38
Griswold, Rufus 79, 130
Grotesk ve Arabesk Öyküler 62, 67, 132

"Hans Pfall Diye Birinin Benzeri Görülmemiş Hikâyesi" 53, 81
Hardy, Thomas 131
Harpers (yayımcı) 58
Hatch and Dunning (yayımcı) 35
"Helen'e" 42
Herring, Elizabeth 120
Herring, Henry 8, 10
Hewitt, Mary E. 122
Hikâyeler (1845) 62, 63, 92, 132
Hogarth, William 27
Hopkins, Charles 13
Hopkins, Papaz John Henry 111
Howard, Binbaşı 31

Index, Washington 74
Irving, Washington 48, 61
"İsrafil" 42

James, Henry 41
Jefferson, Thomas 26, 27
Joyce, James 131
"Julius Rodman'ın Günlüğü" 64

Kafka, Franz 131
"Kara Kedi" 48, 92
Kennedy, John P. 47
Knickerbocker 102
Konkoloji Uzmanının İlk Kitabı 59
"Kuyu ve Sarkaç" 71
"Kuzgun" 31, 76, 84, 85, 86, 88, 92, 94, 95, 109, 117, 130, 132
Kuzgun ve Başka Şiirler 94, 117, 132

Lane, Thomas H. 97
"Lanetli Şehir" 42
Latrobe, Bay (editör) 47

Lea and Blanchard (yayımcı) 62, 67
"Lenore" 70
Lewis, Sarah Anne 126
"Ligeia" 59, 60
Lippard, George 126
Locke, Jane E. 112
Longfellow, Henry Wadsworth 87
Lothair (gemi) 18
Loud, John 128
Lowell, James Russell 90
Lynch, Anne 99, 100, 101

"Marie Roget'nin Sırrı" 69, 72
Monroe Kalesi, Virginia 31, 33, 35
"Morella" 53
"Morg Sokağı Cinayetleri" 66, 67, 68, 78, 92

Neal, John 36
"Nefesini Yitirmek" 45
New England Magazine 46
New World 85
New York Express 85
New York Mirror 102, 104
New York Morning Express 105, 110
New York *Morning News* 104
New York Sun 80
New York Toplum Kütüphanesi 110
"New York'un Edebiyatçıları" 93, 101
Nietzche, Friedrich 131
Norfolk Herald 14

Osgood, Frances ("Fanny") 92, 93
Osgood, Samuel 93
"Oval Portre" 69

Pater, Walter 43
Patterson, Edward 124
Penn Magazine (yayımlanmamış) 64, 71
Philadelphia, Pennysylvania 7, 8, 13, 34, 44, 57, 58, 63, 64, 65, 66, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 97, 109, 125, 126, 127
Philadelphia, *Saturday Museum* 73, 76, 79
Poe, David (babası) 13, 14
Poe, Eliza (annesi) 11, 12, 13, 15, 16, 17, 43, 106
Poe, Elizabeth (büyükannesi) 13, 22, 99, 100, 101, 120
Poe, "General" (büyükbabası) 13, 14, 33, 34, 35
Poe, George 98
Poe, Henry (ağabeyi) 13, 33, 35, 43, 66
Poe, Neilson (kuzeni) 8, 10, 51
Poe, Rosalie (kızkardeşi) 14, 15, 16, 25, 26, 29, 107, 127
Poe, Virginia (karısı) 69, 86, 100, 101, 102, 106
Poe, William (kuzeni) 77
"Politian" 53
Providence, Rhode Island 92, 116
Putnam, George P. 110

Reid, Kaptan Wayne 75
Richmond, Annie 115, 116, 119, 121, 122, 123, 124, 125
Richmond Enquirer 15
Richmond Examiner 85
Richmondlı Genç Gönüllüler 30
Richmond, Virginia 13
Rimbaud, Arthur 130
Robinson Crusoe 19, 76
Royster, Elmira bkz. Shelton, Elmira

Sartain, John 126
Saturday Courier 44, 63
Saturday Evening Post 58
Schuylkill nehri 63
Sembolist şairler 114
"Sen Yaptın" 78
"Sessizlik Bir Masal (Siope)" 57
Shelton, Elmire (Royster) 116, 125, 127, 128, 129
Shew, Bayan 106, 107, 108, 111, 112, 115
Shockoe Mezarlığı, Richmond 32, 33
Simms, William Gilmore 101

"Şişede Bulunan Not" 47, 53, 130
Smith, Bayan 85, 86
Snodgrass, Joseph Evans 8
Southern Literary Messenger 49, 50, 53, 55
Spirit of the Times 73
Stanard, Jane 23, 24, 33, 51
Stanard, Robert 23
St Louis Bulletin 61
Stoddard, R. H. 91
Stoke Newington 19, 20
Stylus (yayımlanmamış dergi) 9, 73, 78, 110, 124
Swinburne, Algernon 113

Talley, Susan 129
Tennyson, Alfred Lord 87, 131
Thomas, Calvin 30
Thomas, Frederick W. 66
Thomas (siyah köle) 17, 18
"Timurlenk" 30, 35, 94, 132
Timurlenk ve Başka Şiirler 30, 132
Tyler, Başkan John 74, 75

"Ulalume" 113, 117
United States Gazette 78
"Usher Evi'nin Çöküşü" 31, 61, 62

Valentine, Anne Moore 18
Valéry, Paul 131
"Veba Kralı" 48, 52, 53
Verlaine, Paul 130
Verne, Jules 80, 131
"Von Kempelen'in Buluşu" 124

Walter, Cornelia Wells 95
Washington, DC 9, 33, 34, 48, 61, 66, 73, 74, 75, 91, 109
Washington Üniversitesi Hastanesi, Baltimore 9
Wells, H. G. 80, 95, 131
West Point Akademisi 32
White, Thomas Willis 49
Whitman, Sarah Helen 116
Wiley and Putnam (yayımcı) 92
"William Wilson" 19, 61
Willis, P. Nathaniel 82
Wilmer, Lambert 72
Wyatt, Thomas; *Konkoloji Rehberi* 59

Yankee and Boston Literary Gazette 36
"Yazmanın Felsefesi" 86

"Zıtlık Şeytanı" 89